

Szövetség a Polgári Magyarországért Alapítvány
számára készült rész tanulmány

**ÉLETMINŐSÉG ÉS BOLDOGSÁG
MAGYAR TRENDJE
GLOBÁLIS ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN**

*A globális megítélésünk és helyezésünk trendjei
című kutatás 2. rész tanulmánya*

Készítette: Eutrend Kutató

Témafelelős: Sebestyén Tibor

Budapest, 2005. április

T a r t a l o m j e g y z é k

1. BEVEZETÉS	1
1.1. Az életminőség input oldali (indirekt) és output oldali (direkt) jellemzői	1
1.2. Az életminőség input–output analógiája és korrelációi	4
1.3. Az életminőség input oldali (indirekt) megközelítései.....	6
1.4. A boldogság világ-adatbázisa (World Database of Happiness) főbb jellemzői	8
1.5. Az elégedettségi index adatait felmérő kérdések típusai.....	9
1.6. Boldogság néhány tartalmi kérdése.....	11
1.6.1. Szemantikai vonatkozások	11
1.6.2. Az agyi boldogságközpont és a dopamin boldogsághormon	12
1.6.3. A boldogság, az örömmérség és a kábítószeres mennyország különbségei.....	13
1.6.4. Mondd meg, mi boldogít – megmondom, ki vagy	14
2. A BOLDOGSÁG ÉS EGYENLŐSÉG FELMÉRÉSI ADATAI ÉS TRENDJEI	17
2.1. A boldogság egyenlőtlenségével korrigált boldogságindex (IAH).....	17
2.2. A boldogság indexeinek és éveinek az értelmezése	19
2.3. A világ legboldogabb 30 országa	20
2.4. A közepesen boldog 30 ország – köztük Magyarország	25
2.5. A világ legboldogtalanabb harmada.....	30
2.6. A hazai boldogság hosszú távú alakulása.....	35
2.7. A magyar boldogság trendje nemzetközi összehasonlításban	40
2.8. Boldogság az EU-hoz csatlakozó rendszerváltó országokban	44
3. MENNYIRE IGAZ, HOGY A PÉNZ NEM BOLDOGÍT?	46
3.1. Országcsoportok szerint részletező táblák a világ 90 országára	46
3.2. Boldog életévek világtrendje az 1 főre jutó GDP vásárlóerő függvényében.....	46
3.3. A gazdasági ráfordítás kétszeresen csökkenő hozadéka a boldogság növelésében.....	51
3.4. Nem gazdasági okú eltérések a GDP-HLE összefüggés trendjétől.....	52
FÜGGELÉK: A MÉRÉS PROBLÉMÁI (GDP-TŐL AZ IAH-IG)	59
A mérés elvi problémái	59
A gazdasági (anyagi) jólét mérése	60
A pontosítás és általánosítás lépcsőfokai	60
Nemzetközi összehasonlítások a GDP-vásárlóerővel	62
Támadások a gazdasági növekedés és a GDP ellen	63
Bővítések az életminőség input oldali (indirekt) mérésében	64
A különféle jóléti indikátorok táblázatos bemutatása	65
Nettó gazdasági jólét mércéje. Measure of Economic Welfare (MEW vagy NEW).....	67
A fenntartható gazdasági jólét mutatója. Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW).....	67
A valódi fejlődés mutatója. Genuin Progress Indicator (GPI).....	68
Az emberi fejlődés indexe. Human Development Index (HDI).....	68
Életminőség egyéb indexei (PAUL QOL, PQLI, BWI, WIDER QOL, city QOL).....	69
Az indexfejlesztések várható irányai.....	70
IRODALOMJEGYZÉK	73
Professzor Ruut Veenhoven, a boldogságkutatás atyja	77

1. BEVEZETÉS

E bevezető fejezetben az életminőség input és output oldali jelzőszámait tekintjük át, majd bemutatjuk a boldogság világadatbázisát és azokat a kérdéseket, amelyek révén az adatbázisban szereplő adatokhoz jutottak. A fejezet lezárásaként röviden foglalkozunk a boldogság tartalmi kérdéseivel is.

1.1. Az életminőség input oldali (indirekt) és output oldali (direkt) jellemzői

Az **1.1.-1. ábra** egy vázlatos szemléltetést ad az életminőség „bemeneti” és „kimeneti” oldaláról Rahman (et. al, 2005 „bemeneti” vázlatának ötlete) alapján.

Az ábrán vázolt 8 fő terület kedvező hatásainak a „betáplálása” és azok kölcsönhatása nagy valószínűséggel eredményez jó életminőséget. Ez azonban „csak” feltételezés, de olyan feltételezés, amelyet a szakszerű vizsgálatokban jelentkező nagy korreláció is alátámaszt.

A korrelációhoz azonban meg kell mérni a magát az életminőséget is, amely a betáplált inputok hatására létrejövő output eredmény, és amely közvetlenül a kimeneten a várható boldog évek számával fejezhető ki. Ennek az értelme és jelentése jól megfogható. Röviden azt fejezi ki, hogy egy adott ország polgárai (vagy más közösség tagjai) átlagosan és várhatóan hány boldog évet érnek meg. Ez tehát nem az egyes emberekre, hanem csak az adott közösség egészére (a nagy számok törvénye alapján) érvényes átlag jellegű jelzőszám.

E jelzőszám többféle elnevezéssel szerepel az irodalomban. Az elnevezések és a rövidítések változatai:

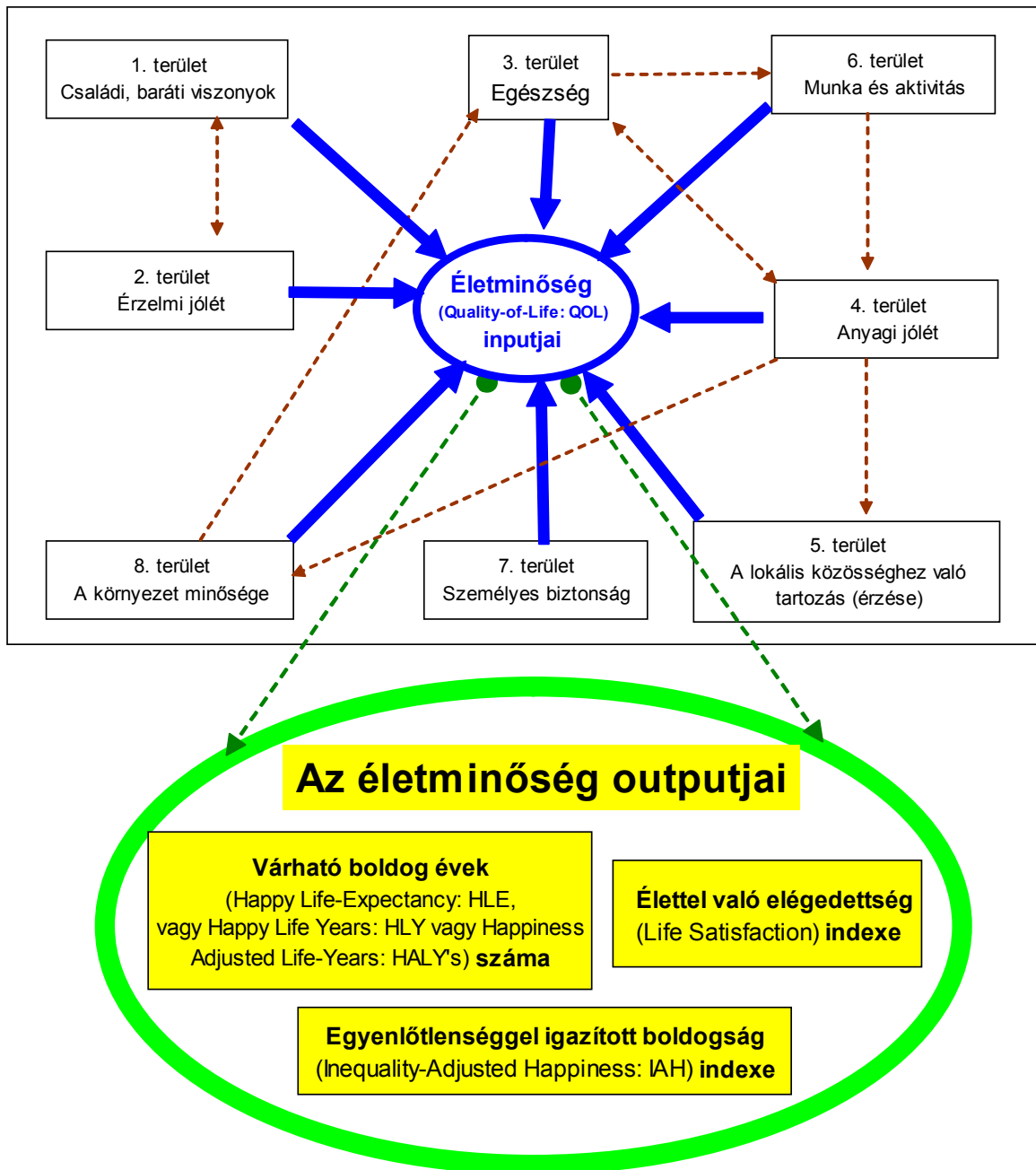
angolul

- Happy Life-Expectancy (HLE)
- Happy Life Years (HLY)
- Happiness-Adjusted Life-Years (HALY's)

magyarul

- Várható boldog élettartam (VBÉ)
- Várható boldog évek száma (VBÉ)
- Boldogsággal korrigált várható élettartam (BKVÉ)

1.1.-1.ábra

Happiness Adjusted Life-Years (HALY's) kifejezés és rövidítés a demográfiában előzőleg a születéskor várható élettartam korigált változatára, vagyis a várható egészséges élettartamra bevezetett **Disability Adjusted Life Years (DALY's)** angol kifejezés és rövidítés analógiája. „Hivatalos” magyar kifejezés és rövidítés hiányában a magyar megnevezéseket és rövidítéseket mi adtuk meg. A magyar rövidítéseket azonban e tanulmányban a továbbiakban (a szokatlanságuk miatt) nem használjuk.

Algebrailag a várható boldog évek száma a (születéskor) várható élettartam jól ismert és dokumentált „objektív” demográfiai jelzőszámának, valamint a boldogság (az életöröm, az étellel való elégedettség) közvetlen kikérdezéses felméréseiből kapott elégedettségi index tized részének a szorzata. Képlet formájában a

$$\text{HLY} = \text{várható élettartam} \times \text{elégedettségi index}/10 \quad (1)$$

szorzat formájában adódik.

Az elégedettségi indexet az 1-10 pontozási skálán mérik, illetve a különféle egylépcsős vagy soklépcsős kikérdezési pontozást az 1-10 pontozási skálára való átszámítással egységesítik. Az elégedettségi index tízzel való osztásával kapjuk meg a várható élettartam 0-1 közé eső korrekciós (kiigazítási) tényezőjét.

A várható élettartam lehetséges variánsai közül itt a születéskor várható élettartamot választották. A gyermekhalandóság kiszűrését nem tartották indokoltnak (az 1 vagy 5 éves kortól számított várható élettartam alkalmazása révén), mivel itt egyrészt a népesség egészére vonatkozó jelzőszámot akartak létrehozni, másrészt a csecsemők vagy a kisgyermek fokozott halandósága egy társadalom önmagában is fontos életminőség-mutatója (nem beszélve arról a mély és hosszú fájdalomról, amelyet a szülőknek okoz a kised vagy a kisgyermek elvesztése).

Az elégedettségi index célirányos felméréseken alapul. Az ilyen típusú adatok hiánya miatt hozta létre Ruut **Veenhoven** a rotterdami Erasmus Egyetem professzora a **World Database of Happiness** elnevezésű óriási adatbázist, amely a világ minden részéről gyűjti és egységesíti az elégedettségi index célirányos felméréseinek az eredményeit. Az adatbázisban jelenleg (2005 áprilisában) 90 országra vonatkozóan 5438 felmérés adatai található meg több évtizedre való visszatekintésben. Ebben az adatbázisban Magyarország 96 sorral szerepel, amelyből az átfedések kiszűrésével 29 független „standard” felmérési adatot nyertünk a jelen tanulmány összehasonlító elemzéseikhez.

Még általánosabb életminőségi kimeneti jelzőszám a **boldogság** (vagy az elégedettség, az életöröm) országon vagy az adott közösségen belüli **egyenlőtlenségével korrigált** (kiigazított) boldogságindex, amely az angol

Inequality-Adjusted Happiness neve után az **IAH** rövidítést kapta. Ezt az indexet Veenhoven professzor már 2003-ban ismertette egy konferencián és a boldogság világszintű adatbázisa honlapján, de végleges formába csak 2004 végére öntötte és csak nem régen, 2005 elején publikálta egy olyan cikkben, amelyet az index matematikai háttérét kidolgozó Kalmijn Wim kollegájával közösen írt.

Ezzel a legújabb **IAH** indexszel szintén lehet korrigálni a születéskor várható élettartam demográfiai értékét. Ennek a fejlesztésnek a nyomát azonban nem leltük fel szakirodalomban. Ezt az általánosítást és továbbfejlesztést mi végeztük el a jelen kutatás keretében, és ekkor kaptuk az **Inequality-Adjusted Happy Life Years** angol elnevezés alapján az **AHLY** betűszóval megjelölhető életminőségi mutatószámot, amely ebben a témakörben a legátfogóbb és legrelevánsabb indexnek tekinthető. Magyarul a teljes neve: „**a boldogság egyenlőtlenségével igazított boldog évek száma**” vagy rövidebben: „**egyenlőtlenséggel igazított boldog évek**” száma. E tanulmányban közölt számítások és elemzések nagy része már ezzel az új indexszel kifejezhető összefüggések feltárásában csúcsonyul ki.

1.2. Az életminőség input-output analógiája és korrelációi

Az életminőség input oldali megközelítései azon az elven alapszik, hogy amennyiben a társadalmi és természeti környezet és a testi-lelki egészség a jó életminőség **minden szükséges feltételét megteremti, akkor az adott ország vagy közösség lakosainak átlagban boldognak kell lenni.**

Ez az „**Ezt edd meg, ez jó**” vagy „**Mi tudjuk, téged mi boldogít**” típusú kijelentés gyanúsan paternalisztikus szemléletet sugall. A **diktált boldogság nagyon kétes értékű** és szabadon választható körülmények közötti nem vagy alig reprodukálható valójában inkább boldogítja a diktatúra gyakorlóit, mint a népet.

A híveiknek a vallások is adnak útmutatásokat és előírásokat a boldogság elérésére. Az előírások egy része az „örök emberi” értékek (vallásos megfogalmazásban az isteni parancsolatok) betartását írja elő. **Világvallások** hosszú múltja bizonyítja, hogy az így megfogalmazott értékek szerint az emberek milliói, sőt milliárdjai is tudnak élni, sokasodni és fennmaradni – féken tartva a gazdagok és a hatalmasok

visszaéléseit és vigasztalva a szegényeket és a nyomorultakat (a túlvilági boldogság ígéretével is).

Mint minden jóval – a **boldogság vágyával is vissza lehet élni**. A népek számára sok világboldogító ígért már földi mennyországot ilyen és hasonló alapon, majd a hatalom átvétele után valósította meg számukra a földi poklot. Ha azonban a népek, az állampolgárok dönthetik el, hogy számukra mi a jó, akkor az input oldalon a szükséges feltételek megteremtésén alapuló boldogságmenedzselés – bizonyos feltételek mellett és megfelelő előkészítés után – működőképes is lehet. Az alábbiak ennek az alátámasztására ismertetnek egy a problémákat jól bemutató, meggyőző és hasznos analógiát a növénytermesztés köréből.

Veenhoven analógiája szerint – például a növénytermesztésben a nagy és jó termés (ami az analógiában a hosszú és boldog életnek felel meg) elérhető a megfelelő természeti adottságok, a talajművelés és a gondozás, vagyis a megfelelő inputok biztosításával. A közvetlen végső (direkt jellegű) output tehát a közvetett (indirekt jellegű) inputok függvénye.

A növénytermesztési technológiák az inputparaméterek sokaságát részletezik és írják elő a minél jobb eredmény eléréséhez. Ennek ellenére a végső eredmény a terméshozam előre nem számítható ki, legfeljebb csak többé-kevésbé jól prognosztizálható. A végső eredmény pontosan csak a betakarítás után a tényleges output minőségellenőrzésével és mennyiségi lemérésével határozható meg. A termelés növelése, valamint a prognózisok pontossága és megbízhatósága az input ráfordítások és az output eredmény közötti összefüggések (korrelációk) hosszú idősoros megfigyelési adatai alapján javítható.

Ebből az analógiából nyilvánvaló, hogy nemcsak az inputokat, hanem az outputokat is mérni kell ahhoz, hogy a közöttük levő törvényszerű vagy korrelációs összefüggéseket feltárhassuk és azok alapján a termesztést a ráfordítási inputok jó megválasztása révén hatékonyan végezhessük.

Az életminőség esetén az inputot jelentő idősorok elég (elegendően) széles köre publikált a különféle statisztikai kiadványokban. Az esetleg hiányzó adatok

összegyűjtése is sokkal könnyebb, mint az output, vagyis az élettől való elégedettség és ezen keresztül a boldogság mérése. Veenhoven (és az egyeteme) vállalta, hogy a világban szórványosan és szanaszét keletkezett (és a továbbiakban is keletkező) elégedettségi adatokat összegyűjti, rendszerezi, dokumentálja, majd azonos skálára transzformálja stb. és ezzel megalapozza az életminőségi outputot jelentő elégedettségi index adatbázisát. Ez az adatbázis a boldogság világ-adatbázisa (angolul: World Database of Happiness) nevet kapta, mert lehetővé teszi a boldogságindexek (HLE, IAH) kiszámítását.

A boldogságindexek széles körű és megbízható meghatározása után kezdődhet vagy folytatódhat a **társadalompolitika számára is igen fontos** tevékenység, aminek a lényegét az input oldali (indirekt) és az output oldali (direkt) paraméterek alakulása közötti **törvényszerű vagy korrelációs összefüggések feltárása**, majd a kapott összefüggések felhasználásával (az eddigieknél sokkal reálisabban és megbízhatóbban) megvalósítható társadalompolitika képezi.

E modell alapján a népek boldogítása mélyen demokratikus és gyakorlatias társadalompolitikai tevékenység lehet, hiszen nem talajtalan vagy felelőtlen világboldogító ötletekből vagy ideológiákból (netán a tudatos és tervszerű fejlesztésből) indul ki, hanem a nép valóságos (átlagos) elégedettségi jellemzőiből és azok trendszerű változásaiból. Így a világboldogítás gyakorlata ugyanolyan kontroll alá kerülhet, mint a piacgazdaság a nap mint nap keletkező pénzsavazatok miriádjai révén, vagy a pártpolitika a néhány évenként megvalósuló parlamenti és önkormányzati választások állampolgári szavazatain keresztül.

1.3. Az életminőség input oldali (indirekt) megközelítései

A gazdasági jólét átfogó jelzőszámaként – a konjunktúramutatóként még használt bruttó kibocsátás mellett – elsősorban a GDP mutatószámot használják. E mutatószám hiányosságait legtöbbször azzal igyekeznek pótolni, hogy azt különféle társadalmi, környezeti és infokommunikációs jelzőszámokkal ötvözik egy komplexebb jóléti mutató kialakítása céljából. Ezen a téren nagy verseny van. Sok ilyen mutatószám jelent meg tündöklő csillagként, majd veszett a semmibe hullócsillagként.

A komplex életminőségi mutatószámok közé tartoznak az input oldalon többek között a következők (amelyekről a függelékben részletesebb ismertetést adunk):

- Nettó gazdasági jólét mércéje, angolul: **Measure of Economic Welfare (MEW vagy NEW)**, amelyet Tobin, Nordhaus és Samuelson fejlesztett és számolt ki többször is az Egyesült Államokra az 1970-80-as évtizedben.
- A fenntartható gazdasági jólét mutatója, angolul: **Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW)**, amelyet Herman Daly, John Cobb, and Clifford Cobb konstruált az 1980-as évek végén.
- A valódi fejlődés mutatója, angolul **Genuin Progress Indicator (GPI)**, amelyet az előbbi szerzőhármas közül Herman Daly kihagyásával a két Cobb „fejlesztett” tovább több mint két tucat paraméter bevonásával.
- Az emberi fejlődés indexe, angolul: **Human Development Index (HDI)**, amelyet 1990 környékén az ENSZ Fejlesztési Szervezete (az UNDP) dolgozott ki.
- Életminőség egyéb indexei, angolul: **Quality-of-Life (QOL)**, amelyet sokan és sok irányban fejlesztettek jól rosszul – különféle paramétereket vegyítve össze. Ezek közé tartozik a **PAUL** által elemzett és 1997-ben publikált **QOL** mutatószám, a furcsa nevű Morris Davis Morris által 1979-ben kifejlesztett **Physical Quality-of-life Index (PQLI)**, majd ennek a változatait jelentő **Basic Well-being Index (BWI)** és a **World Quality-of-Life Index (WPQLI)**. A legújabb (2003-ban kidolgozott és 2005-ben is publikált) ilyen típusú index az **UNU-WIDER** kutatóintézet 26 paraméteres **Quality-of-life** indexe.

Az indexek bukását legtöbbször az okozta, hogy (tisztelet a kivételnek, de) néha több volt bennük a paraméter, mint az ész. A túlságosan sokféle alindexből és alcsoportból összefabrikált komplex mutatószámok globális előállításának költsége túl nagy, a megbízhatósága pedig túl kicsi. Ugyanakkor Damoklész kardjaként állandóan ott lebeg a fejük felett a kétely, hogy szabad-e ennyire különböző dolgokat összevegyíteni (összeadni az almát a körtével), továbbá az összevegyítés önkényesen választott súlyfaktorai mekkorák legyenek, és ki határozza meg azokat.

Az indexfejlődés egén a fentiek közül jelenleg a **legstabilabb állócsillag az 1990 óta az ENSZ által 2-3 évenként megjelentett emberi fejlődés indexe**. A sikerét az ENSZ nagy anyagi lehetőségei és ráfordításai mellett elsősorban annak köszönheti, hogy **zseniálisan egyszerű és lényegre törő**. Lényegében egy főre jutó GDP-vásárlóerő mellett csak a születéskor várható élettartamot és az iskolázottságot veszi számításba. Igen szakszerűen oldja meg az összevegyítés fontos műveleteit is.

1.4. A boldogság világ-adatbázisa (World Database of Happiness) főbb jellemzői

Az új évezred legígéretesebb és legfontosabb indexfejlesztési iránya az emberi élet végső értelmével néz szembe, amikor a boldogság és az étellel való elégedettség **közvetlen** megjelenésének a gyakoriságát és eloszlását kutatja.

A rotterdami Erasmus Egyetem professzora, Ruut Veenhoven az igazgatója az egyetem által fenntartott World Database of Happiness adatbázisnak. Az adatbázis keretet ad a boldogságkutatók globális együttműködésére. Az adatbázis fenntartói örömmel fogadják, ha bármely kutató személy vagy intézet beküldi oda az elégedettségi, illetve a boldogságkutatás során nyert felmérés adatait, ugyanakkor bármely kutató ingyen használhatja is a közös gyűjteményt. A legbonyolultabb adatbázis, vagyis az **input és az output adatok közötti korrelációk** óriási halmaza MS Excelben vagy Word-ben (Office-ban) nem érhető el és PDF-ben sem tölthető le, de – külön kérésre, mint kipróbáltuk – **órákon belül megküldik e-mailben** a társadalomstatistikai elemzésekben egyre fontosabb és elterjedtebb **SPSS állományként**.

Az adatredukcióra és adatstruktúra feltárására, vagyis a faktoranalízist és főkomponens-elemzést is lehetővé tevő **SPSS** (teljes nevén: Statistical Package for Social Sciences) programcsomag Windows alatt futó változata **ingyenesen elérhetővé vált a hazai felsőoktatás hallgatói és oktatói számára** a "Felzárkózás Európához" Fejlesztési Alap (FEFA) finanszírozásában.

A FEFA pénzügyi forrása a Világbank által Közép-kelet Európa országainak nyújtott oktatási hitelkeret, amely a magyar kormány és a Világbank között jött létre "Az emberi erőforrások fejlesztése" című HU-3313 jelű kölcsönegyezmény aláírása után. Ennek keretében a Világbank többéves futamidővel mintegy 150 millió dollár kölcsönt folyósított a magyar felsőoktatás fejlesztésére.

A kölcsönegyezmény aláírására 1991-ben került sor. A FEFA keretében megvásárolt SPSS licenc 2003. március 31-én lejárt, de azt azonnal meghosszabbították. A programot igénylő felsőoktatási hallgatók és oktatók egy nyilatkozat kitöltése után legálisan és ingyen juthatnak hozzá.

A boldogság világ-adatbázisában összegyűjtött rendszerezett, dokumentált és azonos skálára transzformált adatok – professzor Veenhoven által számunkra megküldött SPSS adatállomány tanúsága szerint – jelenleg, vagyis 2005 áprilisában **a világ 113 országára terjednek ki. A változók száma bruttó 836, ami bruttóban összesen közel 100 ezer koherens adatot jelenthetne.**

Az átfedések kiszűrésével kapható elégedettségi indexadatok nettó száma azonban jóval kisebb lehet. Például a **Magyarországra vonatkozó 96 bruttó elégedettségi indexadat közül csak 29 (vagyis csak az egy harmada) független egymástól.**

Egyes esetekben az adatok visszanyúlnak az 1940-es évekre is. Jól összehasonlítható adatok azonban csak 90 országra vonatkozóan vannak az 1990-2000 közötti évtized egészére (nem pedig egyes évekre) vonatkoztatva.

E rövid adatismertetésből is látszik, hogy – bár már sok adat gyűlt össze – még sok a tennivaló. Még messze vagyunk attól, hogy (mint a GDP-nél az OECD országokra) negyedéves gyakorisággal publikálják az elégedettségi index változásait!

1.5. Az elégedettségi index adatait felmérő kérdések típusai

Magyarország esetében tízféle felmérési kérdéstípus fordult elő az érintett 14 évre (vagyis az 1981; 1982; 1985; 1990; 1991; 1993; 1994; 1995; 1996; 1997; 1999; 2001; 2002; 2003. évekre vonatkozó) 29 független adat felmérése folyamán.

A kérdések, a jellemzőik és a kódszámaik a következők voltak:

4-lépcsős, szóbeli, boldogság (kód: 111B)

Mindent összevetve mondhatja-e, hogy Ön

1. nagyon boldog (4 pont)
2. eléggé boldog (3 pont)
3. nem nagyon boldog (2 pont)
4. egyáltalán nem boldog (1 pont)

7-lépcsős, szóbeli, boldogság (kód: 112A)

Egészben véve úgy írná-e le az életét, hogy

1. nagyon boldogtalan (7 pont)
2. boldogtalan (6 pont)
3. boldogtalan és vegyes (5 pont)
4. vegyes (4 pont)
5. boldog és vegyes (3 pont)
6. boldog (2 pont)
7. nagyon boldog (1 pont)

Megjegyzés:

A 3. és az 5. kérdés az eredetiből hiányzik. A kiegészítés tőlünk származik (hogyan kijöjjön a 7lépcsőfok)

3-lépcsős, szóbeli, elégedettség az élettel (kód: 121B)

Mennyire elégedett azzal móddal, ahogyan most az életben boldogul?

1. nagyon elégedett
2. rendben levőnek tartom

3. elégedetlen

4-lépcsős, szóbeli, elégedettség az étellel (kód: 121C)

Mennyire elégedett az ételtelével?

1. nagyon elégedett (4 pont)
2. meglehetősen elégedett (3 pont)
3. nem nagyon elégedett (2 pont)
4. egyáltalán nem elégedett (1 pont)

7-lépcsős, szóbeli, elégedettség az étellel (kód: 121F)

Mindent összevetve és egészében véve mennyire elégedett az életével manapság?

1. teljesen elégedett vagyok (7 pont)
2. nagyon elégedett vagyok (6 pont)
3. elégedett vagyok (5 pont)
4. se nem elégedett, se nem elégedetlen vagyok (4 pont)
5. elégedetlen vagyok (3 pont)
6. nagyon elégedetlen vagyok (2 pont)
7. teljesen elégedetlen vagyok (1 pont)

10-lépcsős, számszerű, elégedettség az étellel (kód: 122C)

Mindent megfontolva és egészében véve mennyire elégedett az életével most?

10. elégedett

.....

1. elégedetlen

11-lépcsős, számszerű, elégedettség az étellel (kód: 122D)

Mindent megfontolva és egészében véve mennyire elégedett az életével ezekben a napokban?

10. nagyon elégedett

.....

0. nem elégedett

7-lépcsős, szóbeli, élvezetes-szörnyű élet (kód: 141A)

Hogyan érzi, hogy az élete egészében véve épp most

1. élvezetes (7 pont)
2. örömteljes
3. többnyire kielégítő
4. vegyes
5. többnyire nem kielégítő
6. boldogtalan
7. szörnyű (1 pont)

10-tételes érzelmi egyensúlyi skála Bradburn szerint (kód: 222)

Válaszoljon igennel vagy nemmel arra a kérdésre, hogy az elmúlt néhány hét alatt érezte-e bármikor azt, hogy

1. különösen izgatott vagy érdeklődő lett valamit illetően?
2. olyan nyugtalan volt, hogy egy székben sem tudott hosszan ülni?

3. büszkeséget érzett, mert valaki megdicsérte egy olyan dologért, amelyet meg sem tett?
4. nagyon magányos, a többiektől elidegenedett volt?
5. örült, hogy valamit jól befejezett?
6. unatkozott?
7. a világ tetején érezte magát?
8. depressziót érzett?
9. különféle dolgok akadályozták az életét?
10. kikészült, mert valaki kritizálta Önt?

4-tételes elégedettség az élettel (kód: 422)

A kijelentés utáni vonalon egy megfelelő szám beírásával adja meg az alábbi 1-7 skálán, hogy mennyire ért egyet az adott kijelentéssel.

1.6. Boldogság néhány tartalmi kérdése

A **boldogság** elég elvont fogalma **sokféleképpen értelmezhető és definiálható**. Az e tanulmányra vonatkozóan érvényes meghatározást adunk, ami lényegében **egy eljárási mód és algoritmus által adott definíció**. A tartalmilag relevánsabb definíciót a kiinduló kérdések megtervezése előtt kell/kellett az illetékeseknek átgondolni.

Mivel e tanulmány a boldogsággal kapcsolatos felmérések tartalmi kérdéseivel nem foglalkozik, ezért **e tanulmányban azokra a kérdésekre adott válaszok értékei értendők a mért boldogságon**, amelyeket az előző alfejezet ismertetett, és amelyek a globális szinten is azonos **skálán kapott értékeket veszik fel**.

1.6.1. Szemantikai vonatkozások

A kapott és az elemzett eredmények értelmezéséhez és hasznosításához azonban ismét csak át kell gondolni azt, hogy mi lehet a kapott válaszok értelme.

A boldogságot felmérő kérdőíveken, szavak, kifejezések szerepelnek, ezért a szemantikai egyértelműségnek és pontosságnak szerepe van, mivel a boldogság általunk is felhasznált adatbázisába kerülő válaszok értéke és megbízhatósága azon is múlik, hogy a kérdésekben szereplő szavak, kifejezések egyértelműek-e, mennyire ugyanazt érti rajtuk minden válaszoló, mint a kérdező. Ezeket kísérletileg mélyinterjúkkal lehet alátámasztani.

A szemantikai függőség azonban nem lehet túl nagy még akkor sem, ha elég sok közel vagy teljesen azonos értelmű kifejezés létezik-e jelenségkörre a magyarban is, amint azt az **1.6-1. tábla** is szemlélteti

1.6-1. tábla

A boldogság és a boldogtalanság szinonimái vagy rokon értelmű szavai		
Boldog és boldogság		A nem boldog vagy boldogtalanság
elégedett(ség)/érzet	kellemesség	szomorú/ság
örömméret	üdvözült, áldott állapot	szennvedés
boldogságérzet	szerecsés	gyász
mámor	vidám	bánat
gyönyör	örvendetes	tragédia
eufória	örvendő	szerecsétlen/ség
üdvözültség	öröm	melankólia
üdvösség	boldoguló	depresszió
gyönyörűség	jólétben élő	életunt/ság

1.6.2. Az agyi boldogságközpont és a dopamin boldogsághormon

A környezetükhöz alkalmazkodó élőlények ősi hormonális szabályozási rendszere elsősorban az ön- és fajfenntartásra irányul.

Az emberben a lét- és a fajfenntartás szempontjából előnyös eseményeket a szervezet közvetlen örömmérettel és/vagy általános boldogságérzettel jutalmazza, a hátrányos fejleményeket pedig a közvetlen fájdalomérzettel vagy általános rosszérettel (szomorúsággal, bánattal) kapcsolja össze abból a célból, hogy a rossz hatásokat minél előbb szüntesse be és igyekezzen elkerülni a jövőben.

Az idegi és a hormonális szabályzás hatására így ember – a hosszú és boldog életet elérése céljából nemcsak tudatosan, hanem az ösztönei és az érzései hatása alatt is – a jót, az örömet, élvezetet, gyönyört, a boldogságot vágyakozza, keresi, és hajszolja, a rosszat, a fájdalmast, a bűt, bánatot okozót pedig kerüli.

A legújabb kutatások szerint **az agyban létezik egy boldogságközpont** elnevezéssel illethető terület, amely működésében **nagy szerepet játszik a dopamin** nevű neurotranszmitter, amit emiatt **boldogsághormon** elnevezéssel is szerepel a szakirodalomban [pl. Vizi E. Szilveszter (2002 és 2005)].

A **hormon szó a görög hormau szóból** származik, jelentése, **aktivizálom önmagam**. A hormonokat belső elválasztású mirigyek termelik. A hormonokat közvetlenül a vérbe jutnak, és az idegrendszerrel együtt fontos életfolyamatokat

szabályoznak. Olyan molekulák, amelyek felkeresnek egy-egy meghatározott sejtet, ott a receptorhoz illeszkedve utasításokat adnak a sejtnek. A hormonok határozzák meg a női és férfi szervezet egymástól döntően eltérő szerkezetét és működését is. A hormonok dühössé és bánatossá is tehetnek bennünket.

A neurotranszmitterek - az idegsejtjeink által küldött jelek átvivő anyagai. Az agysejtek a külső hatások következtében bejövő „jelekre” válaszul szintén jeleket jelentő „molekulákat” bocsátanak ki magukból más sejtek számára. Ez a **kémiai információátvitel a transzmisszió**. A kibocsátott és fogadott „jelek”, vagyis a "postásfunkciót" ellátó „hírmolekulák” a neurotranszmitterek.

A központi idegrendszer fő csoportba sorolható transzmitterei közül a monoaminok a legrégebben felfedezett neurotranszmitterek, amelyek egy diffúz szabályozó rendszer transzmitterei. Legismertebb képviselőik a boldogsághormonként **emlegetett dopamin** mellett a **szerootonin**, az **acetilkolin**, a **noradrenalin**, és az **adrenalin**.

A dopamin mellett néha a **szerotonint is emlegetik boldogsághormonként**, mert ez a neurotranszmitter is részt vesz a hangulat, a szorongás, az agresszivitás, a fájdalomérzet, az étvágy, a szexuális aktivitás stb. szabályozásában.

Vizi E. Szilveszter leírása szerint a limbikus rendszerben, tehát **az érzelmi életért és reakciókért felelős agyterületen a felszabaduló dopamin** elégedettségérzetet, illetve, **boldogságot vált ki**. Az itt felszabaduló dopamin más ideghálózatokra, az ott jelenlévő dopaminra érzékeny jelfogókra, D2-receptorokra hatva váltja ki ezt az érzetet. Tehát ezen ideghálózatok működését a dopamin úgy befolyásolja, hogy az ember belső énjében az elégedettségérzés, a nyugalom, a boldogságérzet kerekedik felül. Ez a pálya izgalomba jön, ha finom ételeket eszünk. A nyelven lévő ízérzékelő sejteken keresztül jutó inger továbbfut, és a limbikus rendszerben dopamint szabadít fel, ami örömszerzést okoz. De az érzéki örömök (például a szexuális élmények) szintén izgalomba hozzák ezt a "jutalmazási hálózatot", és dopamint szabadítanak fel, amelyek hatására valódi boldogságot érzünk.

Mindez **az Élet igenlésének neurokémiai magyarázata**, hiszen ez azt a célt is szolgálja, **hogy ismételt vágy keletkezzen a táplálkozásra és a szaporodásra**, ami a létfenntartás, illetve a fajfenntartás elemi feltétele. Az emberi teremtmény agya így a **saját létének és fajának fenntartását egy jutalmazási rendszerrel kapcsolta össze**.

1.6.3. A boldogság, az örömmézés és a kábítószeres mennyország különbségei

A közvetlen örömmézés különbözik a boldogságtól. A boldogságérzéshez ugyanis a múltban elraktározott, örömmézésrel, vagy múltbeli boldogságérzéssel összekötött emlékképek és/vagy a jövőben várható örömteljes vagy boldog perspektíva is kell. A

boldogság emlékképei és feltehető, hogy a ragyogó jövő várakozásai is nagy mennyiségben szabadítnak fel dopamint a limbikus rendszerben. Az már kísérletileg is bizonyított, hogy az egykoron elraktározott és kellemes érzéseket is tartalmazó emléknym előhívása az akkor észlelt boldogságérzést is ki tudja váltani (bár kisebb intenzitással).

Az **életteni és sejt-kémiai jelenségek** és kísérleti eredmények valószínűvé teszik, hogy **a kérdőíves kikérdezés válaszai sem csak a közvetlen örömet vagy a fájdalmas érzést tükrözik, hanem az általános boldogságot és a bánatot is** a múlt tényleges és a jövő várható eseményeinek és hatásainak az integrálásával.

A boldogság lényegesen különbözik a **kábítószerként szolgáló drogok** (ópium, morfin és heroin, amfetamin, ecstasy, kokain, és az olyan hallucinogén hatású vegyületek, mint a meszkalin) **fogyasztása** nyomán létrejövő „**mesterséges mennyország**” közvetlen örömezt okozó állapotától is. A kábítószeres bódulat elmúlása után nem a testet-lelket üdítő és megerősítő boldogságtudat, és elégedettségi érzés áll, hanem inkább egy kielégületlen, nyomorult és sürgető sóvárgás a mielőbbi újabb bódulatra – bármi áron (akár betörés, rablás vagy prostitúció árán is). Az ENSZ deklarációja (New York, 1998. június) joggal fogalmazta meg, hogy a kábítószeres nem boldogságot okoznak, hanem életeket és közösségeket pusztítanak el, aláássák a fenntartható emberi fejlődést és elősegítik a bűnözést. Ez a kór a kényszeres fogyasztás és a függőség révén csökkenti (a liberálisok által oly fennen hangoztatott) szabadságot is.

1.6.4. Mondd meg, mi boldogít – megmondom, ki vagy

Azt azonban embere válogatja, hogy **ki mennyire él a mának vagy a pillanatnak** („csak egyszer élünk” felkiáltással) **és ki értékeli hosszú távon is** a boldogsággal és a bánattal kapcsolatos érzéseit. Mindenesetre az embert az is meg különbözteti az állattól, hogy az ember (jobban) emlékszik a távolabbi múlt eseményeire és érzéseire és jobban meg tudja ítélni a jövő kilátásait is, mint egy állat lény, ezért nemcsak az öröme, hanem boldogságra is képes.

Állítólag **az akváriumban aranyhal** azért él olyan jól, mint „hal a vízben”, mert a maximum 5 másodpercre visszanyúló emlékezete van. E rövid távú emlékezés miatt nem képes unatkozni, hiszen neki minden menet teljesen új, változatos és izgalommal teli.

A gyermeknevelés azt a célt is szolgálja, hogy a hosszabb távú gondolkodást és érzésvilágot ebben a vonatkozásban is fejlessze (boldogságpedagógia, boldogságra nevelés). A felnőtteket azonban egy demokratikus (és liberális) társadalomban már nem célszerű és nem is nagyon lehet boldogságra nevelni vagy kényszeríteni.

A közvetlen örömmérés és a boldogság különbözősége más vonatkozásokban is fennáll. Bár a **boldogságot nem illik diktálni** a felnőtt lakosság körében egy felvilágosult társadalomban, de azért számos búfelejtővel lehet javítani. Az ember egyik legnagyobb bánata az élet halandósága, ezért a nyolc óra munka, nyolc óra pihenés mellé „búfelejtőként” jár a nyolc óra szórakozás is.

A modern világ már általában nem ért egyet az embert önmaga végességére emlékeztető – állítólag a trappista szerzetesektől gyakran elhangzó – középkori latin felszólítás: **Memento mori!** (Emlékezz a halálra!) által sugallt életprogrammal – bár az elsősorban arra irányult, hogy az ember úgy ossza be idejét és erejét a földi életben, hogy tartalmasat és maradandót alkosson.

A **„nyolc óra szórakozás”** (a könyvolvasás, TV-nézés, valamint színházba-társaságba járás, kártyázás, zenehallgatás stb.) nemcsak az öreg Kaszást segít elfelejteni, de a sok más egyéb bajunkat (betegségeinket, elhunyt családtagjainkat, a néha hatalmas társadalmi különbségeket, a megaláztatásainkat stb.) és hozzájárul ahhoz, hogy minden baj és balsors ellenére is többé-kevésbé boldogok lehessünk. Ezek színvonalát gyakran lehet kifogásolni, de a tömeges boldogság előállításában a hasznosságát aligha lehet vitatni.

A haláltudat mellett az emberi tudat másik tragikus felismerése, hogy az életnek önmagában nincs értelme. Ez a két felismerés vonul végig Madách Imre Az ember tragédiája című világhírű művében, amely az emberi boldogságkeresés irodalmi remekműve. E műben Madách sorba veszi az emberi történelem legjelentősebb boldogító eszméit – Ádámon keresztül elmondva annak az értelmét és Lucifer révén cáfolva azt (kifejtve az értelmetlenségét). Az ember tragédiája záró mondatában pedig Ádám így sóhajt fel: **"Csak az a vég, azt tudnám feledni"**.

Az élet értelmét vagy a belső ének, vagy a társadalomnak kell megteremtienie (célok, elvárások, eszmék, vallási tanítások stb. által). Ennek a reális alapja, amit **Ady** is megfogalmazott, amikor azt írta az „Intés az őrzőkhöz” című versében:

"Őrzők, vigyázzatok a strázsán. / Az **Élet él és élni akar...**". A „8 óra szórakozás”, a hobbitevékenység, az alkotó munka, a sport, tánc stb. abban is segít, hogy tartalmat, értelmet adjon az életnek, hogy az embernek szép és boldog élete legyen.

Megint elmondható, hogy embere válogatja, hogy ki mit tekint az élet, az élete céljának és hogy mi boldogítja. **Mondd meg, mi boldogít, megmondom, ki vagy** – mondással lehetne jellemezni ezt. **Az élet célja semmi más / Mint jó evés és jó ivás!** – éneklük a hedonizmus himnuszaként **Strauss Cigánybárójában**. Egy ontoszocietális magaslesről letekintő **Bogár László** könyve szerint pedig a mai fejlett világ embere a média (különösen a tévé) befolyása alatt álló **nyálafolyós konzumidióta**.

2. A BOLDOGSÁG ÉS EGYENLŐSÉG FELMÉRÉSI ADATAI ÉS TRENDJEI

A boldogság világszerte az adatai ugyan egyéni önbevallásokon alapulnak, de mindig egy nagy közösség, többnyire egy ország átlagait jelentik. Az előzőek szövegében arról, hogy az egyéni boldogságnak (vagy bűskomorságnak) igen változatos okai és megjelenési formái lehetnek. A tartalmi szóródás nem baj, mert attól még a szint lehet magas a közös pontskálán, ha egyébként a különféle tartalmú boldogulások nem mennek (nagyon) egymás rovására.

Gyakran a **boldogság nem konstans összegű játék** (constant sum game). A komplementer boldogságok nem csökkentik, hanem inkább növelik egymást. A férfi és nő kapcsolatában általában nem csökken (hanem inkább nő) az egyik boldogsága attól, hogy a másiké nő. Ez inkább egymást erősítő szinergia, mint egymás rovására menő konkurencia. És így van ez számos olyan (baráti, rokoni, társasági, közösségi stb.) kapcsolattal, amelyeknek nagy szerepe van a boldogság bővülésében. Az általános szabály hasonló, mint a munkamegosztásban, amelyben a horizontális és a vertikális munkamegosztás és specializáció komplementer elemeinek a tevékenysége nem gyengíti, hanem erősíti egymást. A komplementaritásban a kiegészítő mások kedvelik egymást és növelik egymás jólétét, boldogságát.

Az **ugyanarra a célra törő riválisok konkurenciaharcában** – például a férfi-nő kapcsolatban ugyanazt a nőt megszerezni akaró férfiak vagy a munkában az ugyanazt a pozíciót betölteni akaró munkatársak küzdelmében – viszont konstans összegű játék folyik. Ekkor az egyik boldogulása a másik rovására történik. A társadalomban a javak elosztása során lép fel ilyen konstans összegű játék, vagyis elosztási harc, amelyben **a többiek rovására** a gazdagok, szépek, hatalmasok, szerencsések, szabályszegők, sőt néha még a nagy tudásúak is igen jelentős előnyökre tehetnek szert – ami országonként eltérő módon a jövedelmek és a boldogság jelentős különbségeire vezethet.

2.1. A boldogság egyenlőtlenségével korrigált boldogságindex (IAH)

Jelenleg a boldogság egyenlőtlenségével korrigált boldogságindex az életminőségi legátfogóbb kimenet oldali indikátora (amely az angol **Inequality-Adjusted Happiness** neve után az **IAH** rövidítést kapta). Veenhoven professzor és a

munkatársa Wim 2005 elején jelentetett meg egy cikket a boldogság egyenlőtlenségével korrigált boldogságindex értelméről, tartalmáról és adatairól. Az érvelésük lényegét a következők foglalják össze.

A hasznossági (utilitarian) krédó követői szerint **a legjobb társadalom az, amelyik átlagban a legnagyobb boldogságot nyújtja a tagjai számára.** Ezért arra kell törekedni, hogy minél több ember számára minél nagyobb boldogság jöjjön létre. Ez a megközelítés a boldogság volumenét („össztömegét”) kívánja maximalizálni.

Ezt a megközelítést jól szolgálja a várható boldog évek számát kifejező [vagyis a Happy Life-Expectancy (HLE), Happy Life Years (HLY), Happiness-Adjusted Life-Years (HALY's) elnevezések és rövidítések alatt futó, de teljesen azonos jelentésű] index. A hasznossági kritérium teljesítése azt jelenti, hogy össze kell szorozni az egy személyre átlagosan várható boldog évek számát a népesség számával és az így kapott (években kifejezett) nemzeti boldogságmennyiség maximalizálására kell törekedni.

Az egyenlőségi (egalitarian) elv követői szerint nem elég a boldogság volumenét maximalizálni, hanem azt is figyelembe kell venni egy társadalom minőségének a megítélésénél, hogy a tagjainak a boldogsága mennyire egyenlő vagy egyenlőtlen. Szerintük **a jobb társadalomban kisebbek a különbségek a boldogság eloszlásában is,** vagyis ott nagyobb mértékben igaz, hogy mindenki boldog (a lehetőségek maximuma szerint). Ennek a megítéléséhez egyébként nem kell külön mérés a nemzetközi összehasonlításokban, hanem csak a várható boldog évek számát a meghatározásához egyébként is mérendő elégedettségi indexek szórását (pontosabban a standard eltéréseit) kell kiszámítani és figyelembe venni. Az elégedettségi index országos átlaga és szórása tehát mind a két boldogságmutató-fajta kiszámításához elégséges.

Veenhoven és Wim meg is valósította a **hasznossági és egyenlőségi elv összeházasítását.** Az összevegyítés lineáris kombinációjában **a két kritériumot egyenlő súllyal vették figyelembe.** Elismerve azonban azt, hogy egyes népek más-más hangsúllyal értékelik a hasznosságot és az egyenlőséget – a súlyozás eljárásában és képletében megteremtették más, nem 50:50% súly alkalmazásának a lehetőségét is. Wim pedig egy **IAH kalkulátor elnevezésű** (ingyen letölthető) olyan **Excel programot jelentetett meg** a boldogság egyenlőtlenségével korrigált boldogságindex (IAH) számítására, amely mindenki számára lehetővé teszi, hogy

saját maga döntse el a hasznossági és egyenlőségi elv arányát a kettő összetételében.

2.2. A boldogság indexeinek és éveinek az értelmezése

Az alábbiakban táblák és ábrák ismertetik 90 országra a népesség, a születéskor várható átlagos élethossz statisztikai adatait, valamint bemutatják a boldogság világszintű adatbázisában szereplő boldogságindexek és a boldogság jellemzőivel korrigált átlagos élettartamokat.

A **2.2-1. táblázat** első két oszlopa a boldogsági, elégedettségi jellemzők közvetlen felméréseiből adódik (ha szükséges volt – az eredeti felmérések adatainak az 1-10 skálára történő lineáris transzformációja által). Az első oszlopban van a boldogság fokát mérő boldogságindex (H-index), a másodikban pedig ennek a felmérésekben tapasztalható egyenlőtlenségeit tükröző standard eltérés. A harmadik oszlop egy korrigált, vagyis az egyenlőtlenséggel igazított boldogságindex (AH index). A H és az AH indexekkel való szorzatként számítható ki a boldog évek száma (HLE, HLY vagy HALY's index).

Az utolsó oszlopban szerepel a saját fejlesztésünk, vagyis az **Inequality-Adjusted Happy Life Years** angol elnevezés alapján az **AHLY** betűszóval megjelölhető életminőségi mutatószám, amely ebben a témakörben a legátfogóbb és legrelevánsabb indexnek tekinthető. Magyarul a teljes neve a „születéskor várható élettartam boldogsággal és a boldogság egyenlőtlenségével igazított évek száma” vagy némileg rövidebben: „**egyenlőtlenséggel igazított boldog évek**” száma. Ez az egyszerű és világos jelentésű új index a jól megfogható és felfogható évek számával fejezi ki az országok közötti életminőségi különbségeket.

Az alábbiakban felsorolt országok világát természetesen csak az a 90 ország, képezi, amelyek szerepelnek ebben az 1990-es évtizedre vetített felmérésekben. Ugyanígy, itt Európa, Ázsia stb. jeleníti meg a 90 ország európai, ázsiai stb. kontinensek szerinti csoportosítását.

2.2-1. táblázat: Fejléc ezen alfejezet tábláinál

Milyen hosszán és boldogan élnek a népek?						
Sorszám és forrás/képlet:	1. felmérésből	2. felmérésből	3. (1. és 2.-ből)	4. alapadat	5. = (1.x4.)/10	6. = (3.x4.)/100
1990-2000. évek, 90 ország, AHLY szerinti sorrend	Boldogság foka a felmérésekben (H-index)	H-index standard eltérése (boldogság egyenlőtlensége)	Egyenlőtlenséggel igazított H-index. Egyenlőség + boldogság AH indexe	Születéskor várható élethossz (demográfiai adata)	A boldog évek száma (HLE, HLY vagy HALY's index)	Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)
World Database of Happiness, www.eur.nl/fsw/research/happiness						
Skála:	1-10 skálán		0-100 skálán	év		

Minden táblázat párban áll. Az egyik az adatokat közli, a másik az egyes adatok rangsorát a 90 ország adatainak a körében. Az országok sorrendjét az utolsó oszlop, vagyis az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek (az AHLY) adatainak a nagysága szerint szerepeltetjük. A táblázatok mellett ábrák is szemléltetik a nagyságrendi viszonyokat. Az egyik ábra az indexeket, a másik ábra az élettartamokat mutatja.

2.3. A világ legboldogabb 30 országa

A **2.3-1. tábla** a felmérésekben szereplő 90 ország közül a legboldogabb 30 ország adatait adja meg.

A **2.3-2. tábla** pedig ugyanezeknek az adatoknak a rangsorait mutatja be a 90 ország körére. Mindkét táblázat az utolsó oszlop, vagyis az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek adatai szerinti sorrendben sorolja fel az országokat.

A **2.3-1. ábra** az 1-1. táblában szereplő indexek nagyságát és egyenlőtlenségeit szemlélteti.

A **2.3-2. ábra** pedig a 2.3-1. tábla utolsó három oszlopában levő demográfiai, valamint a boldogsági és az egyenlőtlenségi korrekcióval számolt korrigált születéskori várható élettartamot szemlélteti.

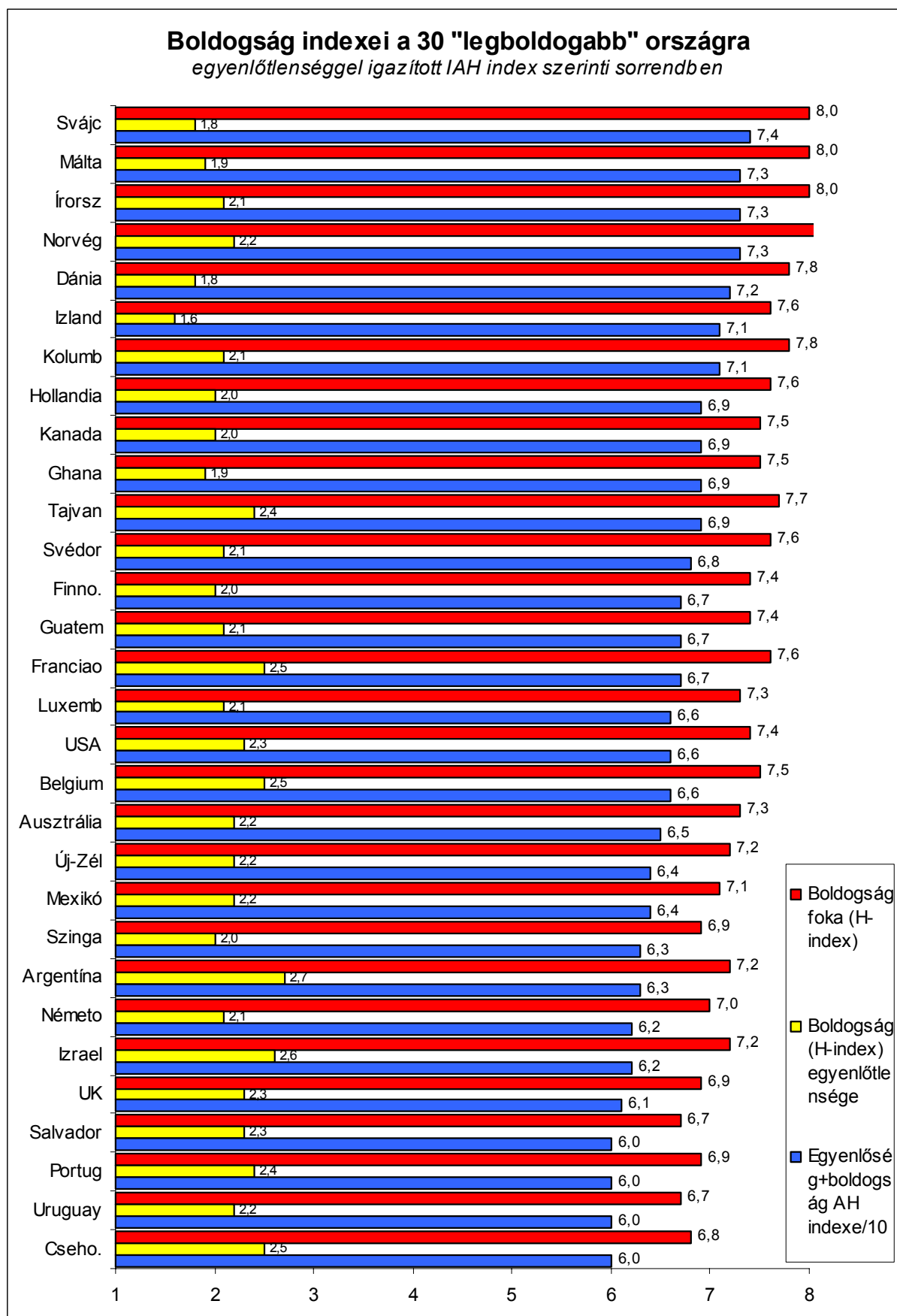
2.3-1. tábla: A legboldogabb 30 ország adatai

Milyen hosszán és boldogan élnek a népek?							
Sorszám és forrás/képlet:		1. felmérésből	2. felmérésből	3. (1. és 2.-ből)	4. alapadat	5. = (1.x4.)/10	6. = (3.x4.)/100
1990-2000. évek, 90 ország, AHLY szerinti sorrend		Boldogság foka a felmérésekben (H-index)	H-index standard eltérése (boldogság egyenlőtlensége)	Egyenlőtlenséggel igazított H-index. Egyenlőség + boldogság AH indexe	Születéskor várható élethossz (demográfiai adata)	A boldog évek száma (HLE, HLY vagy HALY's index)	Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)
World Database of Happiness, www.eur.nl/fsw / research/happiness							
Skála:		1-10 skálán		0-100 skálán	év		
1	Svájc	8,0	1,9	73	78,6	62,9	57,4
2	Málta	8,0	1,8	74	77,2	61,8	57,1
3	Izland	7,8	1,8	72	79,0	61,6	56,9
4	Hollandia	7,6	1,6	71	77,9	59,2	55,3
5	Dánia	8,0	2,1	73	75,7	60,6	55,3
6	Kanada	7,6	2,0	69	79,0	60,0	54,5
7	Írorsz	7,8	2,1	71	76,3	59,5	54,2
8	Svédor	7,5	2,0	69	78,5	58,9	54,2
9	Finno.	7,5	1,9	69	76,8	57,6	53,0
10	Norvég	7,4	2,0	67	78,1	57,8	52,3
11	Luxemb	7,6	2,1	68	76,7	58,3	52,2
12	Ausztrália	7,3	2,1	66	78,2	57,1	51,6
13	<i>Kolumb</i>	8,1	2,2	73	70,4	57,0	51,4
14	USA	7,4	2,1	67	76,7	56,8	51,4
15	Új-Zél	7,4	2,3	66	76,9	56,9	50,8
16	Belgium	7,3	2,2	65	77,2	56,4	50,2
17	UK	7,2	2,2	64	77,2	55,6	49,4
18	Németo	7,1	2,2	64	77,2	54,8	49,4
19	Szinga	6,9	2,0	63	77,1	53,2	48,6
20	Ausztria	7,0	2,1	62	77,0	53,9	47,7
21	Olaszo	6,9	2,3	61	78,2	54,0	47,7
22	Mexikó	7,5	2,5	66	72,2	54,2	47,7
23	Spanyol	6,6	2,2	59	78,0	51,5	46,0
24	Izrael	6,7	2,4	59	77,8	52,1	45,9
25	Franciao	6,6	2,2	58	78,1	51,5	45,3
26	Portug	6,7	2,3	60	75,3	50,5	45,2
27	Chile	6,9	2,4	60	74,9	51,7	44,9
28	Tajvan	6,6	2,3	58	77,1	50,9	44,7
29	Cseho.	6,7	2,2	60	73,9	49,5	44,3
30	Japán	6,2	2,1	55	80,0	49,6	44,0

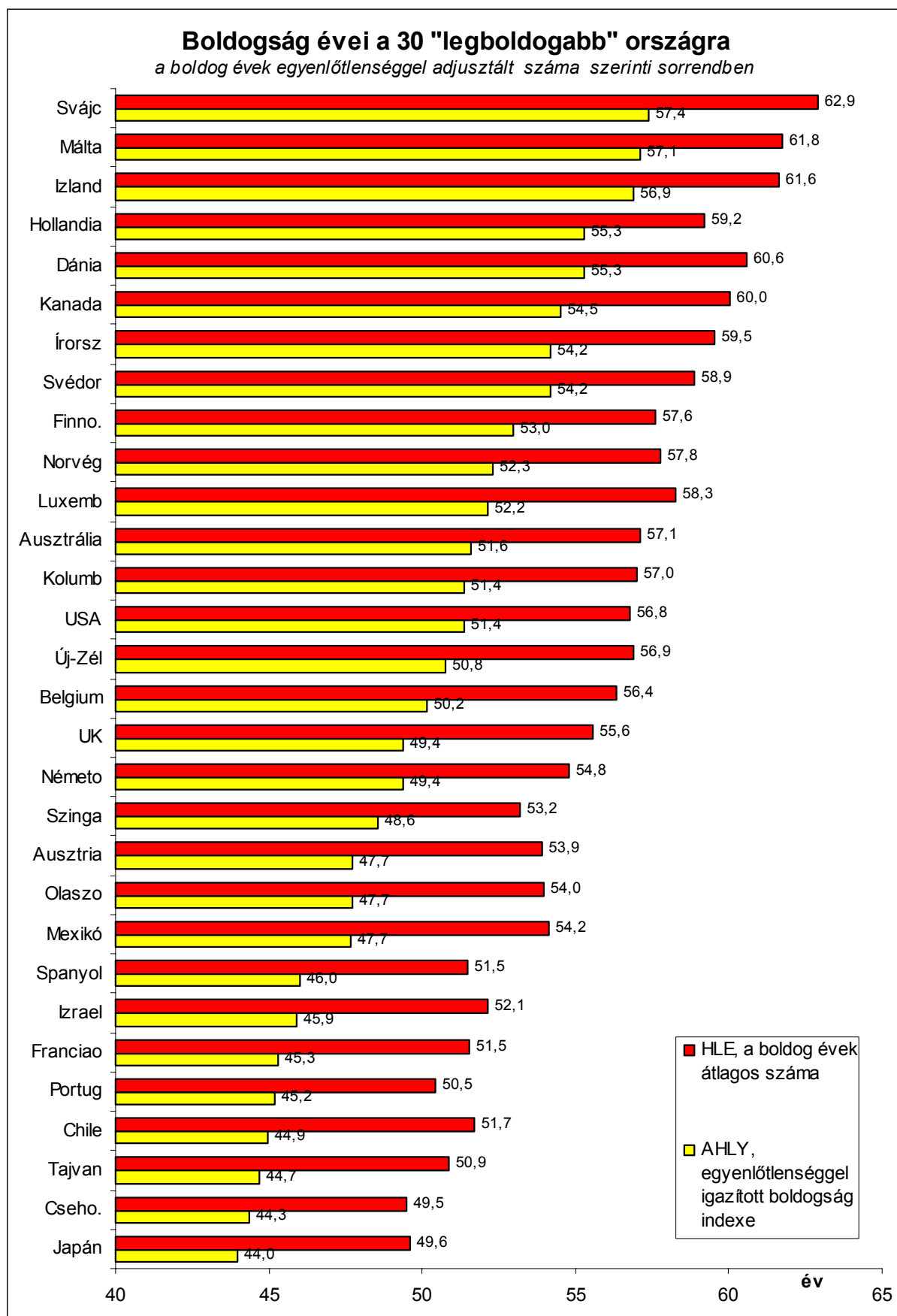
2.3-2. tábla

Helyezések az élethossz és a boldogság skáláin						
Sorszám és forrás/képlet:	1. felmérésből	2. felmérésből	3. (1. és 2.-ből)	4. alapadat	5. = (1.x4.)/10	6. = (3.x4.)/100
1990-2000. évek, 90 ország, AHLY szerinti sorrend	Boldogság foka a felmérésekben (H-index)	H-index standard eltérése (boldogság egyenlőtlensége)	Egyenlőtlenséggel igazított H-index. Egyenlőség +boldogság AH indexe	Születéskor várható élethossz (demográfiai adata)	A boldog évek száma (HLE , HLY vagy HALY's index)	Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)
World Database of Happiness, www.eur.nl/fsw/research/happiness						
Helyezési sorszámok (1. a legjobb, 90. a legrosszabb)						
Svájc	2	85	2	4	1	1
Málta	2	87	1	14	2	2
Izland	5	87	5	2	3	3
Hollandia	8	89	6	12	7	4
Dánia	2	74	2	26	4	5
Kanada	8	81	8	2	5	6
Írorsz	5	74	6	25	6	7
Svédor	12	81	8	5	8	8
Finno.	12	85	8	22	11	9
Norvég	15	81	13	8	10	10
Luxemb	8	74	12	23	9	11
Ausztrália	18	74	16	6	12	12
<i>Kolumb</i>	1	66	2	50	13	13
USA	15	74	13	23	15	14
Új-Zél	15	60	16	21	14	15
Belgium	18	66	19	14	16	16
UK	20	66	20	14	17	17
Németo	23	66	20	14	18	17
Szinga	26	81	22	18	22	19
Ausztria	24	74	24	20	21	20
Olaszo	26	60	26	6	20	21
Mexikó	12	41	16	45	19	22
Spanyol	36	66	32	11	26	23
Izrael	32	53	32	13	23	24
Franciao	36	66	35	8	25	25
Portug	32	60	27	27	28	26
Chile	26	53	27	28	24	27
Tajvan	36	60	35	18	27	28
Cseho.	32	66	27	32	33	29
Japán	45	74	41	1	31	30

2.3-1. ábra

2.3-2. ábra

A táblák és az ábrák alapján megállapítható, hogy boldog évek számát tekintve **az első 5 helyezést** rendre Európa távoli helyein elhelyezkedő **Svájc, Málta, Izland, Hollandia és Dánia kapta. Érdekes, hogy mind az öt kis ország.** Európa egyébként sem áll rosszul e felmérésben, mert az első 11 hely közül 10 helyet európai országok foglalják el. Csak Kanada ékelődött be közéjük a 6. helyre.

Ausztrália 12. az USA 14. lett a rangsorban. A nagyobb európai országok általában hátrább kerültek, mint a kicsik. Ezek szerint jó kicsinek és boldognak lenni. Talán birodalmat sem érdemes építeni?

A táblák és az ábrák szemléltetik a kétféleképpen korrigált várható boldog évek számának a különbségeit is. A kétféle élettartam eléggé együtt fut. Az elsők körében Hollandiánál, később Szingapúrnál, majd Spanyolországnál és Portugáliánál kisebb a várható boldog évek száma, mint ami az egyenlőtlenséggel korrigált változatának a sorrendjéből következne.

A táblázat dőlt betűkkel és jobbra igazítással jelzi Kolumbiát, amelynek az adatai nincsenek összhangban egymással. Professzor Veenhoven szerint még van két ilyen gyanús ország (Ghána és Kína), amelyekre ez szintén elmondható. Ennek ellenére nem akarták sem kihagyni ezeket, sem az adataikat korrigálni, hogy ne legyen önkény az országok beválogatásában és a paramétereik meghatározásában.

2.4. A közepesen boldog 30 ország – köztük Magyarország

A **2.4-1. tábla** a felmérésekben szereplő 90 ország közül a középső harmadot jelentő 30 ország adatait adja meg az utolsó oszlop, vagyis az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek adatai szerinti sorrendben. A **2.4-2. tábla** ugyanezekre az adatokra a rangsorokat mutatja.

A **2.4-1. ábra** a 2.4-1. táblában szereplő indexek nagyságát és egyenlőtlenségeit szemlélteti. A **2.4-2. ábra** pedig a demográfiai, valamint a boldogsági és az egyenlőtlenségi korrekcióval számolt korrigált születés kori várható élettartamot szemlélteti.

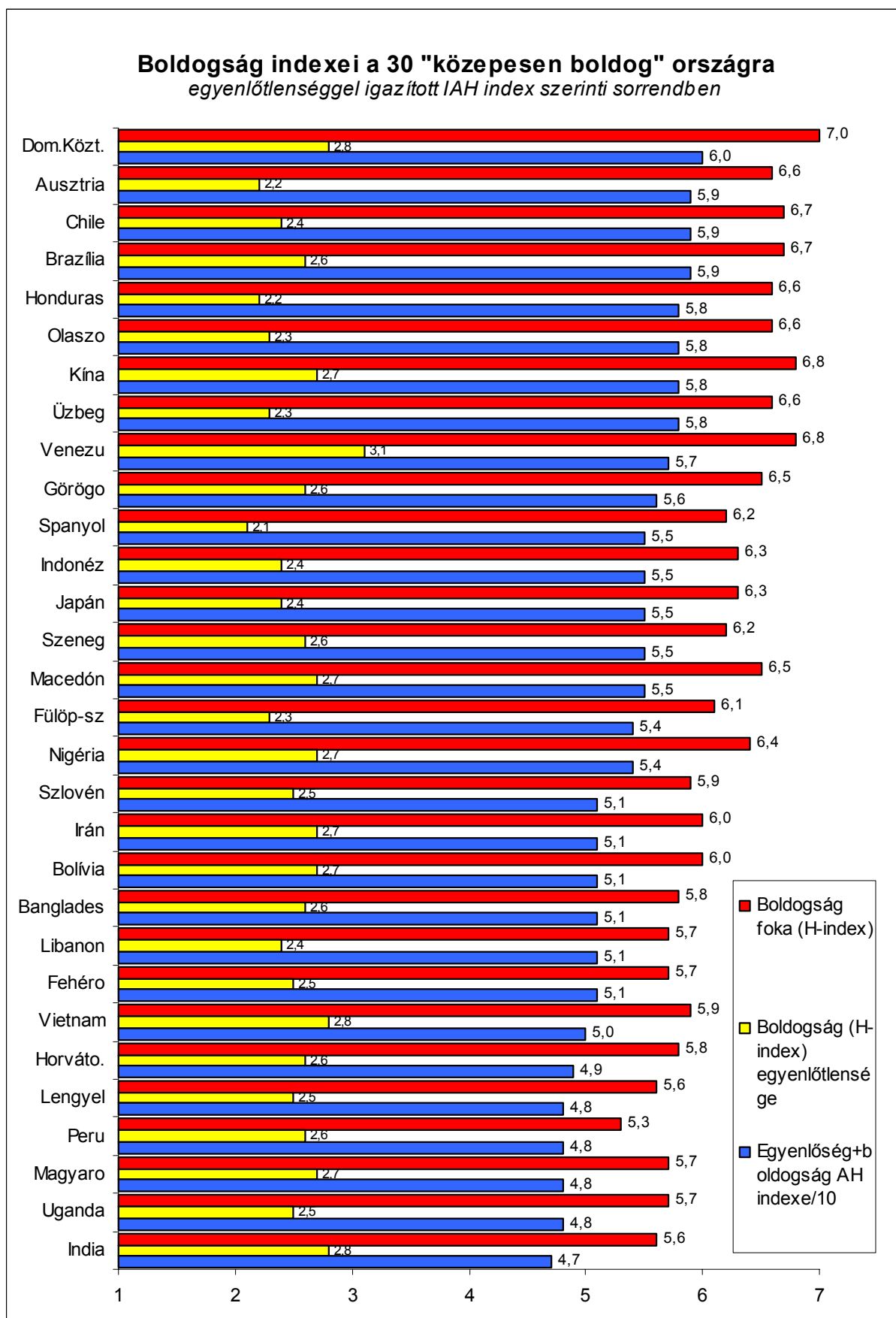
2.4-1. tábla: A közepesen boldog 30 ország adatai

Milyen hosszán és boldogan élnek a népek?							
Sorszám és forrás/képlet:		1. felmérésből	2. felmérésből	3. (1. és 2.-ből)	4. alapadat	5. = (1.x4.)/10	6. = (3.x4.)/100
1990-2000. évek, 90 ország, AHLY szerinti sorrend		Boldogság foka a felmérésekben (H-index)	H-index standard eltérése (boldogság egyenlőtlensége)	Egyenlőtlenséggel igazított H-index. Egyenlőség + boldogság AH indexe	Születéskor várható élethossz (demográfiai adata)	A boldog évek száma (HLE, HLY vagy HALY's index)	Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)
World Database of Happiness, www.eur.nl/fsw/research/happiness							
Skála:		1-10 skálán		0-100 skálán	év		
31	Argentína	6,8	2,5	60	72,9	49,6	43,7
32	Uruguay	6,7	2,6	59	73,9	49,5	43,6
33	Salvador	7,2	2,7	63	69,1	49,8	43,5
34	Honduras	7,2	2,6	62	69,4	50,0	43,0
35	Görög	6,3	2,4	55	78,1	49,2	43,0
36	Guatem	7,6	2,5	67	64,0	48,6	42,9
37	<i>Ghana</i>	7,7	2,4	69	60,0	46,2	41,4
38	Venezu	6,8	3,1	57	72,4	49,2	41,3
39	Dom.Közt.	6,8	2,7	58	70,6	48,0	40,9
40	Szlovén	6,3	2,4	55	74,4	46,9	40,9
41	Brazília	7,0	2,8	60	66,8	46,8	40,1
42	<i>Kína</i>	6,5	2,6	56	69,8	45,4	39,1
43	Vietnam	6,1	2,3	54	70,4	42,9	38,0
44	Indonéz	6,6	2,3	58	65,1	43,0	37,8
45	Horváto.	5,9	2,5	51	72,6	42,8	37,0
46	Fülöp-sz	6,4	2,7	54	68,3	43,7	36,9
47	Lengyel	5,9	2,8	50	72,5	42,8	36,3
48	D.Korea	5,8	2,6	49	72,4	42,0	35,5
49	Irán	6,0	2,7	51	69,2	41,5	35,3
50	Üzbeg	6,2	2,6	55	64,1	39,7	35,3
51	Szlovák	5,6	2,5	48	73,0	40,9	35,0
52	Peru	6,0	2,7	51	68,3	41,0	34,8
53	Libanon	5,3	2,6	48	72,4	38,4	34,8
54	Monten.	5,5	2,5	46	74,4	40,9	34,2
55	Magyaro	5,5	2,7	46	70,9	39,0	32,6
56	Töröko	5,6	3,0	46	69,0	38,6	31,7
57	Bolívia	5,8	2,6	51	61,4	35,6	31,3
58	Marokkó	5,6	2,8	47	66,6	37,3	31,3
59	Szerb.M.	5,1	2,7	42	74,4	37,9	31,2
60	Bosznia H.	5,1	2,6	43	72,6	37,0	31,2

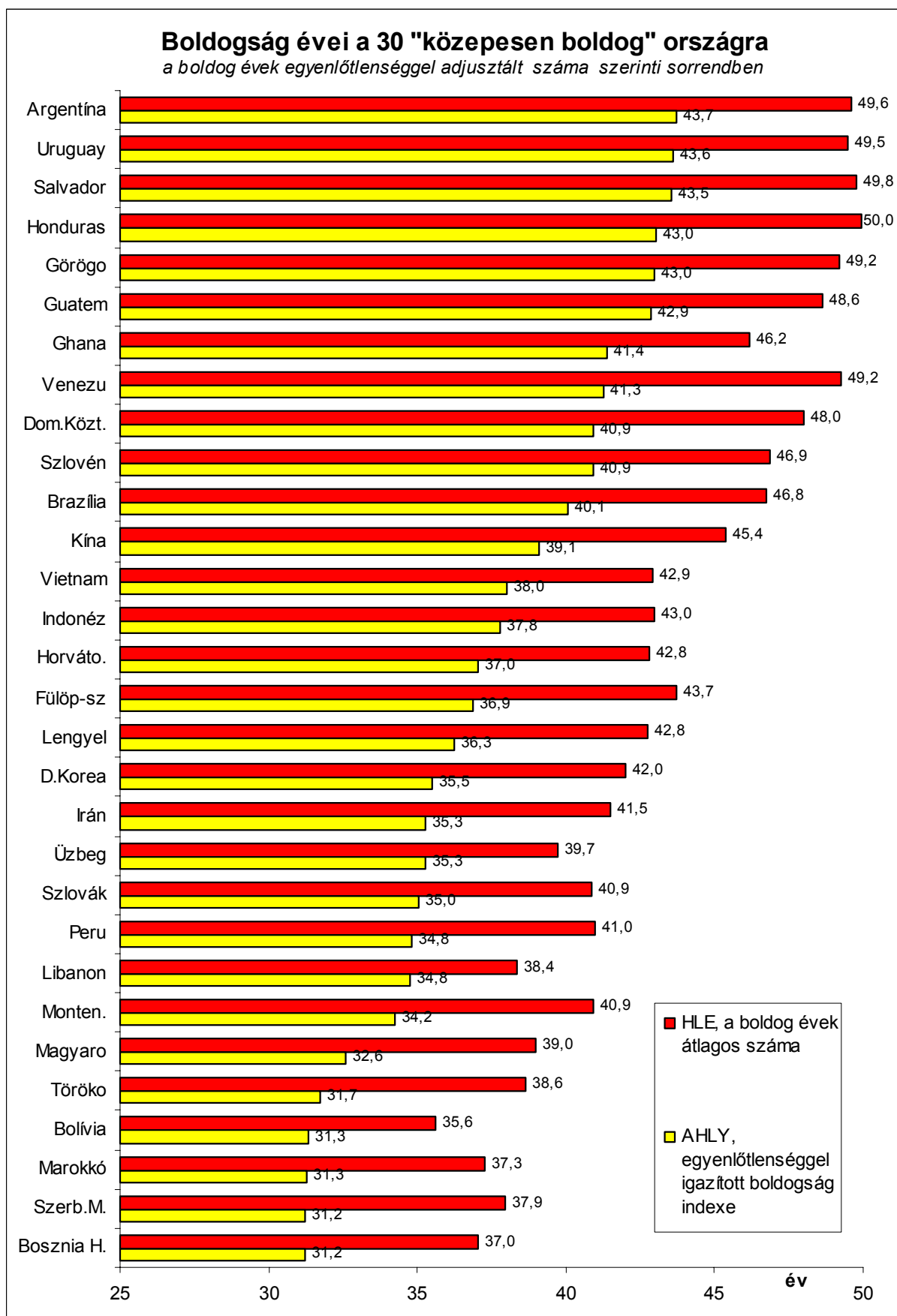
2.4-2. tábla

Helyezések az élethossz és a boldogság skáláin						
Sorszám és forrás/képlet:	1. felmérésből	2. felmérésből	3. (1. és 2.-ből)	4. alapadat	5. = (1.x4.)/10	6. = (3.x4.)/100
1990-2000. évek, 90 ország, AHLY szerinti sorrend	Boldogság foka a felmérésekben (H-index)	H-index standard eltérése (boldogság egyenlőtlensége)	Egyenlőtlenséggel igazított H-index. Egyenlőség +boldogság AH indexe	Születéskor várható élethossz (demográfiai adata)	A boldog évek száma (HLE , HLY vagy HALY's index)	Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)
World Database of Happiness, www.eur.nl/fsw/research/happiness						
Helyezési sorszámok (1. a legjobb, 90. a legrosszabb)						
Argentína	29	41	27	36	32	31
Uruguay	32	28	32	32	33	32
Salvador	20	15	22	59	30	33
Honduras	20	28	24	57	29	34
Görög	43	53	41	8	36	35
Guatem	8	41	13	75	37	36
<i>Ghana</i>	7	53	8	79	41	37
Venezu	29	4	39	42	35	38
Dom.Közt.	29	15	35	48	38	39
Szlovén	43	53	41	29	39	40
Brazília	24	11	27	69	40	41
<i>Kína</i>	40	28	40	56	42	42
Vietnam	47	60	46	50	45	43
Indonéz	36	60	35	73	44	44
Horváto.	50	41	48	39	46	45
Fülöp-sz	42	15	46	65	43	46
Lengyel	50	11	54	41	47	47
D.Korea	52	28	55	42	48	48
Irán	48	15	48	58	49	49
Üzbec	45	28	41	74	53	50
Szlovák	58	41	56	35	52	51
Peru	48	15	48	65	50	52
Libanon	64	28	56	42	56	53
Monten.	62	41	62	29	51	54
Magyaro	62	15	62	47	54	55
Töröko	58	8	62	60	55	56
Bolívia	52	28	48	78	65	57
Marokkó	58	11	60	70	58	58
Szerb.M.	69	15	70	29	57	59
Bosznia H.	69	28	68	39	59	60

2.4-1. ábra

2.4-2. ábra

Magyarország is a közepesen boldog 30 ország közé tartozik. A 90 ország körében az 54-55. helyet foglalja el a korrigált várható boldog évek számát tekintve. Ezt a kedvezőtlen helyezést elsősorban a boldogságindex kicsisége okozza. Ezzel szemben elég jó (15.) a helyezésünk a boldogság egyenlőtlensége tekintetében és e két ellentétes hatás eredőjeként jön ki az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek számára a közepesnél (mintegy tízzel) rosszabb 54-55. helyezés.

Ez a táblarész Ghána és Kína esetén jelzi dőlt betűkkel, hogy az adatai nincsenek összhangban egymással és a gyanús 3 ország közé tartozik.

2.5. A világ legboldogtalanabb harmada

A **2.5-1. tábla** a felmérésekben szereplő 90 ország közül a „legboldogtalanabb”, illetve a legkevésbé boldog 30 ország adatait mutatja be. A **2.5-2. tábla** ugyanezeknek az adatoknak a rangsorait sorolja fel a 90 ország körére az utolsó oszlop, vagyis az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek adatai szerinti sorrendben.

A **2.5-1. ábra** a 2.5-1. táblában szereplő indexek nagyságát és egyenlőtlenségeit szemlélteti. A **2.5-2. ábra** pedig a 2.5-1. tábla utolsó három oszlopában levő születéskor várható élettartamfajtákat szemlélteti.

A egyenlőtlenséggel igazított boldog évek éveinek a számát tekintve **az utolsó 6 helyezést** rendre Uganda, Ukrajna, Moldávia, Angola, Tanzánia és Zimbabwe érte el. Különösen tragikus kevés az így számolt várható boldog évek száma Tanzánia (9,6 év) és Zimbabwe (8,7 év).

Számukra az egyébként is alacsony élettartamú földi élet nagy része is inkább gyötrem, mint boldogság.

Nemcsak a boldogtalanság nagy ott, hanem a relatív szórása is. Zimbabwe esetén a standard eltérés nagyobb, mint a boldogság indexe maga. Ez is közrejátszik abban, hogy az egyébként is kevés várható boldog évhez képest a korrigált még sokkal kisebb.

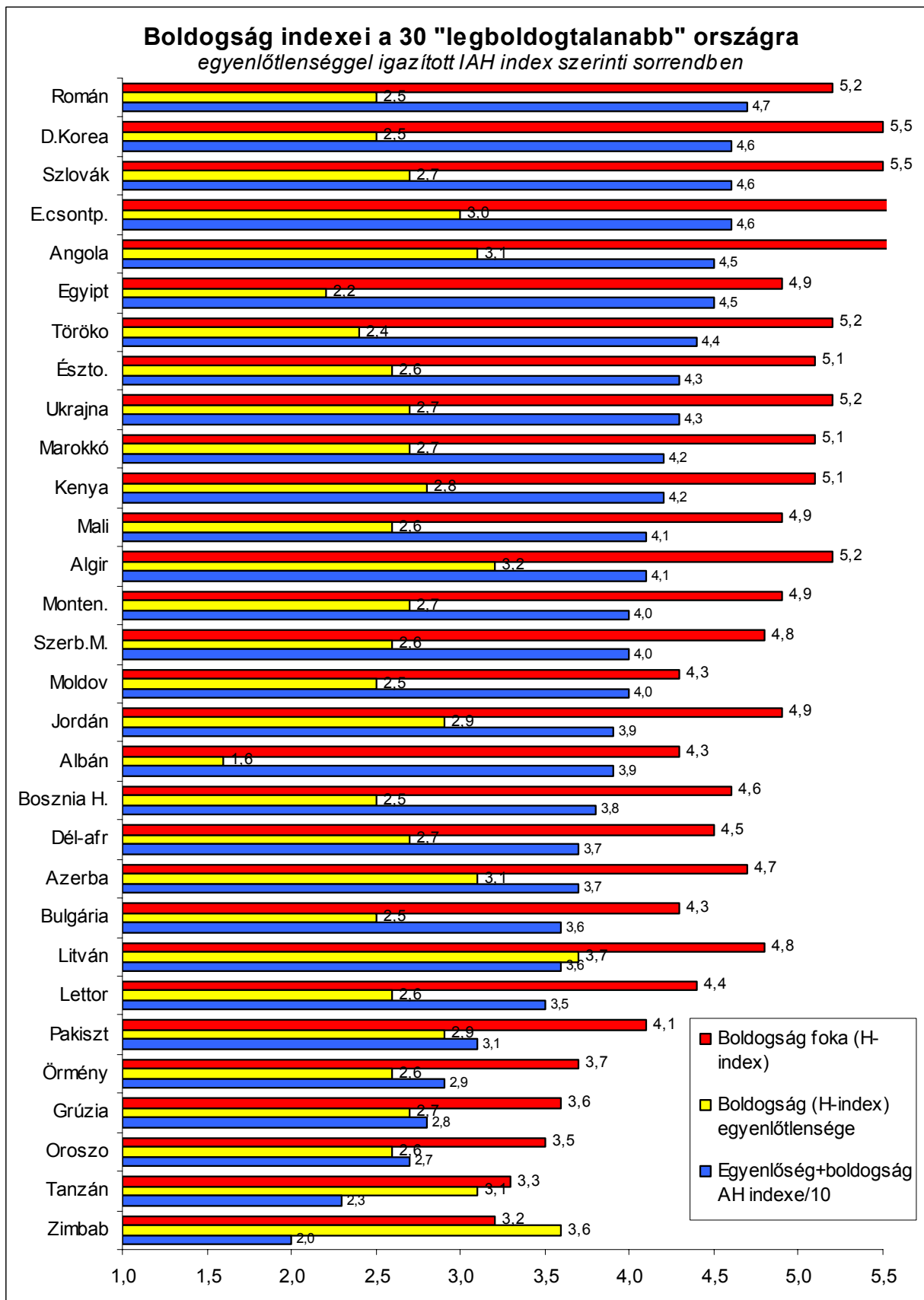
2.5-1. tábla: A legboldogtalanabb 30 ország

Milyen hosszán és boldogan élnek a népek?							
Sorszám és forrás/képlet:		1. felmérésből	2. felmérésből	3. (1. és 2.-ből)	4. alapadat	5. = (1.x4.)/10	6. = (3.x4.)/100
1990-2000. évek, 90 ország, AHLY szerinti sorrend		Boldogság foka a felmérésekben (H-index)	H-index standard eltérése (boldogság egyenlőtlensége)	Egyenlőtlenséggel igazított H-index. Egyenlőség + boldogság AH indexe	Születéskor várható élethossz (demográfiai adata)	A boldog évek száma (HLE, HLY vagy HALY's index)	Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)
World Database of Happiness, www.eur.nl/fsw / research/happiness							
Skála:		1-10 skálán		0-100 skálán	év		
61	Észto.	5,2	2,4	44	68,7	35,7	30,2
62	India	5,7	2,7	48	62,6	35,7	30,0
63	Jordán	5,1	2,8	42	70,1	35,8	29,4
64	Macedón	4,9	2,7	40	73,1	35,8	29,2
65	Szeneg	5,7	2,4	51	56,6	32,3	28,9
66	Azerba	4,9	2,6	41	69,9	34,3	28,7
67	Algir	5,2	3,2	41	68,9	35,8	28,2
68	Banglades	5,7	2,5	48	58,1	33,1	27,9
69	Albán	4,6	2,5	38	72,8	33,5	27,7
70	Lettor	4,8	2,6	40	68,9	33,1	27,6
71	Nigéria	6,5	2,7	55	50,1	32,6	27,6
72	Litván	4,9	2,9	39	69,9	34,3	27,3
73	Bulgária	4,5	2,7	37	71,1	32,0	26,3
74	Román	4,7	3,1	37	69,9	32,9	25,9
75	Pakiszt	4,3	1,6	39	64,0	27,5	25,0
76	Dél-afr	5,6	3,1	45	54,7	30,6	24,6
77	Fehéro	4,3	2,5	36	68,0	29,2	24,5
78	Kenya	5,2	2,5	47	52,0	27,0	24,4
79	Egyipt	4,8	3,7	36	66,3	31,8	23,9
80	Oroszo	4,4	2,6	35	66,6	29,3	23,3
81	Grúzia	4,1	2,9	31	72,7	29,8	22,5
82	E.csontp.	5,7	2,5	51	42,5	24,2	21,7
83	Örmény	3,7	2,6	29	70,5	26,1	20,4
84	Mali	4,9	2,2	45	45,3	22,2	20,4
85	Uganda	5,2	2,7	43	45,3	23,6	19,5
86	Ukrajna	3,6	2,7	28	68,8	24,8	19,3
87	Moldov	3,5	2,6	27	67,5	23,6	18,2
88	Angola	4,3	2,5	40	36,8	15,8	14,7
89	Tanzán	3,2	3,6	20	47,9	15,3	9,6
90	Zimbab	3,3	3,1	23	37,8	12,5	8,7

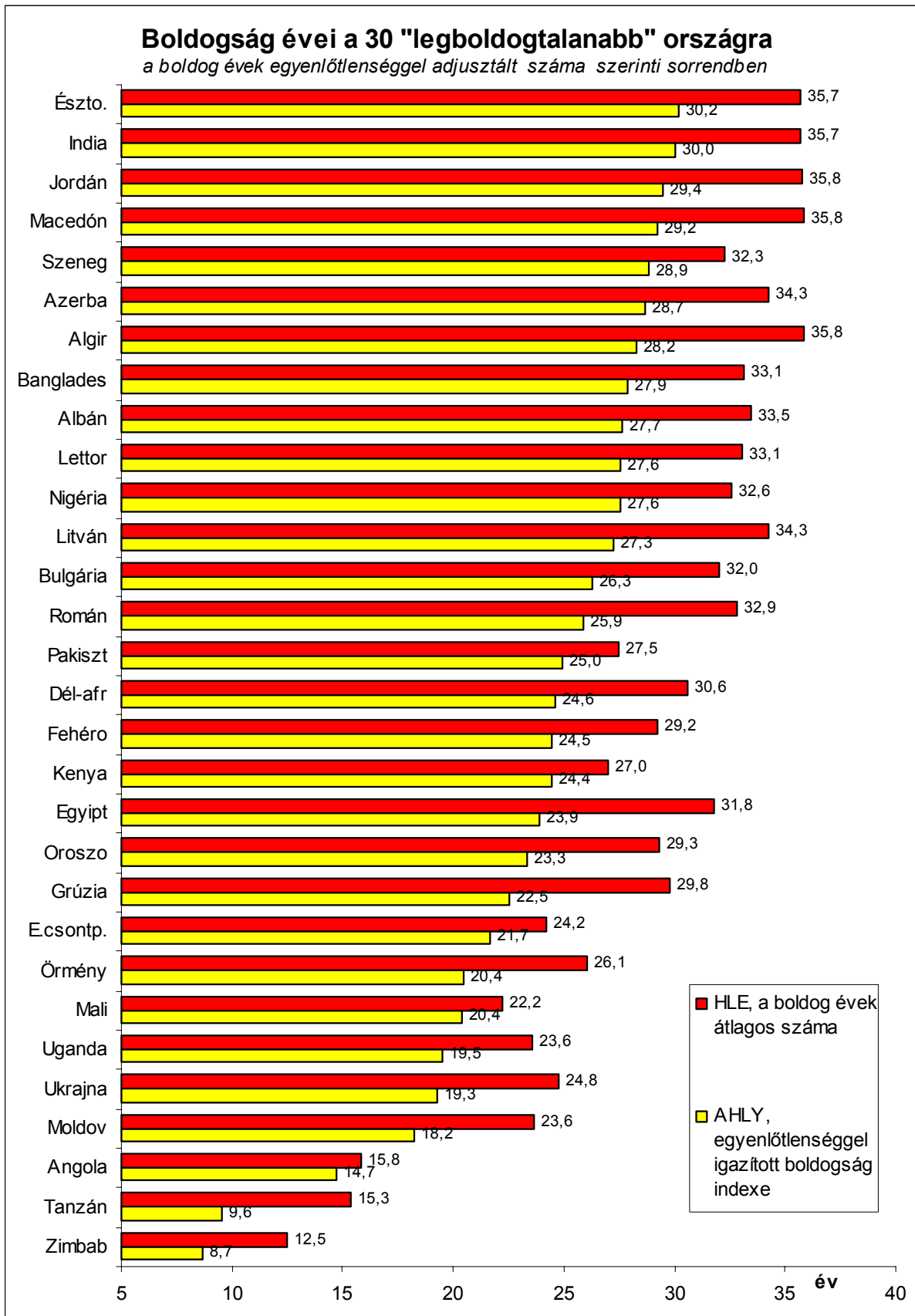
2.5-2. tábla

Helyezések az élethossz és a boldogság skáláin						
Sorszám és forrás/képlet:	1. felmérésből	2. felmérésből	3. (1. és 2.-ből)	4. alapadat	5. = (1.x4.)/10	6. = (3.x4.)/100
1990-2000. évek, 90 ország, AHLY szerinti sorrend	Boldogság foka a felmérésekben (H-index)	H-index standard eltérése (boldogság egyenlőtlensége)	Egyenlőtlenséggel igazított H-index. Egyenlőség +boldogság AH indexe	Születéskor várható élethossz (demográfiai adata)	A boldog évek száma (HLE , HLY vagy HALY's index)	Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)
World Database of Happiness, www.eur.nl/fsw/research/happiness						
Helyezési sorszámok (1. a legjobb, 90. a legrosszabb)						
Észto.	65	53	67	64	63	61
India	54	15	56	77	64	62
Jordán	69	11	70	52	62	63
Macedón	72	15	74	34	61	64
Szeneg	54	53	48	81	73	65
Azerba	72	28	72	53	66	66
Algír	65	3	72	61	60	67
Banglades	54	41	56	80	69	68
Albán	79	41	79	37	68	69
Lettor	76	28	74	61	70	70
Nigéria	40	15	41	84	72	71
Litván	72	9	77	53	66	72
Bulgária	80	15	80	46	74	73
Román	78	4	80	53	71	74
Pakiszt	82	89	77	75	80	75
Dél-afr	58	4	65	82	76	76
Fehéro	82	41	82	67	79	77
Kenya	65	41	60	83	81	78
Egyipt	76	1	82	72	75	79
Oroszo	81	28	84	70	78	80
Grúzia	85	9	85	38	77	81
E.csontp.	54	41	48	88	84	82
Örmény	86	28	86	49	82	83
Mali	72	66	65	86	87	84
Uganda	65	15	68	86	86	85
Ukrajna	87	15	87	63	83	86
Moldov	88	28	88	68	85	87
Angola	82	41	74	90	88	88
Tanzán	90	2	90	85	89	89
Zimbab	89	4	89	89	90	90

2.5-1. ábra

2.5-2. ábra

2.6. A hazai boldogság hosszú távú alakulása

A **2.6-1. tábla** a boldogság világszintű adatbázisában szereplő 29 magyar adatot és azok felvételi kódjait, körülményeit adja meg. A felsorolt évekre szerepelnek a boldogság és elégedettség (a H-index) adatai, valamint a kikérdező kérdés kódszáma, neve és a teljes kódja. A kérdés neve elég jól felidézi a kérdések jellegét és a legfontosabb ismérveit. Megjegyezzük, hogy eredetileg 3-szor ennyi adat szerepelt az adatbázisban – három felmérésre hivatkozva –, de azokból csak ezek a független adatok.

A **2.6-1. ábra** a 29 magyar adat alapján szemlélteti a boldogság és elégedettség (a H-index) hosszú távú hazai grafikonját és trendjét az 1981-2003. évek időszakára. Az adatpontokra egy negyedrendű parabolikus trendvonalat illesztettünk. A korreláció négyzete nagyon kicsi, csak 0,1 körüli, ami a kevés adat nagy szórása miatt van. A trend pontosabb és megbízhatóbb megállapításához nagyon szükséges lenne több adatot felvenni a következő évek folyamán.

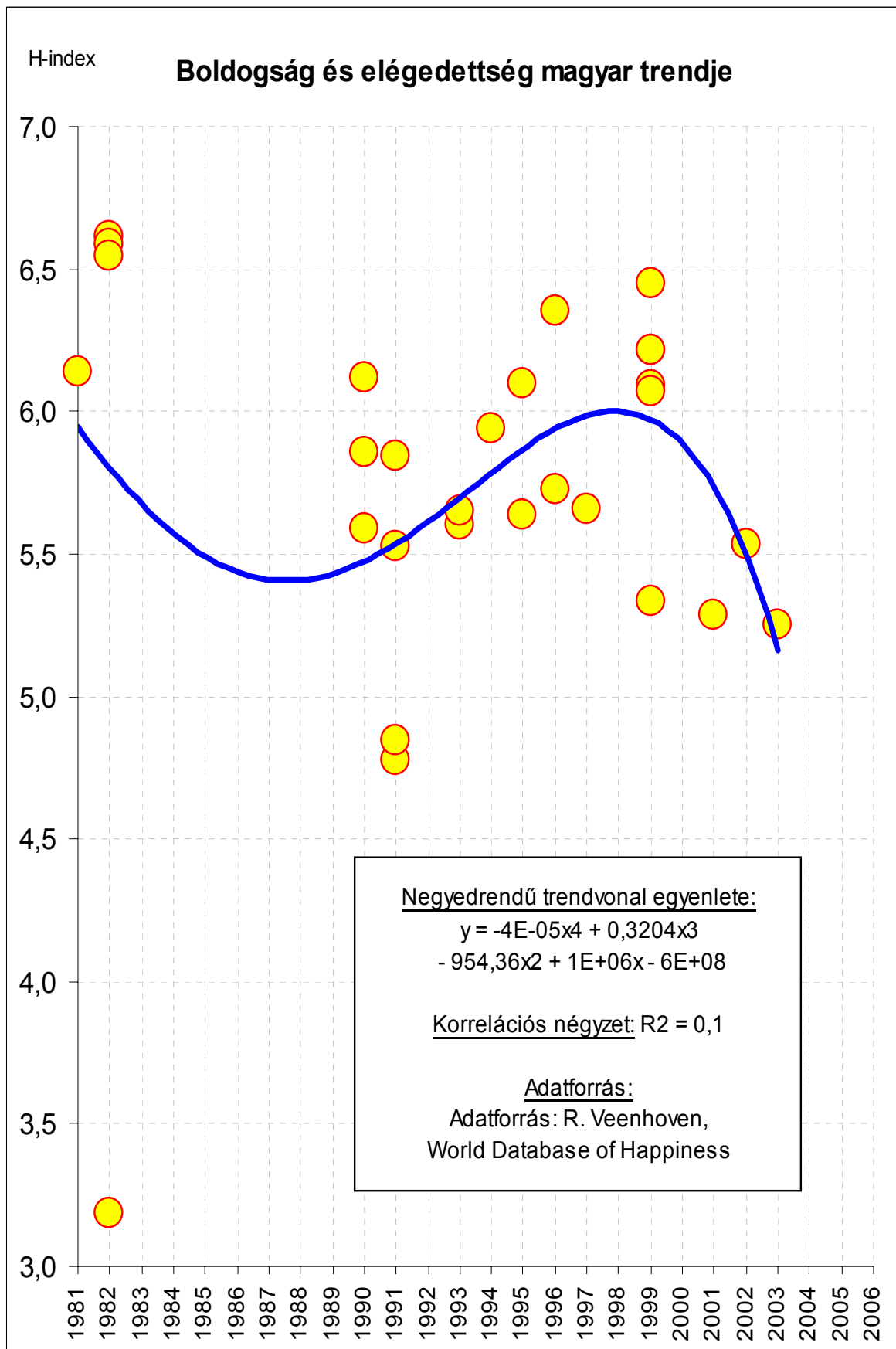
A **2.6-2. ábra** már csak az 1990-2003. évek időszakára szemlélteti a boldogság és elégedettség (a H-index) hosszú távú hazai grafikonját és trendjét. A grafikon egyes pontjaiban is látható az adatponthoz tartozó év és adat értéke. Az adatpontokra egy másodrendű parabolikus trendvonalat illesztettünk. A korreláció négyzete itt is elég kicsi, csak 0,2 körüli, ami szintén a kevés adat nagy szórását tükrözi. Az adatok és a trend szerint a 90-es évtized második felében volt a legmagasabb a boldogság és elégedettség (a H-index) hazai szintje. Az utóbbi időben észrevehető csökkenés mutatkozik.

A **2.6-3. ábra** szintén az 1990-2003. évek időszakára szemlélteti a boldogságindex hazai alakulását, de itt ismét negyedrendű parabolát vettünk fel a trend jobb közelítése céljából. Feltüntettük a kormányzati ciklusokat is – kihagyva a parlamenti választások éveit. Ebben a közelítésben már jobb a korreláció (az együttható négyzete 0,4 körül van).

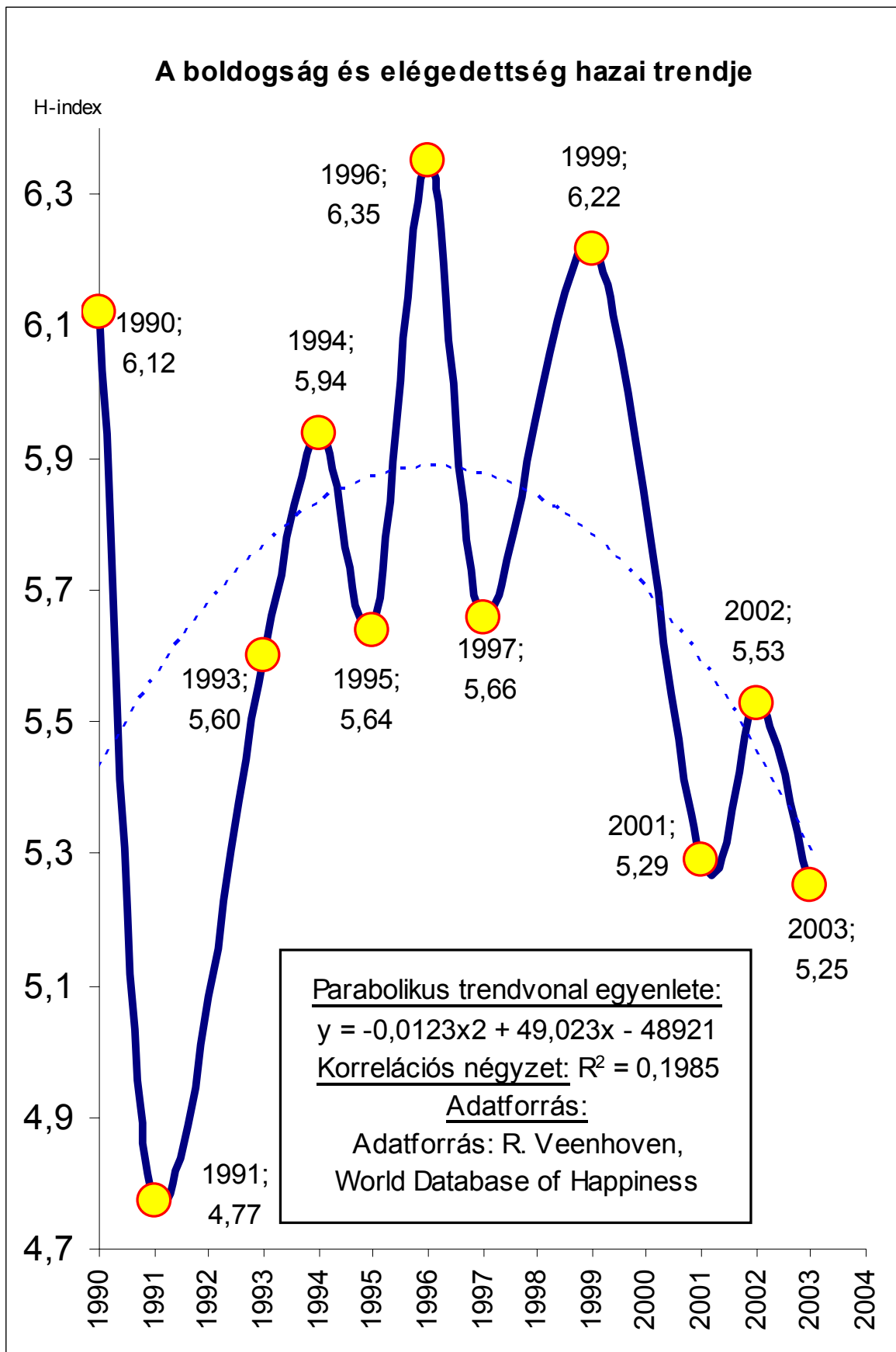
2.6-1. tábla

Boldogság és elégedettség (a H-index) magyar adatai					
Sor-szám	Év	HI átlag a 0-10 pontból	Kérdés-kód	A kérdés neve	Teljes kód
1	1981	6,14	122C	10-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLW/c/sq/n/10/f
2	1982	3,19	122C	10-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLu/h/sq/n/10/a
3	1982	6,61	122C	10-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLW/c/sq/n/10/aa
4	1982	6,59	111B	4-lépcsős, szóbeli, boldogság	O-HL/u/sq/v/4/a
5	1982	6,55	141A	7-lépcsős, szóbeli, élvezetes-szörnyű élet	O-DT/c/sq/v/7/aa
6	1990	6,12	122C	10-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLW/c/sq/n/10/aa
7	1990	5,59	222	10-tételes érzelmi egyensúlyi skála Bradburn s	A-BB/cm/mq/v/2/a
8	1990	5,86	121B	3-lépcsős, szóbeli, elégedettség az élettel	O-SLL/u/sq/v/3/b
9	1991	4,77	121B	3-lépcsős, szóbeli, elégedettség az élettel	O-SLW/c/sq/v/3/a
10	1991	4,84	111B	4-lépcsős, szóbeli, boldogság	O-HL/c/sq/v/4/f
11	1991	5,53	121F	7-lépcsős, szóbeli, elégedettség az élettel	O-SLW/u/sq/v/7/c
12	1991	5,84	122C	10-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLu/h/sq/n/10/a
13	1993	5,60	122D	11-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLu/h/sq/n/11/a
14	1993	5,65	122D	11-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLu/h/sq/n/11/a
15	1994	5,94	122D	11-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLu/h/sq/n/11/a
16	1995	5,64	141A	7-lépcsős, szóbeli, élvezetes-szörnyű élet	O-DT/c/sq/v/7/ab
17	1995	6,10	111B	4-lépcsős, szóbeli, boldogság	O-HL/u/sq/v/4/a
18	1996	6,35	122D	11-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLu/h/sq/n/11/a
19	1996	5,73	122D	11-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLu/h/sq/n/11/a
20	1997	5,66	122D	11-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLW/c/sq/n/11/g
21	1999	6,22	111B	4-lépcsős, szóbeli, boldogság	O-HL/c/sq/v/4/g
22	1999	6,09	111B	4-lépcsős, szóbeli, boldogság	O-HL/c/sq/v/4/g
23	1999	6,07	122D	11-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLW/c/sq/n/11/g
24	1999	6,22	111B	4-lépcsős, szóbeli, boldogság	O-HL/u/sq/v/4/a
25	1999	6,45	122C	10-lépcsős, számszerű, elégedettség az élettel	O-SLW/c/sq/n/10/a
26	1999	5,33	121C	4-lépcsős, szóbeli, elégedettség az élettel	O-SLW/u/sq/v/4/b
27	2001	5,29	121C	4-lépcsős, szóbeli, elégedettség az élettel	O-SLW/u/sq/v/4/b
28	2002	5,53	121C	4-lépcsős, szóbeli, elégedettség az élettel	O-SLW/u/sq/v/4/b
29	2003	5,25	222	10-tételes érzelmi egyensúlyi skála Bradburn s	A-BB/cm/mq/v/2/a

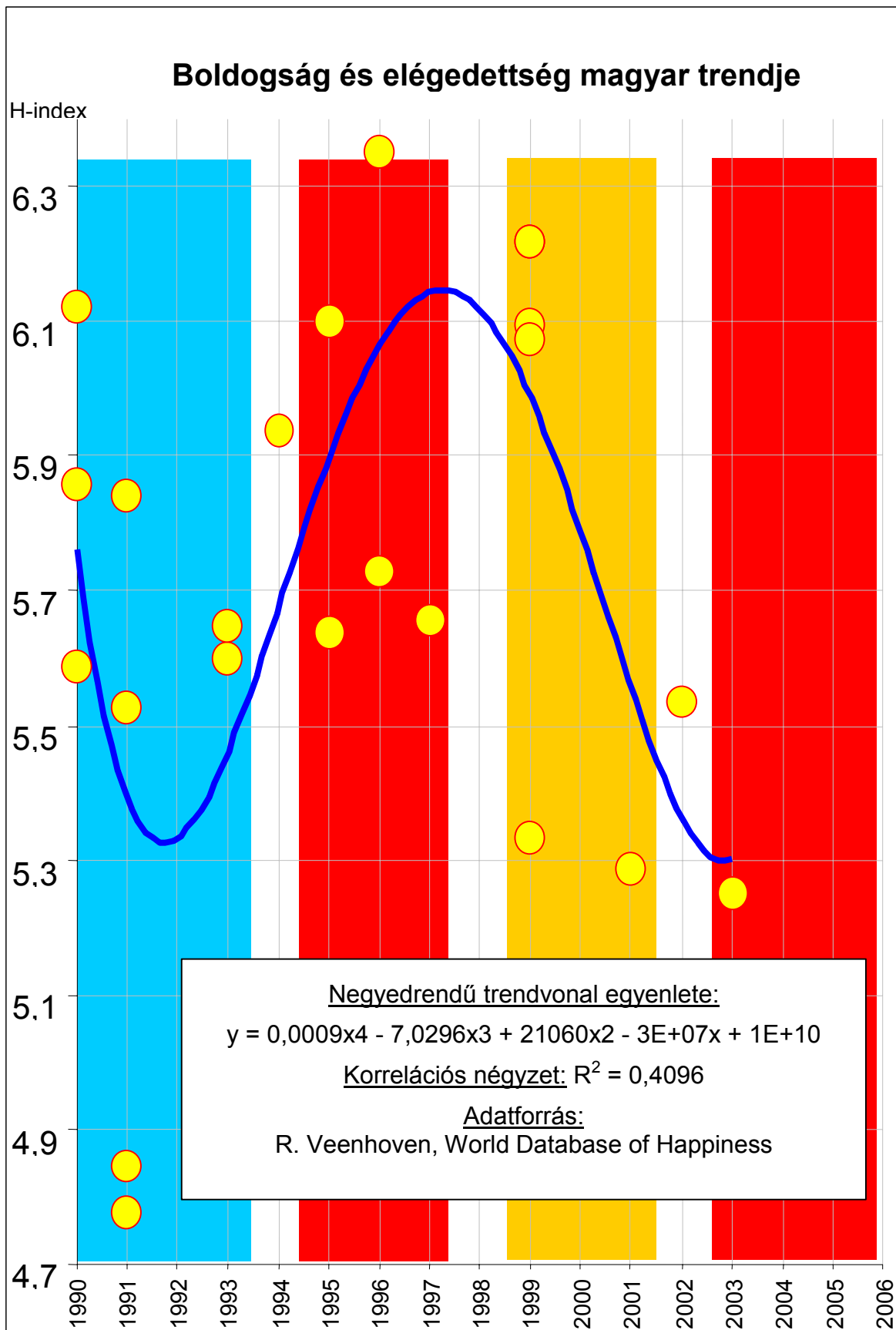
2.6-1. ábra

2.6-2. ábra

2.6-3. ábra

E közelítésben a hazánk boldogságindexének a trendje – a rendszerváltás zűrzavara által okozott helyzetben – 1991-92. években érte el a mélypontját, majd azután az 1996-99. évekre emelkedett maximumra. A maximum utáni csökkenés azóta is tart és a trend 2003-ra ismét a rendszerváltást követő évek szintjére esett vissza.

2.7. A magyar boldogság trendje nemzetközi összehasonlításban

Az alábbiakban felsorolt országcsoportok alapját csak az a 90 ország, képezi, amelyek szerepelnek ebben az 1990-es évtizedre vetített felmérésekben. Itt Európa, Ázsia stb. azoknak az országoknak az átlagát jelenti, amelyek európai, ázsiai stb. országok a 90 ország közül.

A **2.7-1. tábla** áttekintést ad az egyes országcsoportok átlagos adatairól és adathiányairól). Leghosszabb az idősor az EU9, EU10 és az EU12 országcsoportra. Van néhány országcsoport, amelyre csak egy adat van mutatóban.

A **2.7-1. ábra** a táblázat adatai alapján ad a lehető leghosszabb távú szemléltetést az igen foghíjas idősorokról. A legfeltűnőbb jelenség az, hogy a borús hangulatúnak tartott **Észak-Európa** (egyetlen adata) **rekordot ért el** a boldogság regionális összehasonlítású indexében.

Az is érdekes, hogy Latin Amerika (a gazdasági körülményekhez képest is) milyen boldog hangulatú régió. Ugyancsak jól boldogul Európa gazdag nyugati fele is. A Szaharától délre eső afrikai régió a várakozásoknak megfelelően boldogtalannak tűnik (az egyetlen adat alapján).

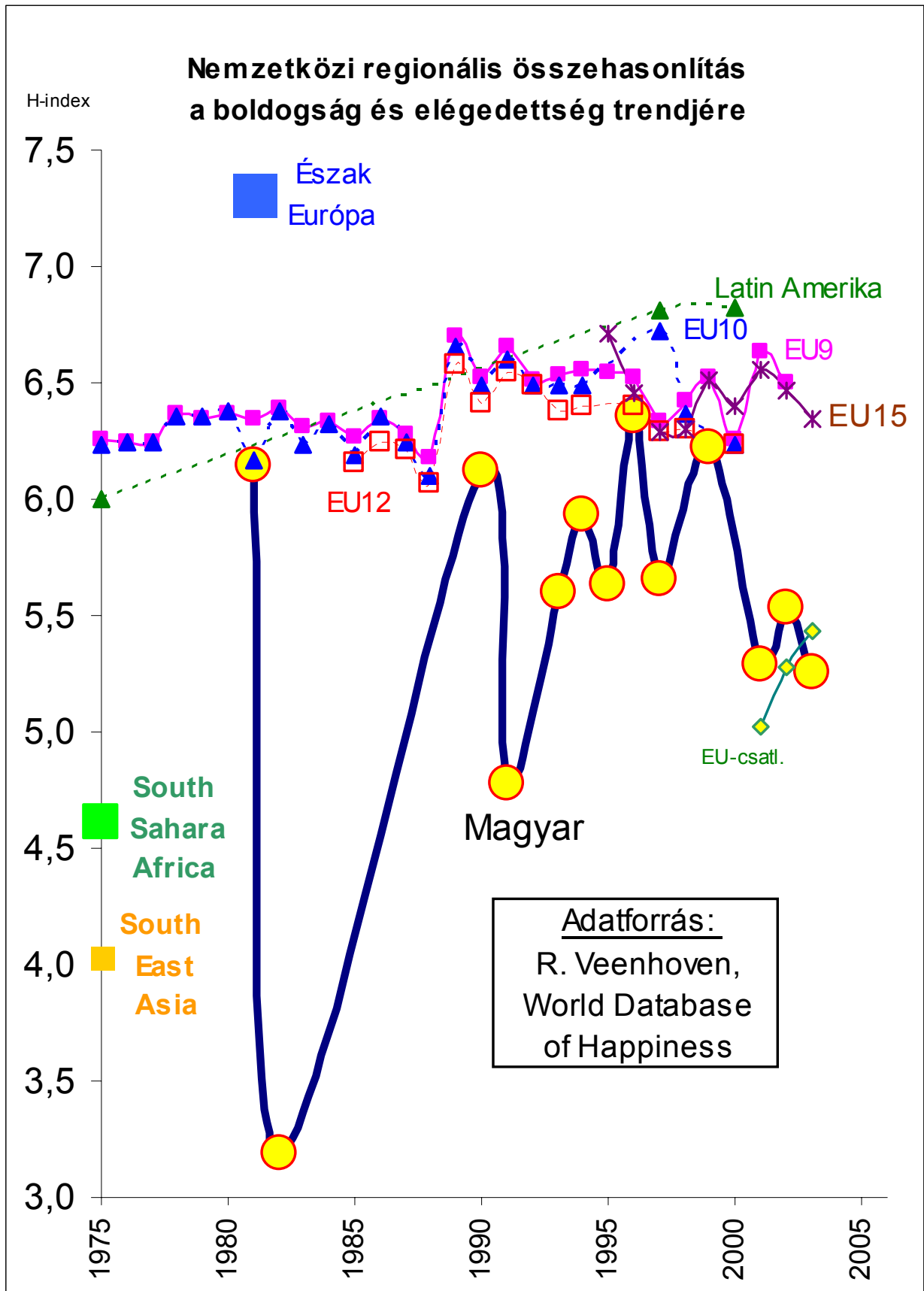
Az ábra a legboldogtalanabb régiókat a délkelet-ázsiai régiót tünteti fel. A magyar boldogságindexek csak 1981-ben, 1989-ben és később 1996-ban és 1999-ben közelítették meg a nyugat-európai boldogság és elégedettség színvonalát.

A **2.7-2. ábra** szűkítve már csak az 1990-2003. évek időszakát szemlélteteti a táblázat adatai alapján. Ebben az időszakban is kiugró, hogy Latin-Amerika (a gazdasági körülményekhez képest is) milyen boldog hangulatú régió.

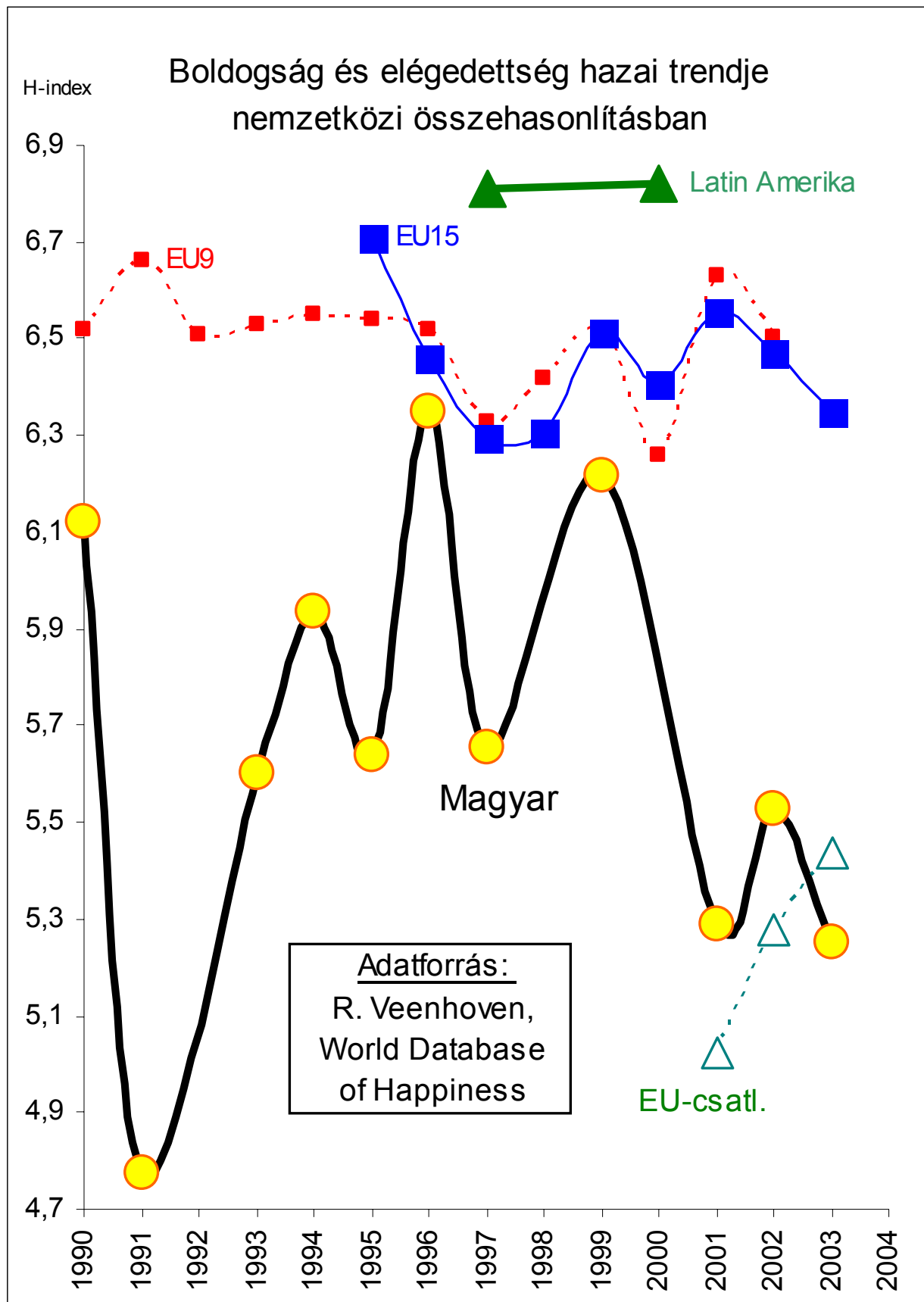
2.7-1. tábla

Boldogság és elégedettség (H-index) nemzetközi (régiós) trendjei										
(Pontszám: 0-10)										
Adatforrás: R. Veenhoven, World Database of Happiness										
Év	Magyar	EU9	EU15	EU-csatl.	Latin Amerika	EU10	EU12	Észak Európa	Dél-kelet Ázsia	Dél-Szahar a Afrika
1975		6,26			6,00	6,24			4,03	4,61
1976		6,24				6,24				
1977		6,25				6,24				
1978		6,37				6,35				
1979		6,35				6,35				
1980		6,37				6,38				
1981	6,14	6,35				6,17		7,31		
1982	3,19	6,39				6,38				
1983		6,31				6,24				
1984		6,33				6,33				
1985		6,27				6,18	6,16			
1986		6,35				6,35	6,24			
1987		6,28				6,24	6,21			
1988		6,18				6,10	6,07			
1989		6,70				6,66	6,57			
1990	6,12	6,52				6,49	6,41			
1991	4,77	6,66				6,60	6,54			
1992		6,51				6,49	6,49			
1993	5,60	6,53				6,49	6,38			
1994	5,94	6,55				6,49	6,40			
1995	5,64	6,54	6,71							
1996	6,35	6,52	6,46				6,40			
1997	5,66	6,33	6,29		6,81	6,72	6,29			
1998		6,42	6,30			6,37	6,30			
1999	6,22	6,52	6,51							
2000		6,26	6,41		6,82	6,23	6,23			
2001	5,29	6,63	6,55	5,03						
2002	5,53	6,50	6,47	5,28						
2003	5,25		6,35	5,44						

2.7-1. ábra

2.7-2. ábra

Az ábra szemlélteti, hogy ugyancsak jól boldogul Európa gazdag nyugati fele is. Ebben az időszakban a magyar boldogságérzet csak 1996-ban és 1999-ben közelítette meg a nyugat-európai szintet. Némi vigaszt jelenthet, hogy az EU-hoz csatlakozó országok átlaga is alacsony a 2001-2003. számítható évekre. 2003. évben azonban a magyar adat még a csatlakozók gyorsan emelkedő átlagos szintjét sem éri el.

2.8. Boldogság az EU-hoz csatlakozó rendszerváltó országokban

A **2.8-1. tábla** az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek számát, trendjét és trendeltéréseit adja meg néhány más statisztikai alapadattal együtt az EU-hoz csatlakozó országok esetére.

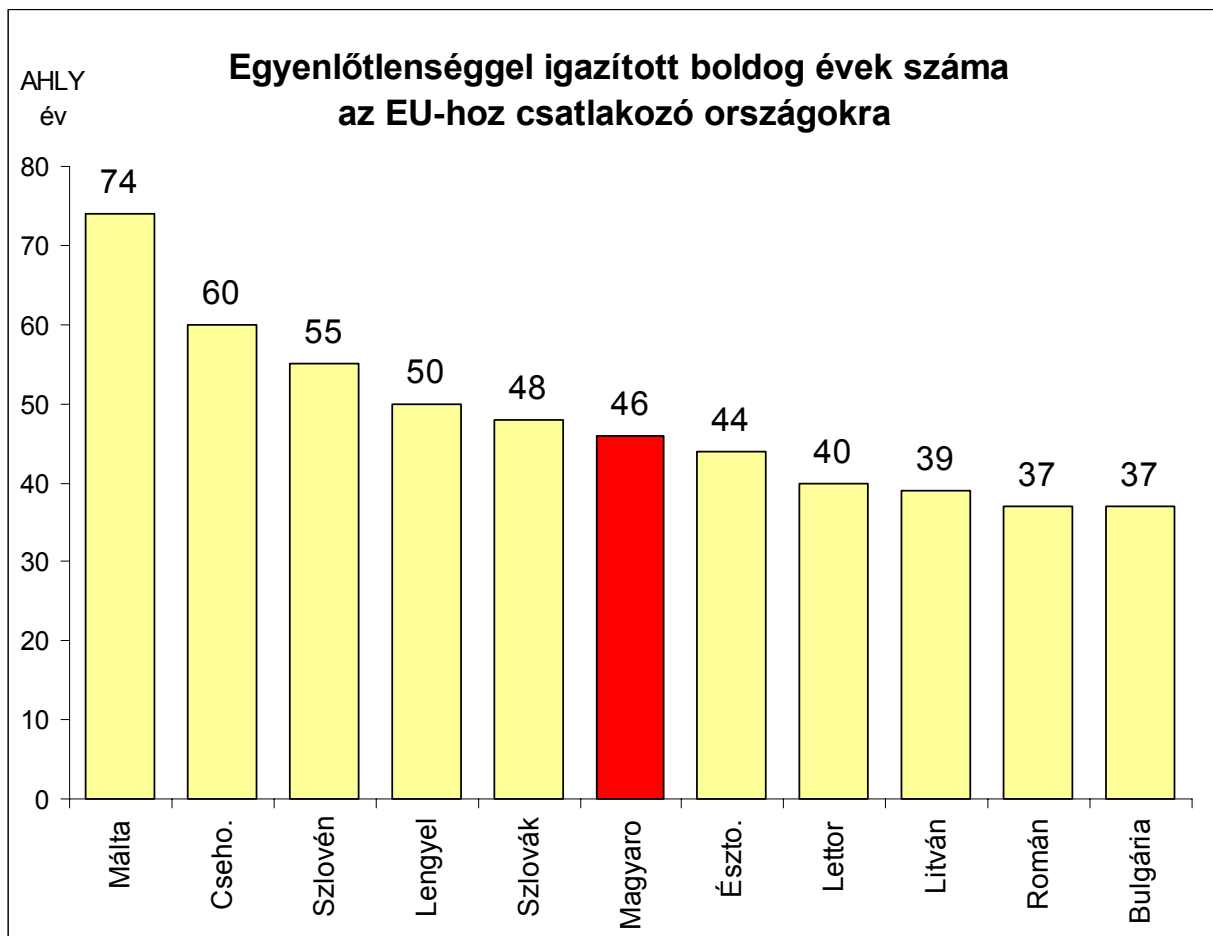
Az adatok a boldogság világadatbázisában találhatóak és a 90-es évtizedre, vagyis a rendszerváltás utáni első évtized egészére (nem specifikált éveire) vonatkoznak. Ciprus esetében nem találtunk AHLY adatot, ezért a többi paramétert sem tüntettük fel.

2.8-1. tábla

A várhatóan boldog évek korrigált száma (AHLY) az EU-hoz csatlakozó országok esetében								
Alapadatok az országokra		Területi és évközi népességi adatok CIA World Factbook 2004		CIA World Factbook 2004 (Frissítés: 2005.01.05)		Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)	AHLY értéke a GDP-AHLY trendből számítva	Relatív trend eltérések a trend értékére vetítve
Sor-szám	Országok	Terület (ekm²)	Népesség (Mfő)	GDP Md\$/év	GDP/fő (e\$/fő/év)			
1	Ciprus							
2	Málta	0,3	0,4	7,1	17,7	74,0	58,7	26,1
3	Cseho.	78,9	10,2	160,8	15,7	60,0	57,8	3,7
4	Szlovén	20,3	2,0	38,2	19,0	55,0	59,2	-7,1
5	Lengyel	312,7	38,6	428,9	11,1	50,0	55,4	-9,7
6	Szlovák	48,8	5,4	72,2	13,3	48,0	56,7	-15,3
7	Magyaro	93,0	10,0	139,1	13,9	46,0	57,0	-19,3
8	Észto.	45,2	1,3	16,4	12,3	44,0	56,1	-21,6
9	Litván	65,2	3,6	41,0	11,4	39,0	55,6	-29,8
10	Román	237,5	22,3	156,3	7,0	37,0	52,1	-29,0
11	Lettor	64,6	2,3	23,4	10,2	40,0	54,8	-27,0
12	Bulgária	110,9	7,5	56,6	7,6	37,0	52,7	-29,8

A **2.8-1. ábra** az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek számát egy grafikon szemlélteti, és jól mutatja, hogy Magyarország az átlagosnál rosszabb helyezésű ennek az indexnek a tekintetében. Málta, Csehország és Szlovénia van az első három helyen. A még nem csatlakozott, de csatlakozni akaró Románia és Bulgária pedig az utolsó két helyen. Magyarországot e két balkán országon kívül a három balti ország követi.

2.8-1. ábra

3. MENNYIRE IGAZ, HOGY A PÉNZ NEM BOLDOGÍT?

3.1. Országcsoportok szerint részletező táblák a világ 90 országára

A **3.1-1. tábla** és a világ 90 országára az egyenlőtlenséggel igazított boldog évek számát, trendjét és trendeltéréseit adja meg együtt néhány más statisztikai alapadattal, amelyek elsősorban az országcsoportok súlyozott átlagának a képzéséhez valamint a gazdaság és a boldogság összefüggéseinek a feltárásához szükségesek. Az adatok a boldogság világadatbázisában találhatóak és a 90-es évtizedre vonatkoznak.

A táblázatok adatait, de különösen a táblák utolsó három oszlopában található mennyiségeknek – szintén a táblázatban is szereplő – 1 főre jutó GDP vásárlóerővel való összefüggéseit az alábbiakban elemezzük és szemléltetjük.

3.2. Boldog életévek világtrendje az 1 főre jutó GDP vásárlóerő függvényében

A **3.2-1. ábra** szemlélteti a boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált számát (az AHLY értékét) az 1 főre jutó GDP vásárlóerő függvényében.

Az adatpontokra legjobban egy **logaritmus típusú trendfüggvény** illeszthető közepes nagyságú korrelációval. A korreláció négyzete 0,3651, ami egyébként azt jelenti, hogy a négyzetgyökét jelentő **korrelációs együttható értéke** 0,595903, kerekítve 0,6, vagyis százalékosan kifejezve **60%**.

A **3.2-2. ábra** az **inverz függvényt** mutatja be, hogy az 1 főre jutó GDP vásárlóerő nagysága miként alakul a boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma függvényében. Ebben az irányban a logaritmus függvény inverzét, vagyis egy exponenciális típusú trendgörbét kaptunk, **jóval kisebb pozitív korrelációval**, mint az inverz esetben.

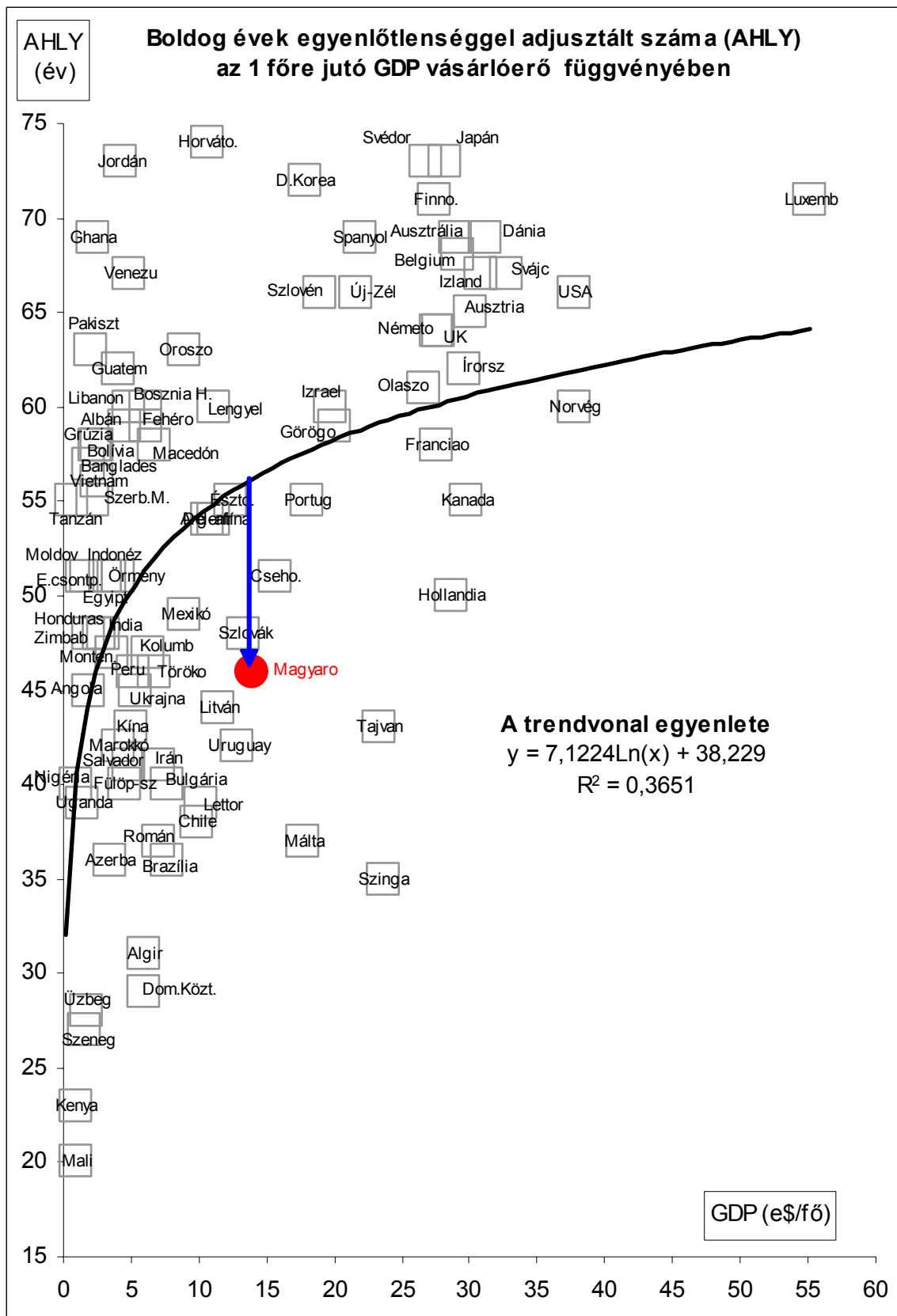
3.2-1. tábla

A várhatóan boldog évek számának (AHLY) alakulása és trendje 90 országra országcsoportok szerint rendezve										
Alapadatok az országokra		Átalunk használt jelzések		Területi és évközi népességi adatok CIA World Factbook 2004 (Frissítés: 2005.01.05)		CIA World Factbook 2004 (Frissítés: 2005.01.05)		Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)	AHLY értéke a GDP-AHLY trendből számítva	Relatív trend eltérések a trend értékére vetítve
Sor-szám	Országok	Kontinens (KSH szerint)	Ország-csoport (saját)	Terület (ekm ²)	Népesség (Mfő)	GDP Md\$/év	GDP/fő (e\$/fő/év)		AHLY trend (0-100 pont)	AHLY%
1	Dánia	E	D EU	43,1	5,432	169	31,1	73,0	62,72	16,4
2	UK	E	D EU	244,8	60,441	1 674	27,7	64,0	61,89	3,4
3	Svédor	E	D EU	450,0	9,002	241	26,8	69,0	61,66	11,9
4	Töröko	E	D AC	780,6	69,661	467	6,7	46,0	51,78	-11,2
5	Cseho.	E	D A8	78,9	10,241	161	15,7	60,0	57,85	3,7
6	Magyaro	E	D A8	93,0	10,007	139	13,9	46,0	56,98	-19,3
7	Szlovák	E	D A8	48,8	5,431	72	13,3	48,0	56,67	-15,3
8	Lengyel	E	D A8	312,7	38,635	429	11,1	50,0	55,38	-9,7
9	Luxemb	E	D € EU	2,6	0,469	26	55,1	68,0	66,79	1,8
10	Ausztria	E	D € EU	83,9	8,185	246	30,0	62,0	62,46	-0,7
11	Írorsz	E	D € EU	70,3	4,016	119	29,6	71,0	62,36	13,8
12	Belgium	E	D € EU	30,5	10,364	302	29,1	65,0	62,24	4,4
13	Hollandia	E	D € EU	41,5	16,407	469	28,6	71,0	62,12	14,3
14	Franciao	E	D € EU	547,0	60,656	1 674	27,6	58,0	61,87	-6,2
15	Németo	E	D € EU	357,0	82,431	2 275	27,6	64,0	61,87	3,4
16	Finno.	E	D € EU	338,1	5,223	143	27,4	69,0	61,81	11,6
17	Olaszo	E	D € EU	301,2	58,103	1 551	26,7	61,0	61,63	-1,0
18	Spanyol	E	D € EU	504,8	40,341	888	22,0	59,0	60,25	-2,1
19	Görögo	E	D € EU	131,9	10,668	213	20,0	55,0	59,57	-7,7
20	Portug	E	D € EU	92,4	10,566	190	18,0	60,0	58,82	2,0
21	Norvég	E	D	324,2	4,593	174	37,8	67,0	64,11	4,5
22	USA	AM	D	9 631,4	295,734	11 179	37,8	67,0	64,11	4,5
23	Svájc	E	D	41,3	7,489	245	32,7	73,0	63,07	15,7
24	Izland	E	D	103,0	0,297	9	30,9	72,0	62,67	14,9
25	Kanada	AM	D	9 984,7	32,805	978	29,8	69,0	62,41	10,6
26	Ausztrália	AuO	D	7 686,9	20,090	583	29,0	66,0	62,22	6,1
27	Japán	ÁZS	D	377,8	127,417	3 593	28,2	55,0	62,02	-11,3
28	Új-Zél	AuO	D	268,7	4,035	87	21,6	66,0	60,12	9,8
29	D.Korea	ÁZS	D	98,5	48,423	862	17,8	49,0	58,74	-16,6
30	Mexikó	AM	D	1 972,6	106,203	956	9,0	66,0	53,88	22,5
31	Szlovén	E	A8	20,3	2,011	38	19,0	55,0	59,21	-7,1
32	Észto.	E	A8	45,2	1,333	16	12,3	44,0	56,11	-21,6
33	Litván	E	A8	65,2	3,597	41	11,4	39,0	55,57	-29,8
34	Lettor	E	A8	64,6	2,290	23	10,2	40,0	54,77	-27,0
35	Bulgária	E	A2	110,9	7,450	57	7,6	37,0	52,68	-29,8
36	Román	E	A2	237,5	22,330	156	7,0	37,0	52,09	-29,0
37	Málta	E	A-	0,3	0,399	7	17,7	74,0	58,70	26,1
38	Szinga	ÁZS		0,7	4,426	105	23,7	63,0	60,78	3,7
39	Tajvan	ÁZS		36,0	22,894	536	23,4	58,0	60,69	-4,4
40	Izrael	ÁZS		20,8	6,277	124	19,8	59,0	59,50	-0,8
41	Uruguay	AM		176,2	3,416	44	12,8	59,0	56,39	4,6
42	Argentína	AM		2 766,9	39,538	443	11,2	60,0	55,44	8,2
43	Dél-af	AF		1 219,9	44,344	474	10,7	45,0	55,12	-18,4
44	Horváto.	E		56,5	4,496	48	10,6	51,0	55,05	-7,4
45	Chile	AM		757,0	15,981	158	9,9	60,0	54,56	10,0

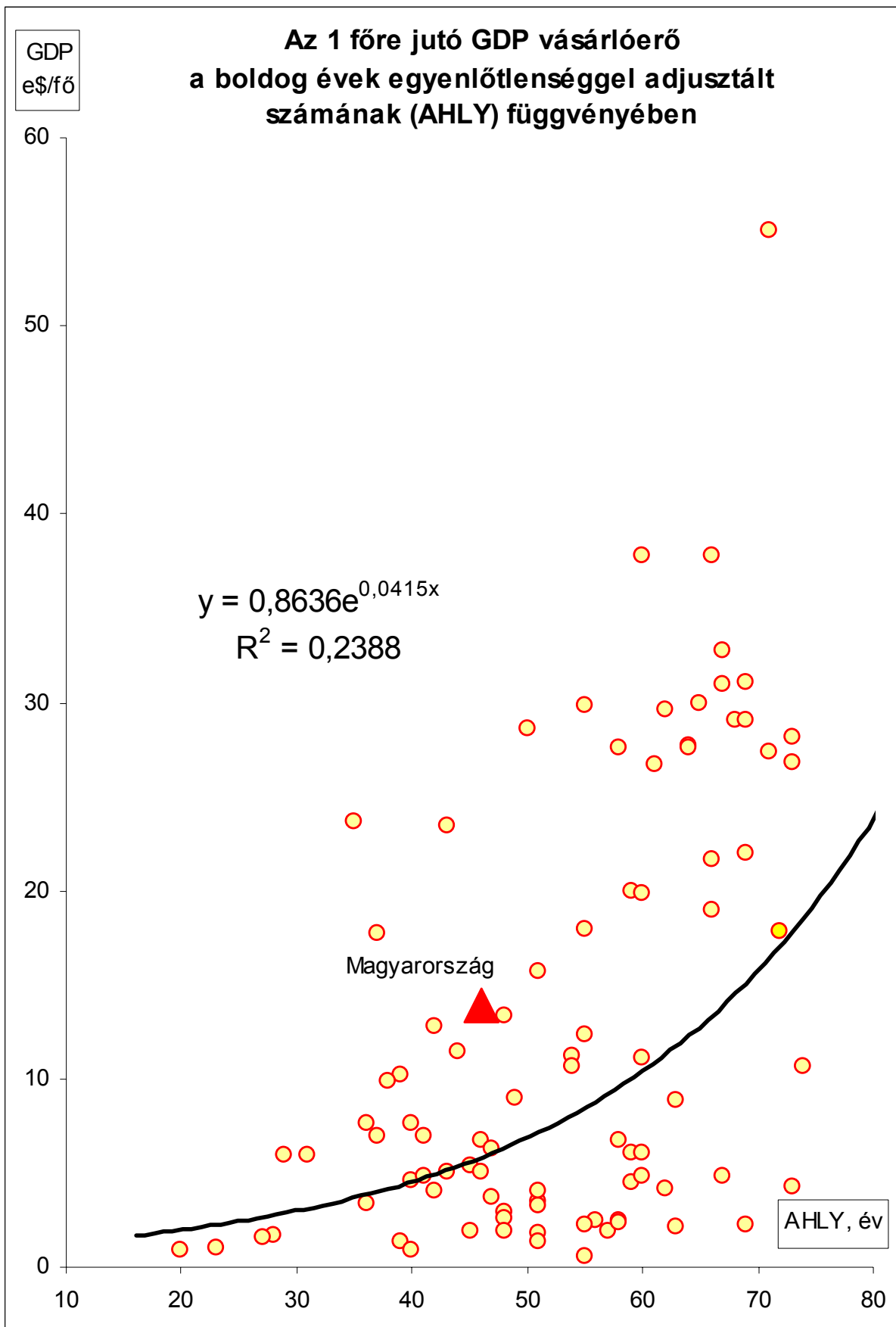
3.2-1. tábla (folytatás)

A várhatóan boldog évek számának (AHLY) alakulása és trendje 90 országra országcsoportok szerint rendezve										
Alapadatok az országokra		Átalunk használt jelzések		Területi és évközi népességi adatok CIA World Factbook 2004 (Frissítés: 2005.01.05)		CIA World Factbook 2004 (Frissítés: 2005.01.05)		Boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált száma (AHLY index)	AHLY értéke a GDP-AHLY trendből számítva	Relatív trend eltérések a trend értékére vetítve
Sorszám	Országok	Kontinens (KSH szerint)	Ország-csoport (saját)	Terület (ekm ²)	Népesség (Mfő)	GDP Md\$/év	GDP/fő (e\$/fő/év)		AHLY trend (0-100 pont)	AHLY%
46	Oroszo	E		17 075,2	143,420	1 276	8,9	35,0	53,80	-34,9
47	Brazília	AM		8 512,0	186,113	1 414	7,6	60,0	52,68	13,9
48	Irán	ÁZS		1 648,0	68,018	476	7,0	51,0	52,09	-2,1
49	Macedón	E		25,3	2,045	14	6,7	40,0	51,78	-22,8
50	Kolumb	AM		1 138,9	42,954	271	6,3	73,0	51,34	42,2
51	Fehéro	E		207,6	10,300	63	6,1	36,0	51,11	-29,6
52	Bosznia H.	E		51,1	4,025	25	6,1	43,0	51,11	-15,9
53	Dom.Közt.	AM		48,7	8,950	54	6,0	58,0	50,99	13,7
54	Algir	AF		2 381,7	32,532	195	6,0	41,0	50,99	-19,6
55	Ukrajna	E		603,7	47,425	256	5,4	28,0	50,24	-44,3
56	Peru	AM		1 285,2	27,926	142	5,1	51,0	49,84	2,3
57	Kína	ÁZS		9 597,0	1 306,314	6 532	5,0	56,0	49,70	12,7
58	Libanon	ÁZS		10,4	3,826	18	4,8	48,0	49,40	-2,8
59	Venezu	AM		912,1	25,375	122	4,8	57,0	49,40	15,4
60	Salvador	AM		21,0	6,705	32	4,8	63,0	49,40	27,5
61	Fülöp-sz	ÁZS		300,0	87,857	404	4,6	54,0	49,10	10,0
62	Albán	E		28,7	3,563	16	4,5	38,0	48,94	-22,4
63	Jordán	ÁZS		92,3	5,760	25	4,3	42,0	48,62	-13,6
64	Guatem	AM		108,9	14,655	60	4,1	67,0	48,28	38,8
65	Egyipt	AF		1 001,5	77,506	310	4,0	36,0	48,11	-25,2
66	Marokkó	AF		446,6	32,726	131	4,0	47,0	48,11	-2,3
67	Monten.	E		13,8	0,648	2	3,7	46,0	47,50	-3,2
68	Örmény	ÁZS		29,8	2,983	10	3,5	29,0	47,15	-38,5
69	Azerba	ÁZS		86,6	7,912	27	3,4	41,0	46,95	-12,7
70	Indonéz	ÁZS		1 919,4	241,974	774	3,2	58,0	46,52	24,7
71	India	ÁZS		3 287,6	1 080,264	3 133	2,9	48,0	45,81	4,8
72	Honduras	AM		112,1	6,975	18	2,6	62,0	45,04	37,7
73	Grúzia	ÁZS		69,7	4,677	12	2,5	31,0	44,76	-30,7
74	Vietnam	ÁZS		329,6	83,536	209	2,5	54,0	44,76	20,7
75	Bolívia	AM		1 098,6	8,858	21	2,4	51,0	44,47	14,7
76	Szerb.M.	E		102,4	10,829	24	2,2	42,0	43,85	-4,2
77	Ghana	AF		239,5	21,030	46	2,2	69,0	43,85	57,4
78	Pakiszt	ÁZS		803,9	162,420	341	2,1	39,0	43,51	-10,4
79	Banglades	ÁZS		144,0	144,320	274	1,9	48,0	42,80	12,1
80	Zimbab	AF		390,6	12,747	24	1,9	23,0	42,80	-46,3
81	Angola	AF		1 246,7	11,191	21	1,9	40,0	42,80	-6,5
82	Moldov	E		33,8	4,455	8	1,8	27,0	42,42	-36,3
83	Üzbeg	ÁZS		447,4	26,851	46	1,7	55,0	42,01	30,9
84	Szeneg	AF		196,2	11,127	18	1,6	51,0	41,58	22,7
85	Uganda	AF		236,0	27,269	38	1,4	43,0	40,63	5,8
86	E.csontp.	AF		322,5	17,298	24	1,4	51,0	40,63	25,5
87	Kenya	AF		582,7	33,830	34	1,0	47,0	38,23	22,9
88	Nigéria	AF		923,8	128,772	116	0,9	55,0	37,48	46,8
89	Mali	AF		1 240,0	12,292	11	0,9	45,0	37,48	20,1
90	Tanzán	AF		945,1	36,766	22	0,6	20,0	34,59	-42,2

3.2-1. ábra

3.2-2. ábra

Ez a görbe a boldog életminőség világtrendjét adja a gazdagság függvényében. Számot ad arról, hogy a világban átlagosan mennyire függ a boldog életidő a gazdagságtól. Ez szemlélteti, hogy mennyire igaz vagy nem igaz az állítás, hogy **„A pénz nem boldogít”**.

Ezen elemzés eredményeképpen az egész világ lakosságát és az belül az egyének teljes életidejét tekintve „A pénz nem boldogít” állítást nem támaszthatjuk alá, mert azt mondhatjuk, hogy átlagosan a gazdagság, a nagy jövedelem, pontosabban az 1 főre jutó GDP vásárlóerő, – illetve triviálisan kifejezve – **a pénz 60 %-ban boldogít**.

Az is igaz azonban, hogy szintén az egész világ lakosságát és az belül az egyének teljes életidejét tekintve **a pénz 40 %-ban nem boldogít, hanem helyette más dolgok boldogítanak**.

Egyes országokra vonatkozóan nagy szórás van ebben a tekintetben is. A magyarokat például a pénz nem boldogítja annyira, mint a horvátokat, a svédeket, vagy a spanyolokat, amelyek adatpontja az ábrán a trendgörbe fölött található, szemben a magyar adatponttal, amelyik jóval a trendgörbe alá esik – például a máltaiakéval, a hollandokéval, szlovákokéval, a litvánokéval együtt.

3.3. A gazdasági ráfordítás kétszeresen csökkenő hozadéka a boldogság növelésében

Ismeretes, hogy egy gazdasági tényezővel való teljesítménynövelés hatása előbb-utóbb csökkenő növekedési többletet okoz. Lényegében ez **a csökkenő hozadék törvénye**. A végső ok szemléletesen úgy magyarázható, hogy termelési és fogyasztási körfolyamat bármelyik részén a keresztmetszet bővítése (egy vagy több termelési tényező ráfordításának a növelése) révén a további ráfordítás egyre hatékonytalanabbá, fajlagosan kisebb kiegészítő hozadékúvá válik (kisebb határhozadékú lesz) a máshol vagy az egész körfolyamat egészében fellépő szűk termelési vagy fogyasztási kapacitások miatt.

A végső cél, vagyis a hosszú és boldog élet szempontjából a többletráfordítások hozadékának van még egy oka a fogyasztás fázisában is. Ezt szemlélteti a 3.2-1. ábra, amely a boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált számának alakulását

szemlélteti az 1 főre jutó GDP vásárlóerő függvényében – pontosabban ezt jelenti az ábrán az adatpontokra 0,6 nagyságú pozitív korrelációs együtthatóval illesztett logaritmus típusú trendfüggvény.

A hosszú és boldog élet végső célja szempontjából tehát a tényező-ráfordítások egy bizonyos határ után már **kétszeresen csökkenő hozadék** hatálya alá esnek, mert a **boldogság hozadékát egyaránt csökkenti a gazdaság csökkenő hozadék törvénye, valamint a boldogság csökkenő hozadéka (a fogyasztás csökkenő határhaszna) a gazdasági növekedés hatására.** Ezt mondja ki a közgazdaságtanban a **csökkenő határhaszon törvénye**, amely abból a tényből adódik, hogy a termék egyre kisebb élvezetet nyújt (boldogságtöbbletet okoz), amint egyre többet fogyasztunk már belőle.

A csökkenő hozadék jelenségének felismerése miatt néha komor tudománynak nevezik a közgazdaságtant. Nem igazságos ez a jelző, hiszen a csökkenő hozadék csak azt jelzi, hogy nem lehet (sokáig) a gazdaságot egyoldalú módon növelni. A gazdaság általános felvirágoztatásához sokoldalú, harmonikus fejlesztés szükséges – a szűk keresztmetszetek folyamatos diagnosztizálásával és felbővítésével. A boldogságelemzésből pedig itt a csökkenő határhaszon törvényével összhangban az jött ki, hogy nem (nagyon) lehet a népeket egyoldalúan hatékonyan boldogítani – még a jólét gyors növelésével sem. A társadalomfejlődés és a boldogság növelése szempontjából is jobb általában a sokoldalú harmonikus fejlesztés, mint a koncentrált. Ez tanulság, illetve megerősítés lehet a politikai vezetés számára is.

3.4. Nem gazdasági okú eltérések a GDP-HLE összefüggés trendjétől

Az előzőekben kimutattuk, hogy az egész világ lakosságát és az egyének teljes életidejét tekintve a gazdagság, a nagy jövedelem, pontosabban az 1 főre jutó GDP vásárlóerő átlagosan 60 %-ban boldogít. Ennek a jelenségnek a része, hogy az egyes országokra vonatkozóan nagy szórás tapasztalható, amint azt a 3.2-1. ábra is szemlélteti. Ennek kapcsán szóltunk arról, hogy például a horvátokat, a svédeket, a spanyolokat reprezentáló adatpont az ábrán a trendgörbe fölött található, szemben a magyar adatponttal, amelyik jóval a trendgörbe alá esik – például a máltaiakéval, a hollandokéval, szlovákokéval, a litvánokéval együtt.

A 3.2-1. tábla alapján a **3.4-1. ábra** a boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált számának a világtrendtől való pozitív trendeltéréseit szemlélteti.

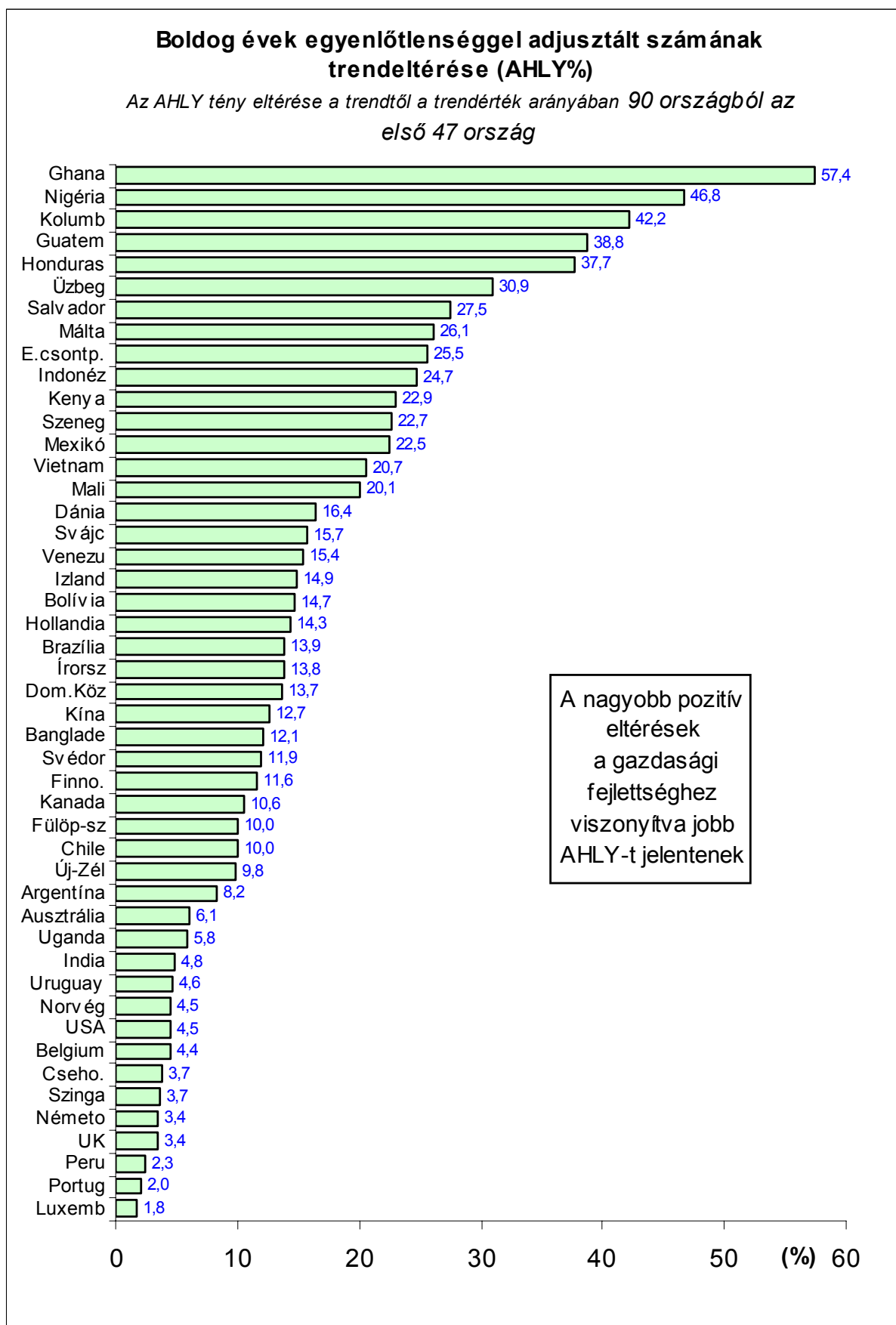
Pontosabban az ábrán az AHLY% értékei szerepelnek, amelyek nem mások, mint az AHLY adatainak az eltérései a trendtől a megfelelő trendérték arányában. Ezen az ábrán a 90 országból a pozitív eltérést mutató 47 ország grafikonja szerepel.

Az ábrán mutatott hasábok hossza azt szemlélteti, hogy átlagosan mennyivel boldogabb egy ország lakossága, mint ami pusztán az anyagi helyzetéből következne. A nagy pozitív eltérések azt is jelentik, hogy a pénzen kívül más dolgok is erősen hatnak a boldogságérzet átlagos alakulásában. Ennek legekleatásabb példája az élbolyhoz tartozó Ghána, Nigéria, Kolumbia, Guatemala, Honduras Üzbegisztán stb. Ebben két ország Ghána és Kolumbia adata gyanús, amint arról már az előzőekben szóltunk. A szegény és elmaradott országokban szükségszerűen foglalkozunk olyan boldogító tevékenységekkel, amihez kevés pénz kell. Van egy sereg vigaszmechanizmus is, ami a boldogságszintjüket az anyagi szintjük fölött tarthatja.

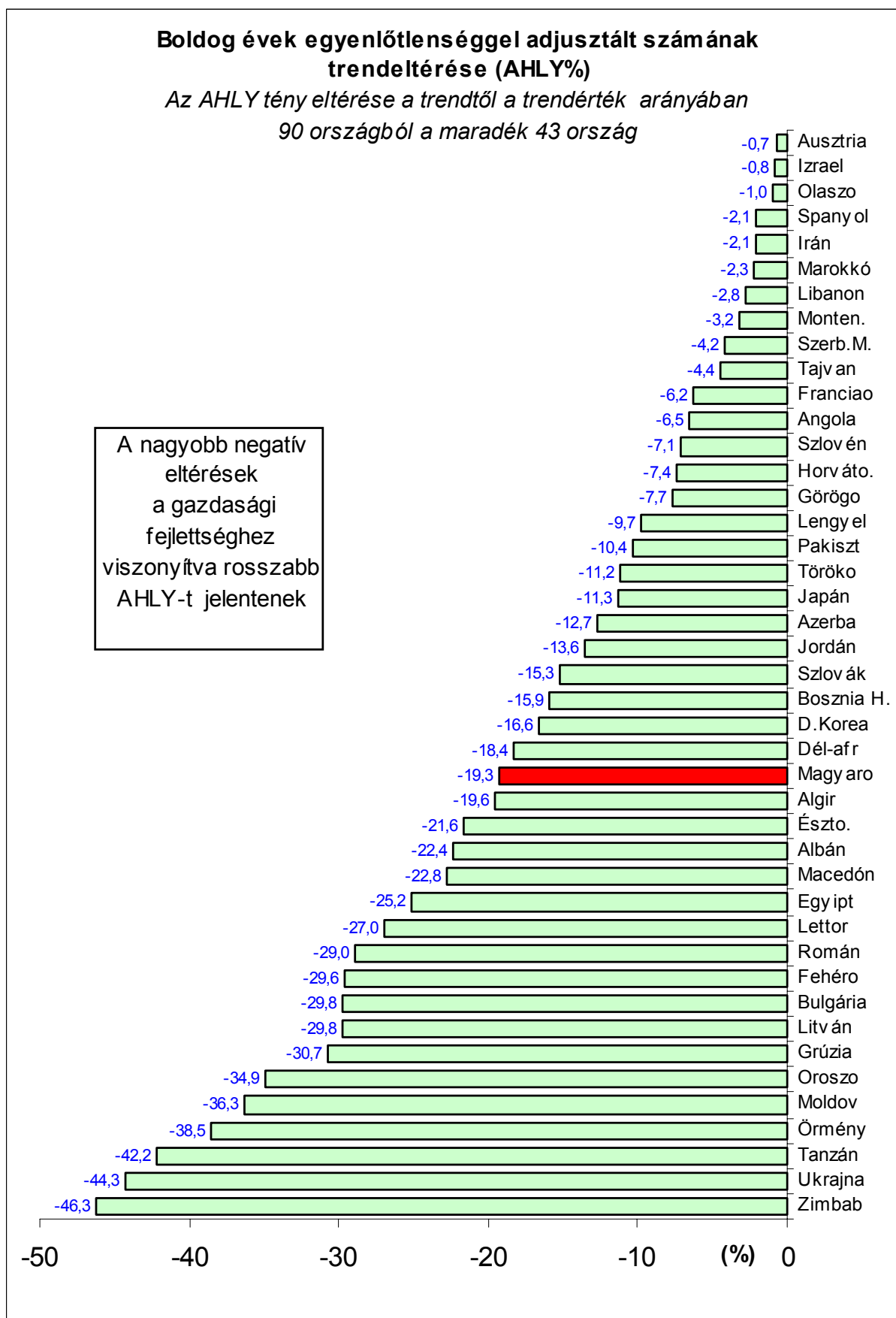
Ugyancsak a 3.2-1. tábla alapján a **3.4-2. ábra** a boldog évek egyenlőtlenséggel adjusztált számának a világtrendtől való **negatív** trendeltéréseit szemlélteti. A felsorolt 43 ország közé tartozik Magyarország is.

Ezeknél az országoknál az érvelés iránya megfordul, mert az ábra negatív eltérései azt jelentik, hogy az adott ország nem annyira boldog, mint ami a gazdagságából a világtrend alapján következne. Ezekben az országokban a pénz nem eléggé, nem elég hatékonyan boldogít. Sok olyan társadalmi viszony és tényező állhat a háttérben, amely a meglévő anyagiakat sem engedi eléggé hatni a nép boldogulására. Ezek közül az egyenlőtlenségek egy része már be van vegyítve a mutatószámba, de még számos más dolog lehet ezen kívül is.

3.4-1. ábra

3.4-2. ábra

Ezekről és a mértékekről nyújt egy gyors áttekintést egy régebbi Veenhoven tanulmány alapján a **3.4-1. tábla**, amely még csak 48 ország körében végzett korrelációs elemzést. A kutatásunk egy későbbi szakaszában majd újabb elemzéseket is feldolgozunk a korrelációk újabb feldolgozásából a boldogság világladatbázisa alapján.

Visszatérve a 3.4-2. ábrához – a boldogulás legfőbb akadályai hátulról visszafelé sorolva rendre Zimbabweben, Ukrajnában, Tanzániában, Örményországban, Moldáviában és Oroszországban lépnek fel. **Magyarországon** is sok ilyen tényező lehet, illetve hat is. Tehát elég feladata van nemcsak gazdaságpolitikának, hanem a pártpolitikának és a társadalomtudományoknak, hiszen **ezek jó részén pénz nélkül is lehet segíteni.**

3.4-1. tábla

Korrelációk a várható boldog évek száma (Happy Life Expectancy - HLE) indexszel az 1990. évi 48 országra kiterjedő felmérésben			
Nemzeti sajátosságok	Korreláció a HLE indexszel		Esetszám
	Zérus rendben	GDP korreláció leválasztásával	
Gazdasági bőség			
1 főre jutó jövedelem			
vásárlóerő 1989-ben	0,78**	---	43
Életszínvonal			
Alultápláltság, % (< 2500 Kal)	0,41*	0,07	42
% biztonságos vízellátás nélkül	0,65**	0,13	39
lakások szobaszáma	0,46*	0,04	42
Biztonság			
Fizikai biztonság			
emberölések aránya (orvosilag regisztrált)	0,48**	0,32	39
halálos balesetek aránya	0,67**	0,55**	39
gyermekhalandóság	0,38*	0,2	47
Jogi biztonság			
a korrupció előfordulása	0,81**	0,46*	35
Társadalmi biztonság			
Államháztartás a GDP %-ában	0,57	0,15	34
Szabadság			
Politikai szabadság			
a politikai jogok érvényesülése	0,55**	0,14	47
a polgári jogok érvényesülése	0,60**	0,18	47
Személyes szabadság			
a válás elfogadottsága	0,35	0,16	42
az abortuszok megelőzési lehetőségei	0,32	0,07	38
a homoszexualitás elfogadottsága	0,72**	0,38*	42
az öngyilkosság elfogadottsága	0,43*	0,16	42
A szabadság szubjektív megélése			
magánéletben	0,49**	0,25	42
munkahelyen	0,67**	0,54**	41
Társadalmi egyenlőség			
Jövedelmi egyenlőség			
statisztikai jövedelemkülönbségek	0,1	0,07	41
családi jövedelemkülönbségek	-17	0,05	40
Nemek egyenlősége			
nők érvényesülési indexe	0,68**	0,19	37
Osztálydifferenciák			
oktatási homogámia	0,43	0,3	27

3.4-1. tábla (folytatás)

Korrelációk a várható boldog évek száma (Happy Life Expectancy - HLE) indexszel az 1990. évi 48 országra kiterjedő felmérésben			
Nemzeti sajátosságok	Korreláció a HLE indexszel		Esetszám
	Zérus rendben	GDP korreláció leválasztásával	
Kulturális klíma			
Tudás, oktatás			
írni-olvasni tudók aránya	0,45**	0,21	47
iskolai beiratkozási arány, %	0,37	0,43*	38
Információk			
újság-előfizetők	0,46*	0,04	32
TV-előfizetők	0,57**	0,18	42
Vallások és hívők			
istenben hívők aránya	0,24	0,3	37
vallások regisztrált tagsága	0,11	0,12	41
vallási életben való részvétel	0,03	0,14	38
Értékkorrelációk			
individualizmus	0,74**	0,53	32
hatalom megítélése	0,63**	0,33	32
férfisovinizmus	0,13	0,4	32
kockázatkerülés	0,28	0,36	32
Társadalmi klíma			
Tolerancia			
társadalmi különbség negatív megítélése	0,67**	0,43*	38
Bizalom			
bizalom a családban	0,27	0,32	42
bizalom a honfitársakban	0,11	0,25	42
bizalom az intézményekben	0,05	0,14	30
Társadalmi részvétel			
a munkában: munkanélküliség	0,40**	0,41*	42
önkéntes társulásokban: tagság	0,53**	0,22	34
Békeszeretet			
*katonaság dominanciája a társadalomban	0,19	0,27	41
katonai költségvetés	0,16	0,18	41
Népességnövekedési nyomás			
Népsűrűség	0,03	0,04	42
Népesség növekedése	0,16	0,07	39
Modernizáció			
Urbanizáció	0,57**	0,24	40
Indusztrializáció	0,74**	0,24	30
Informatizáltság	0,80**	0,18	42
Individualizáció	0,68**	0,12	38

FÜGGELÉK: A MÉRÉS PROBLÉMAI (GDP-TŐL AZ IAH-IG)

A mérés elvi problémái

A mérés legtöbbször összehasonlítás a mértéknek választott egységgel. Ahol nincs jól meghatározható **mértékegység** (mint sok társadalmi jelzőszám esetén) ott **pontozással** vagy sorba állítással és a **helyezési rangszámmal mérünk**. A különféle módokon felvett, illetve kérdezett társadalmi jelenségek (mint például az életminőség esetén) gyakran szükség van **egy közös skálára** való hozásra is. A közös skálára transzformált mérési eredmények azután egy **társadalmi indikátor** értékeiként jelennek meg.

A sokdimenziós, bonyolult folyamatokat gyakran többféle, de önmagában véve egyszerű egydimenziós egységekkel mérjük, majd az így kapott mérési eredményeket legtöbbször (súlyozva) aggregáljuk vagy átlagoljuk is, hogy tömören, jól felfoghatóan és érzékelhetően is kifejezzük az eredményt. Az aggregálás vagy átlagolás nemcsak tömörít, hanem szükségképpen egyszerűsít, és tartalmilag szegényít is. Az aggregált eredményen ezért nem érdemes holisztikus jelleget számon kérni.

Az aggregálás vagy átlagolás csak akkor lehetséges, ha van, vagy található olyan közös minőség („közös nevező”), amely elég homogén ahhoz, hogy a részjellemzők értékeit össze lehessen adni egymással. A gazdasági jelzőszámok esetén az összeadást lehetővé tevő közös nevező a pénz, ami általános gazdasági egyenérték. A piaci adásvételek, vagyis a **piaci pénzsavazatok miriádjain alapuló pénzérték révén** egy durva, de megbízható közelítésben **derül ki, hogy „mi a jó” az embereknek és mi nem** – a meglehetősen szabad választásuk óriási tömege szerint. Churchill után szabadon mondhatjuk, hogy ez lehet nagyon rossz (mint a többpártrendszerű képviseleti demokrácia), de **a gazdasági jólét mérésére még nem találtak ki jobbat** – ezért mégis csak a legjobb.

Egy közösségben az átlagos életminőség, a boldogság, illetve az élettél való elégedettség nem csak az anyagi jóléten múlik, hanem a szubjektív jólétek aggregálásán (átlagolásán alapuló) társadalmi jóléttől is függ. Sok ilyen szubjektív

összetevő méréséhez azonban **nincs olyan általános egyenérték, mint a pénz a gazdasági jólét mérése esetében**. Ilyen esetekben (mint például az életminőség esetén) különféle módokon kérdezett és felvett **preferencia-rangsorokat határozhatunk meg**. Ezután még szükség lehet **egy közös skálára** való hozásra is. A közös skálára transzformált mérési eredmények azután egy **társadalmi indikátor** értékeiként jelennek meg.

A gazdasági (anyagi) jólét mérése

A pontosítás és általánosítás lépcsőfokai

A jólét mérésére régen a **bruttó kibocsátás** volt a legfőbb mutatószám. Ez a mutatószám a „**Termelj többet, jobban élsz**” eszmevilág alkalmas mérőszáma volt. A ráfordítások levonása nélkül (kerül, amibe kerül jelleggel) számított összehasonlítások azonban annyira hibásak, hogy a színvonalas elemzésekben ezeket már az ötvenes évtized óta nem használják. A konjunktúramutatók egy része és a külkereskedelem domináns mutatószámai azonban még manapság is bruttó kibocsátás jellegűek, mivel az exportban levő import kiszűrésének (vagyis a valódi nettó export meghatározásának) jelentős számbavételi nehézségei vannak.

A jólét mérésében a következő mérföldkő az **F-1 tábla** által is mutatott reáláras bruttó hazai termék (**GDP**), amely a bruttó kibocsátásból a közbelső termelési ráfordítások (vagyis a halmozódások) és az infláció kiszűrésével keletkezik. A nettó hazai termék (**NDP**) **további pontosítást (nettósítást) jelent**, mert a GDP értékéből kiszűri a tőkefogyasztást, vagyis az állóeszközök amortizációját is. A bruttó **nemzeti** termék (**GNP**), vagy ebben az esetben helyesebb jövedelmi szemléletben a bruttó nemzeti jövedelem (**GNI**) még további pontosítás jelent abban az irányban, hogy a GDP értékéből levonják a külföldiek itthoni, ugyanakkor hozzáadják a magyarok külföldi teljesítményeit és fogyasztásait is.

F-1. tábla

A jelenlegi aggregált gazdaságstatisztikai mutatószámok összefüggései a piaci adásvételek szintjén					
A mutató neve	A mutató jelölése (az angol nevéből)	A mutatószám értelme	A mutatószám részletesebb értelmezése	A mutatószám angol neve	Összefüggések a mutatószámok között
Kibocsátás	OP	A piaci árbevétel az AK anyagköltség és az A amortizáció levonása nélkül)	A megtermelt összes termék és szolgáltatás bruttó értéke, árbevétele (az inputérték levonása nélkül)	Output	$OP = GDP + IP$
Anyagjellegű költség	IP	A felhasznált összes külső anyag, termék és szolgáltatás (az input) értéke	Az anyagjellegű input a munkaerő és a tőkefelhasználás ellenértéke nélkül	Input (cost of materials and services)	$IP = OP - GDP$
Bruttó hazai termék	GDP	A hozzáadott értékek összege, összjövedelem, fogyasztás + felhalmozás)	A megtermelt összes termék és szolgáltatás bruttó értéke az inputérték levonásával	Gross Domestic Product	$GDP = OP - IP$ vagy $GDP = NDP + AMO$
Amortizáció	AMO	Amortizációs vagy más néven értékcsökkenési leírás (költség)	Az állótöke becsült elhasználódásának ellentétele	Amortization, depreciation	$AMO = GDP - NDP$
Nettó hazai termék	NDP	Nettó hazai termék	A megtermelt érték az anyagköltség és az amortizáció levonásával	Net Domestic Product	$NDP = GDP - AMO$
Bruttó nemzeti termék	GNP vagy GNI	Bruttó nemzeti termék vagy Bruttó nemzeti jövedelem	GDP csökkentve a külföldiek hazai (Kb), és növelve a beföldiek külföldi (Bk) teljesítményével (jövedelmével, fogyasztásával)	Gross National Product	$BNP = GNI = GDP - Kb + Bk$
Nettó nemzeti termék	NNP vagy NNI	Nettó nemzeti termék vagy Nettó nemzeti jövedelem	GDP csökkentve a külföldiek hazai (Kb), és növelve a beföldiek külföldi (Bk) teljesítményével (jövedelmével, fogyasztásával)	Net National Product vagy Net National Income	$NNP = NNI = GDP - Kb + Bk$

A jólét mérésének még pontosabb mérőszáma lenne a nettó nemzeti termék (**NNP**) vagy a nettó nemzeti jövedelem (**NNI**), amely egyidejűleg tisztítja meg a GDP értékét az amortizációtól és a külföldi behatásoktól. A további pontosítások – különösen a széles globális összehasonlításokban – nagyrészt az álmok birodalmába tartoznak.

Nemzetközi összehasonlítások a GDP-vásárlóerővel

A GDP elsősorban a nemzetközi összehasonlítások szükségessége és a globalizáció informatikai igényei miatt lett a közgazdaságtanban, a médiában, a politikában legtöbbször emlegetett gazdasági jelzőszám – egy média-világsztár. A Föld mintegy 200 országára még ennek a viszonylag egyszerű aggregált jelzőszámnak a kimunkálása is igen sok időt, munkát és költséget igényel. A fentebb ismertetett további elvi pontosítási lehetőségek globális szinten a ráfordításokat a kombinatorikai robbanás sebességével növelnék, ezért ezeknek a globális összehasonlításokhoz szükséges széles körű kimunkálása még egy jó ideig várathat magára.

Van viszont egy nagyon jelentős általánosítási és pontosítási irány, amelynek a globális szinten való teljes megvalósítása az elmúlt évtizedben már megtörtént. Ez az irány a pénzérték – mint általános országos egyenérték – földrajzi kiterjesztését jelenti a teljes földgolyóra olyan értelemben, hogy a vásárlóerőket mindenütt ugyanabban a mértékegységben mérik. A pénzérték – mint vásárlóerő – globális egysége egy statisztikai világpénz, jelenleg a nemzetközi dollár vagy az európaiak által kidolgozott **purchasing power parity (PPS)**.

A nemzetközi összehasonlításokat régebben szinte kizárólag valutaárfolyamok felhasználásával végezték. Ez azonban ugyanolyan gondatlan és hibás módszer, mintha az időbeli összehasonlításoknál nem vennék figyelembe a vásárlóerőnek az infláció miatti változásait. A valutaárfolyamok a nem (teljesen) konvertibilis valutáknál különösen torzan tükrözik a valóságot. A nemzeti valutákat a nemzetközi vásárlóerő standardba átszámító PPP arányszámok (a vásárlóerő-paritások) lényegében az időbeli változások átszámítására való inflációs ráták térbeli megfelelői.

A vásárlóerő-paritások felmérése még az inflációs ráták felmérésénél is több és bonyolultabb naturális megfigyelési, valamint adatfeldolgozási és számítási munkát igényel, ezért igen öröndetes, hogy széles nemzetközi statisztikai összefogással az

elmúlt évtizedben ezt most már megoldották és a további változásokat ezután már folyamatos felmérésekkel pontosan követik.

Támadások a gazdasági növekedés és a GDP ellen

Az emberek számára igazán fontos, önmagukban vett végső értékek, vagyis az életminőség, a boldogság és a társadalmi jólét ugyan jól korrelál a gazdasági jóléttel, de tartalmilag nem egyezik meg azzal, és a korreláció sem teljes (csak 0,7-0,8 körüli). Szokták mondani, hogy „**A pénz nem boldogít**”.

E tanulmányban bemutatott elemzési eredmények szerint általában **a pénz csak mintegy 70-80%-ban boldogít – 20-30%-ban nem az, hanem más boldogít**. E 20-30% egyéb tényező miatt egy időben koncentrált támadások érték GDP jelzőszámot és az általa használt pénzalapú mérést. E támadásokra és az azt követő vitákra sorol fel néhány hivatkozást az Irodalomjegyzék (pl. Cobb 1997, Dabóczy 1998, Kindler 1997, Sebestyén 1999a,b).

A GDP elleni morálfilozófiai támadásokban vallásetikai, ideológiai stb. szempontokat taglalva kifogásolták, hogy a GDP gazdasági értéket mér, nem pedig erkölcsi, vallási, társadalmi értéket. Az ökoelitista támadásokban a GDP által mért gazdasági növekedést nem értékalapú növekedésnek tekintették, hanem csak pusztán anyagi, fizikai, mennyiségi növekedésnek. A perfekcionista támadás pedig a GDP-fogalom tartalmi ócsárlásával, valamint a számbavételi, metodikai korlátok és problémák drámai ecsetelésével vonta kétségbe a GDP által kimutatott növekedés értelmét és valódiságát. Ez az irányzat kifogásolta, hogy a GDP elsősorban a gazdasági értéket méri, nem pedig az élet minőségét, illetve a társadalom fejlettségét, boldogságát, megelégedettségét stb.

Elmés paradoxonokat lehet kreálni a „GDP ostoba” mivoltára. Ezekre példák az alábbiak:

- Ha a háziasszony főz, takarít, akkor azt a GDP nem veszi figyelembe, ha ugyanezt mással végezteti el, akkor az értéktermelés. Ha két szomszédasszony egymást alkalmazza háziasszónak, akkor mind a kettő munkája növeli a GDP értékét annak ellenére, hogy a szomszéd háztartásban végzett munka esetleg jóval kevésbé hatékony, mint a saját háztartás vezetése.
- Ha valaki kutyát tart, mert fél a rablóktól, azt az „ostoba” GDP nem veszi figyelembe, de ha a kutya helyett éjjeli és nappali őrköt alkalmaz, akkor az örök jövedelme többletet jelent a nemzeti jövedelemben. Ráadásul az őrzőkre kiadott pénz statisztikailag növeli a megbízó életszínvonalát, hiszen statisztikailag nőtt a fogyasztása.

- A jelenlegi világban igen jelentős összegeket emészt fel a bűnözés elleni védekezés. A GDP abszurd voltát bizonyítja, hogy a bűnözés elleni védekezés, a több rács, lakat, riasztó berendezés, a nagyobb biztosítási díjak, a testőrök, a vagyonőrök, a gorillák stb. alkalmazása statisztikailag növeli a gazdasági teljesítményt és az életszínvonalat. Vagyis **minél rosszabb a közbiztonság, annál gazdagabbak vagyunk**. E szerint minél több okunk van a félelemre, annál gazdagabbak vagyunk. Más kérdés, hogy a fejlődés ezen iránya főleg a liberális világnézet, illetve az emberi jogok túlhajtásából ered, és nagyrészt a „szabadság” ára.

Az ilyen és ezekhez hasonló paradoxonokat is felhozó kritikáknak igazuk van. E paradoxonok nagy része azonban megoldódik a szakszerű és komplex életminőségi mutatók kifejlesztésével. A „GDP ostoba” mivoltával kapcsolatos kritikákat azonban gyakran igen felületes változtatási ötletek bedobása, **a meglevő mutatószámok elvetése**, a statisztikai luddizmus kísérte – azon az alapon, hogy ami nem tökéletes, azt el kell vetni (a kibicnek semmi sem drága: a statisztika lenullázása sem).

Depressziós szemléleten alapuló támadás érzelmi, lélektani, közérzeti alapon vonta kétségbe, hogy van értéknövekedés, haladás vagy fejlődés és hogy egyáltalán értelme lenne ezeknek. Ez a megközelítés arra alapoz, hogy arányos (a nagyjából azonos szerkezetben való) növekedés folyamán nemcsak a jó dolgok, hanem a rosszak is nőnek. A bajok és a kockázatok nagyobbodnak még akkor is, ha egyébként a jó és értékes dolgok növekedése a nagyobb. Ez a depressziós, nihilista, életunt szemlélet (amelyben a tátongó üresség néz farkasszemet önmagával) nagyon káros, mert a növekedéshez és a boldoguláshoz hit, tenni akarás és életkedv is kell.

E tanulmányban bemutatott új fejlesztések és kísérleti eredmények is alátámasztják, hogy a fejlődés útja valóban nem a meglevő mutatószámok elvetése, hanem az új kiegészítő és pontosító mérések végzése és integrálása, valamint a GDP mutatót megtartó és tartalmazó, de jóval komplexebb mutatószámok kidolgozása lehet.

Bővítések az életminőség input oldali (indirekt) mérésében

Az **F-2. tábla** az életminőség komplexitását jobban tükröző **összetett indexek** tartalmi sajátosságairól ad áttekintést az UNU-WIDER kutatóintézetben végzett kutatás eredményeit közlő Rahman (et. al, 2005) egyik táblázatának a felhasználásával és némi kibővítésével.

F-2. tábla

Az ismertebb összetett indexek által mért (igen-nel jelölt) vagy nem mért (nem-mel jelölt) területek								
Az életminőség területei, "doménjei", indexcsoportjai		Bruttó kibocsátás, GDP, NDP, GNI, NNI Vásárlóerő (PPS)	Physical Quality of life index (Morris, 1979)	HDI Human Development Index (UNDP, 1990)	Dasgupta and Weale (1992)	Index of economic well-being	American Demographic index	QoL PCA UNU WIDER (2003)
1	Családi, baráti viszonyok	nem	nem	nem	nem	nem	igen	igen
2	Érzelmi jólét	nem	nem	nem	nem	nem	nem	igen
3	Egészség	nem	igen	igen	igen	nem	nem	igen
4	Anyagi jólét	igen	nem	igen	igen	igen	igen	igen
5	A lokális közösséghez való tartozás (érzése)	nem	nem	nem	nem	igen	nem	igen
6	Munka és aktivitás	nem	igen	igen	igen	nem	igen	igen
7	Személyes biztonság	nem	nem	nem	nem	igen	igen	igen
8	A környezet minősége	nem	nem	nem	nem	nem	nem	igen

A táblázat 1. oszlopa mutatja, hogy az előző alfejezetben tárgyalt indikátorok lényegében csak az anyagi jólét mutatószámai. A táblázat további oszlopai folyamatosan több és több életminőségi terület bevonását jelzik, mígnem az utolsó oszlopban a Rahmanék 8 területre bővített komplex mutatószámához érkeünk. A közbenső oszlopokban vannak számunkra elég ismeretlen társadalmi indikátorok és vannak olyan ismerősök is, mint a HDI, vagyis az emberi fejlődés indexe. A HDI az input oldali (indirekt) megközelítésnek a kimagaslóan legjobban kidolgozott és karbantartott mutatószáma.

A különféle jóléti indikátorok táblázatos bemutatása

Sokan nem csak ostromozták a GDP ostobaságát, hanem tevékenyen hozzá is járultak a korlátainak megszüntetéséhez. A jobbító javaslatok egy részéről az **F-3. tábla** ad áttekintést, de a továbbiakban külön is szólunk róluk.

F-3. tábla

Néhány jóléti mutatószám a szakirodalom alapján				
A mutató magyar neve	A mutató jelölése (az angol nevéből)	A mutatószám leírása vagy hivatkozása	A mutatószám sajátossága	A mutatószám angol neve
A gazdasági jólét mércéje	MEW	W. D. NORDHAUS és J. TOBIN: Is the Growth Obsolete? (In Fiftieth Anniversary Colloquium V. National bureau of Economic Research, Columbia Press, New York, 1972) tanulmányban leírt mutatószám	A szerzők a statisztikai GNP értékéhez hozzáadták a szabadidős és a háztartási tevékenységek gazdaságilag értékelhető részét, meg a földalatti gazdaság becsült teljesítményét, és levonták a környezeti károk becsült értékét.	Measure of Economic Welfare
Nettó gazdasági jólét	NEW	P. A. SAMUELSON és W. D. NORDHAUS: Közgazdaságtan I. KJK, Bp. 1987. könyv 187. oldalán leírt mutatószám (becsült értéke az 1929-1965. évek időszakára vonatkozik)	Ezeket a mutatószámokat a könyvük legújabb kiadásában már nem ismertetik.	Net Economic Welfare
A fenntartható gazdasági jólét mutatója	ISEW	DALY, H. E. – COBB, J. B. [1989]: For the Common Good. Redirecting the Economy toward Community, the Environment and Sustainable Future. Beacon Press, Boston könyvben ismertetett mutatószám	Sok szempontot figyelembe vevő mutatószám, amelyet később a GPI mutatószámában továbbfejlesztettek. Magyar leírás: BODA ZS. – GULYÁS Á. – MATOLAY R. [1993]: A fenntartható gazdasági jólét mutatója (ISEW). ÖKO, IV/2-3. sz. 2-7. oldal.	Index of Sustainable Economic Welfare
Valódi fejlődés mutatója	GPI	C. COBB, T. HALSTEAD és J. ROWE: Ha a GDP felmegy, miért megy Amerika lefelé? című cikkben, a KOVÁSZ. 1997. Tél 30-47. oldalán és a Valóság 1998/2 számában hivatkozott mutatószám. (Az írás eredeti forrása: The Atlantic Monthly, 1995. okt.)	Több, mint két tucat szempontot figyelembe vevő komplex mutatószám. Hazai számításokat a BKE Környezetgazdaságtani tanszékén végzik: GÖRBE ANGÉLA, NEMCSICSNÉ ZSÓKA ÁGNES [1998]: A jólét mérése, avagy merre halad Magyarország. Kovász, 1998. Tavasz (61-75. o.).	Genuine Progress Indicator
Emberi Fejlődés Indexe	HDI	UNDP: Human Development Report. Oxford University Press (1994) kiadványban ismertetett mutatószám. 1990-ben dolgozta ki az ENSZ Fejlesztési Szervezete (UNDP).	Az egy főre jutó nemzeti jövedelem mellett - könnyen hozzáférhető adatként - számításba veszi a születéskor várható élettartamot és az iskolázottságot is. Ma már minden ENSZ tagállamra kiszámítják.	Human Development Index
Az élet minősége	QOL vagy QoL	Például a PAUL, S. [1997]: The quality of life: an international comparison based on ordinal measures. Applied Economics Letters. 1997. No. 7. 411-414. oldalán leírt mutatószám	Figyelembe vett 11 tényező: Az egy főre jutó nemzeti jövedelem, a születéskor várható élettartam, meg a felnőtt írástudók és a csecsemőhalandóság aránya, valamint a száz főre jutó orvosok, rádiókészülékek, napilapok és telefonkészülékek száma, továbbá a politikai és a civil szabadságjogok pontértéke.	Quality of Life

Nettó gazdasági jólét mércéje. Measure of Economic Welfare (MEW vagy NEW)

Az új mutatószámok tucatjai hozhatók könnyedén létre a GDP átszabásával (imputálással és amputálással) vagy a meglévő mutatószámokban fellelhető összetevők kiegészítésével.

A Nettó gazdasági jólét mércéje (angolul: Measure of Economic Welfare, rövidítve: MEW vagy Net Economic Welfare rövidítve: NEW) elnevezésű jelzőszám keletkezése Nordhaus és Tobin kezdeményezésére nyúlik vissza, akik ilyen koncepcióval 1972-ben készítettek számításokat az Egyesült Államok gazdaságára. Később Nordhaus Samuelsonnal társulva folytatta e jóléti index fejlesztését. A Nobel-díjas Samuelson és a szerzőtársa Nordhaus által a 80-as évtized elején írt tankönyvükben részletesen ismertették is a fejlesztési eredményeiket. Az ismertetést azonban a könyvük legújabb kiadásaiban már elhagyták.

A NEW készítésének (amputációs és imputációs) eljárásában a kiindulásnak használt GNP értékéhez hozzáadták a szabadidős és a feketegazdasági, és levonták a környezeti károkhoz vezető tevékenységek általuk becsült értékét.

A fenntartható gazdasági jólét mutatója. Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW)

Egy időben a legszélesebb körben alkalmazott GDP-helyettesítő (-kiegészítő) mutatószám a fenntartható gazdasági jólét mutatója lett. Ezt az indikátort eredetileg Herman Daly, John Cobb, and Clifford Cobb ismertette az Egyesült Államokra – Daly és Cobb 1989. évi kiadású (*For the Common Good. Redirecting the Economy toward Community, the Environment and Sustainable Future*. Beacon Press, Boston) című könyvének a függelékében.

Ez a mutatószám a GDP értékéből indul ki, majd az abból való kivonásokkal és az ahhoz való hozzáadásokkal (megint amputálással és imputálással) figyelembe veszi a szerintük előnyös vagy hátrányos környezeti és társadalmi hatások egy részét (összesen 18 összetevőt) – köztük a háztartási munkát, a nyersanyag-lelőhelyek kimerülését, a jövedelmi egyenlőtlenségeket és a környezet károsodását stb.

A valódi fejlődés mutatója. Genuin Progress Indicator (GPI)

Az általuk is kialakított ISEW mutatószámot Cobb-ék revízió alá vették. Az 1994-ben megjelentetett The Green National Product című könyvükben több mint két tucat (!) szempontot figyelembe vevő új – újnak nevezett? – komplex jóléti mutatót javasoltak Genuine Progress Indicator (GPI) elnevezéssel.

Utána nagy reklámkampányba kezdtek (a Herman Daly kihagyásával kialakított) új mutatószámuk széles körű elterjesztésére – felhasználva egy "amerikai stílusú bevezető reklámkampány" szenzációhajhász jegyeit is. E „reklámanyagok” közé tartozott a "C. COBB, T. HALSTEAD és J. ROWE: Ha a GDP felmegy, miért megy Amerika lefelé? (The Atlantic Monthly, 1995. okt.) cikk, amely a vehemens stílusa és az erősen elfogult szubjektívizmusa miatt inkább egy olyan pamflet, amely elsősorban saját indexük riválisának tekintett és a föld felszínéről eltörölni akart GDP mutatószámot ócsárolja.

A cikknek két helyen (a KOVÁSZ. 1997. Tél 30-47. oldalán és a Valóság 1998/2 számában) magyarul is megjelent fordítása révén nagy hazai visszhangja lett. Megadta az indító lökést GDP hazai becsmérlésére is. Ekkortájt hazánkban a GDP ócsárlásának valóságos (szubkultúrás) irodalma alakult ki. A KOVÁSZ folyóiratban az egyik szerző odáig ment el a GDP vehemens kritikában és az oktondi gúnyolódásban, hogy GDP aggregátumot egyenesen a balgaság mérőszámának titulálta (olyan kitételekkel hogy „**GDP = balgák materialista társasjátéka**”).

Hozzájárult a vitához a Magyar Hírlap, amely egy hazai növekedésvitának adott helyet 1997-ben. A vita során először úgy tűnt, hogy a Bogár által ecsetelt szemantikai háború bombatalálatai a témakör fogalmait teljesen összezagváltják, és egy szemantikai Guernicává alakítják. A vita más írásai azonban a GDP fogalmával kapcsolatos (gyakran elég primitív) szemantikai csúsztatásokat nagyrészt a helyére tették.

A GPI azonban nem látszik kiszorítani a GDP mutatószámot az óta sem. Az előzőekben bemutatott világtendenciák és a pontosságbeli visszalépések tükrében ez még jó ideig nem is várható, hiszen ennél sokkal fontosabb feladatokat kell nagyon sürgősen megoldani a globálisan szabványosítható mutatószámok fejlesztése terén.

Az emberi fejlődés indexe. Human Development Index (HDI)

1990-ben az ENSZ Fejlesztési Szervezete (UNDP) által kidolgozott Emberi Fejlődés Indexe (HDI) az egy főre jutó GDP-vásárlóerő mellett csak a születéskor várható élettartamot és az iskolázottságot veszi számításba. Ezt a széles körben viszonylag könnyen kiszámítható átfogó indexet manapság már gyakorlatilag minden ENSZ tagállamra kiszámítják. Igen jó idősort alkotnak az 1997-2002. évekre 177 országra közölt (alig foghíjas) adatok, amelyek elemzése a jelen kutatásunk (és egy másik résztanulmány) tárgya.

Életminőség egyéb indexei (PAUL QOL, PQLI, BWI, WIDER QOL, city QOL)

Ma már ez nem egy indexet, hanem a mutatószámok igen népes csoportját jelentik. A gazdasági jólét mellett a társadalmi jólét különböző vonatkozásait is figyelembe vevő mutatószámok tulajdonképpen az életminőség különféle mutatószámainak is tekinthetők. Így az életminőség mutatószámának tekinthetők az előzőekben vázolt MEW, NEW, ISEW GPI és HDI mutatószámok is.

Életminőségi index például a PAUL által elemzett és leírt mutatószám is (PAUL S. [1997]: The quality of life: an international comparison based on ordinal measures. Applied Economics Letters. 1997. No. 7. 411-414.), amely közel egy tucat tényezőt vesz figyelembe (az egy főre jutó nemzeti jövedelem, a születéskor várható élettartam, meg a felnőtt írástudók és a csecsemőhalandóság aránya, valamint a száz főre jutó orvosok, rádiókészülékek, napilapok és telefonkészülékek száma, továbbá a politikai és a civil szabadságjogok pontértéke formájában).

További hasonló mutatószámok közé tartozik a **Physical Quality-of-life Index (PQLI)**, amelyet a furcsa nevű Morris Davis Morris fejlesztett ki 1979-ben az Overseas Development Council számára. Az index egy 0-100 skála révén egyetlen mutatószámba tömörítve ad információt egy országban élő lakosok átlagos életminőségéről, jólétéről az írni-olvasni tudók és a gyermekhalandóság aránya, valamint az egy éves korban várható átlagos élettartam súlyozatlan átlagolása révén.

Életminőségi mutatószám a **Basic Well-being Index (BWI)** is, amely csak abban különbözik a PQLI képzési módjától, hogy a középiskolai beiratkozások bruttó arányát is figyelembe veszik az írni-olvasni tudók arányát tükröző helyzet kiegészítő jellemzésére. Hasonló mutatószámok keletkeztek world quality-of-life index (WQLI) elnevezéssel. Megjegyezzük, hogy a **PQLI és a BWI 1980–1985–1988–1992. években való alakulására 133 országra vonatkozóan találhatók idősorok** (a HDI idősoraival való összevetésben). Sokatmondó jelenség, hogy PQLI és a BWI értékekre az 1992 utáni évekre nem találtunk adatokat az Interneten. Úgy látszik ezek az indexek is kiszorultak a jelzőszámok globális versenyének a küzdőteréről.

Az új évezred egyik első életminőségi indexe az **UNU-WIDER** intézetben kidolgozott **Quality-of-life Index** (Rahman et. al. (2005)), amely 26 paramétert elemez 8

területre osztva. A 43 országra vonatkozó számításokat először 2003-ben publikálták. E munka fő érdeme nem az új mutatószám, hanem inkább a módszertani fejlesztés a Faktor analízis, illetve a főkomponens analízis, valamint helyezési sorszámozáshoz alkalmazott Borda-féle választásmélet, továbbá mind a 26 paraméterre a PEARSON vagy KORREL függvényekkel számolt korrelációs mátrixok részletes bemutatása. Itt is található már utalás a **Statistical Package for Social Sciences (SPSS)** program alkalmazására a bonyolult korrelációs összefüggések számításánál.

A fővárosokra koncentráló **Quality of Life City Rankings (QoLcR)** és a **Cost of Living City Rankings (CoLcR)** rangsorolások rövid kivonatai is megjelennek időnként a médiában – az üzleti vásárlások iránti igények felkeltése céljából.

Az indexfejlesztések várható irányai

1. A főbb gazdasági és társadalmi jóléti indexek áttekintése után összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy átfogó gazdasági jelzőszámként – a konjunktúramutatókként még használt bruttó kibocsátások mellett – **elsősorban a GDP mutatószám fejlesztése folyik**. A fejlesztés egyik fő iránya a pénzérték időbeli és térbeli változásainak a kiszűrése, hogy a reális volumenek időben és térben jól meghatározhatók legyenek a globális összehasonlításokban. A GDP fő változata az 1 főre jutó változatlan áras (bázisévi áron vett) GDP-vásárlóerő lett PPS egységben. A minden országra meghatározott GDP-vásárlóerő felmérései után most már a fő feladat ezen a téren a minél szorosabb változáskövetés. A fejlett OECD országokra már megvalósult a negyedéves GDP adatok (nem nagy késéssel való) közzétevése is.
2. A másik fő fejlesztési irány a **GDP kiegészítése különféle társadalmi jelzőszámokkal** és a GDP-vel együtt egy komplexebb jóléti mutató kialakítása. Ezen a téren nagy verseny van. Sok mutatószám jelent meg tündöklő csillagként, majd veszett a semmibe hullócsillagként (a nyomaikat ma már főleg a könyvtári és az internetes archívumok és a lexikonok őrzik). Jelenleg a legstabilabb állócsillagként az emberi fejlődés indexe (HDI) mutatkozik az ilyen típusú mutatószámok közül.

Az indexek bukását legtöbbször az okozta, hogy több volt bennük a paraméter, mint az ész. A túlságosan sokféle alindexből és alcsoportból összefabrikált komplex mutatószámok előállítási költsége túl nagy, a megbízhatósága túl kicsi. Ugyanakkor Damoklész kardjaként állandóan ott lebeg a fejük felett a kétely, hogy szabad-e ennyire különböző dolgokat összevegyíteni (összeadni az almát a körtével) és az összevegyítéshez használt (általában önkényesen választott) súlyfaktorok milyenek legyenek, és ki határozza meg azokat.

3. A harmadik fő fejlesztési irány a **tartalmak korszerűsítése** elsősorban az élet minden szegletébe való behatoló **információs társadalom**, mikroelektronika, infokommunikáció és számítástechnika és a **környezetvédelem** figyelembevételével.

Ezek kapcsán jöttek létre az **e-readiness** (mikroelektronikai felkészültség), a **Networked Readiness Index (NRI)** típusú indexek. Felmerült az is, hogy például az emberi fejlődés indexében a hagyományos írni-olvasni tudás mellett (vagy helyett) nem kellene-e felvenni a **számítástechnikai írni-olvasni tudás** vizsgálatát is. Különösen fontos e jelzőszámok beépítése a különféle versenyképességi mutatószámokba. A környezeti szempontból hosszú távon is **fenntartható emberi fejlődés** szempontjait sokféle részparaméter elemzése képviseli. Ezekből összeállított legátfogóbb mutatószám az **ökológiai lábnyom**, amelyet globális szinten a **WWF** (World Wide Fund for Nature, előző nevén a World Wildlife Fund) állít elő és publikál.

4. Az új évezred legígéretesebb és legfontosabb (szintén tartalmi jellegű) indexfejlesztési iránya szembe néz a kérdések kérdésével, az élet végső értelmével **boldogság és az élettel való elégedettség kutatása** révén – amint azt a jelen tanulmány fő része szemlélteti. Ezen a téren még sok a tennivaló. Jelenleg messze vagyunk attól, hogy negyedéves gyakorisággal figyeljük a föld minden országában a népek boldogságának az emberi élettel való átlagos elégedettségnek az apró rezdüléseit is.
5. **Az indexek előállítási költségeit és a beszerzési árakat tekintve három megoldás** küzd egymással. Az egyik megoldás az országok vagy az

országcsoportok (nemzeti, EU, ENSZ) költségvetéseiből finanszírozott statisztikai hivatali vagy szakirányú intézményi összeállítás (például az MNB, OECD, IMF által). Ezek általában kötelező adatszolgáltatáson alapulnak, de manapság már ingyenesen vagy majdnem ingyenesen el is érhetők a honlapjaikon a kapott eredmények.

A másik megoldásra a fenti szervektől független alapítványok vagy az autonóm egyetemek által finanszírozott megoldás (például a korrupcióval foglalkozó Transparency International vagy a boldogság világ-adatbázisát összeállító Word Database of Happiness). Szerencsére ők is ingyen vagy minimális ellenszolgáltatásért publikálják az adataikat – könyvekben és most már az Interneten keresztül is.

A harmadik fajta megoldást a professzionális üzleti szolgáltatások nyújtják pénzért (általában nem is kevésért). A rangsorokat összeállító cég honlapján közölt ismertetőik szerint ezek rangsorok általában sokparaméteres professzionális elemzések eredményei. A módszer és az eredmények részleteinek többsége azonban féltve őrzött üzleti titok (nyilván elsősorban a konkurens cégektől féltik azokat). A reklámanyagaik többnyire hosszú idősorokat, sokféle részletezést is ígérnek. A vásárlás azonban elsősorban bizalmi kérdés, mivel az üzleti titkolódzás miatt nemigen állapítható meg a szakszerűségük, az eredetiségük, és a megbízhatóságuk.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bloom, D. E. and D. Canning (2000): 'The Health and Wealth of Nations'. *Science*, 287: 1207-09.
2. BODA ZS. – GULYÁS Á. – MATOLAY R.: A fenntartható gazdasági jólét mutatója (ISEW). *ÖKO*, IV/2-3. sz. 2-7. oldal. Budapest, 1993.
3. Bogár László: Magyarország és a globalizáció. Bp. Osiris, 2003.
4. Brickman, P., Coates, D. 7 Janoff-Bulman, R. (1978): Lottery winners and accident victims: Is happiness relative? *Journal of Personality and Social Psychology*, vol 36, pp 917-927.
5. COBB, C. - HALSTEAD, T. - ROWE, J.: Ha a GDP felmegy, miért megy Amerika lefelé? Kovász, 1997. Tél. (30-47. o.). (Az írás eredetileg a *The Atlantic Monthly* 1995. októberi számában jelent meg "If the GDP is Up, Why is America Down?" címmel. A magyar fordítása a *Valóság* 1998/2 számában is megjelent).
6. DABÓCZI KÁLMÁN: A mérhető balgaság, avagy miért nincs olaj a közgazdaságtan lámpásában? Kovász, 1998. Nyár (32-57. o.).
7. Diener, E & Seligman, M.E.P. (2004): Beyond Money. Toward an Economy of Well-Being, *Psychological Science in the Public Interest*, vol. 5, pp. 1-31.
8. Füleki Dániel (2001): A társadalmi kirekesztés és befogadás indikátorai. *Szociológiai Szemle* 2001/2. 84-95.
9. GÖRBE ANGÉLA: A valódi fejlődés mutatója – egy alternatív jóléti mérőszám; szakdolgozat, ELTE TTK.
10. Headey, B.M. & Wearing, A.J. (1992): Understanding happiness. A theory of subjective well-being. Longman Cheshire, Melbourne, Australia.
11. Hegedűs Rita (2001): Szubjektív társadalmi indikátorok — szelektív áttekintés a téma irodalmából. *Szociológiai Szemle*, 2. sz., pp. 58–71.
12. Hicks, H.A. (1997): The Inequality-Adjusted Human Development Index: A Constructive Proposal. *World Development*, vol. 25, pp. 1283-1298.
13. Husz Ildikó (2001): Az emberi fejlődés indexe. *Szociológiai Szemle* 2001/2. 72-83.
14. Husz Ildikó (2002): Regionális különbségek Magyarországon. kísérlet a területi különbségek bemutatására az emberi fejlődés indexe alapján. In: Lengyel György (szerk.) (2002): *Indikátorok és elemzések*.
15. Janky Béla (2001): A racionális döntések szociológiai elmélete és a mérés problémája. Szelektív áttekintés. *Szociológiai Szemle*, 1. sz. 3-30.
16. Kacapyr, E. (1996): Index of well-being. *American demographics*, febr. 1996.
17. Kalmijn, W.M. & Veenhoven, R. (2005): Measuring Inequality in Happiness in Nations. In *Search for Proper Statistics*. *Journal of Happiness Studies*, vol. 5.

18. Kalmijn, W.M. (2004): IAH Calculator, Excel Programme for Calculating Inequality-Adjusted Happiness. World Database of Happiness, section 'Distributional Findings'.
19. KINDLER JÓZSEF: Növekedés fejlődés nélkül? Magyar Hírlap. 1997. okt. 25.
20. Kurian, G.T. (1992): The new book of world rankings. 3rd edition, updated by J. Marti. Facts On File, New York, USA.
21. Lengyel György – Hegedűs Rita (2002): A szubjektív jólét objektív tényezői nemzetközi összehasonlításban. In: Lengyel György (szerk.) (2002): Indikátorok és elemzések.
22. Lengyel György – Janky Béla (2002): A szubjektív jólét társadalmi feltételei. In: Lengyel György (szerk.) (2002): Indikátorok és elemzések.
23. Lengyel György (2002): Társadalmi indikátorok és a szubjektív jólét. In: Lengyel György (szerk.) (2002): Indikátorok és elemzések.
24. Lengyel György (szerk.) (2002): Indikátorok és elemzések. Műhelytanulmányok a társadalmi jelzőszámok témaköréből. Budapest, 2002 BKÁE. Készült az OTKA T 032 906 nyilvántartási számú pályázata keretében.
25. Neumayer, E. (1999): 'The ISEW: Not an Index of Sustainable Economic Welfare'. Social Indicators Research, 47: 77-101.
26. Neumayer, E. (2001): 'The Human Development Index and Sustainability — A Constructive Proposal'. Ecological Economics, 39: 101-14.
27. Neumayer, E. (2004): 'Sustainability and Well-being Indicators'. Research Paper 2004/23. Helsinki: UNU-WIDER.
28. Ott, J (2005a): Level and Equality of Happiness in Nations. Does Happiness of a Greater Number Imply Greater Inequality in Happiness? Journal of Happiness Studies, vol. 5.
29. Ouweneel, P. (2002): Social Security and Wellbeing of the Unemployed in 42 Nations Journal of Happiness Studies, vol. 3, pp. 167-192.
30. Pritchett, L. and L. H. Summers (1996): 'Wealthier is Healthier'. Journal of Human Resources, 31 (4):: 841-68.
31. Rahman, T., Mittelhammer R. C., Wandscheider P. (2005): Measuring the Quality of Life across Countries. A Sensitivity Analysis of Well-being Indices. Research Paper No. 2005/06 in World Institute for Development Economics Research (WIDER) established by the United Nations University (UNU). (A revised version of the paper originally prepared for the UNU-WIDER Conference on Inequality, Poverty and Human Well-Being, 30-31 May 2003, Helsinki).
32. SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D.: Közgazdaságtan I. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 1987. (187. o.).
33. Sebestyén Tibor (1999): A gazdasági mérés globalizációja. In: Matolcsy György [szerk.] Növekedés és globalizáció. Kairosz Kiadó/Növekedéskutató. Budapest, 174-217. old.

34. Sebestyén Tibor (1999): Aggregált tudás a gazdasági növekedés fő forrása. A növekedési modellek történeti áttekintése. CET Central European Time. 1999. június. 83-103. o.
35. Sen, A. K. (1973): 'On the Development of Basic Economic Indicators to Supplement GNP Measures'. UN Economic Bulletin for Asia and the Far East, 24 (2-3):: 1-11.
36. Sen, A. K. (1987): Standard of Living. New York: Cambridge University Press.
37. Slottje, D.J. (1991): Measuring the quality of life across countries. The Review of economics and Statistics, vol 73, pp 684-693.
38. STOCKHAMMER, E. – HOCHREITER, H. - OBERMAYER, B. - STEINER, K.: The index of sustainable economic welfare (ISEW) as an alternative to GDP in measuring economic welfare. Ecological Economics, 21. (1997) 19-34. o.
39. UNDP (United Nations Development Programme): (various years): Human Development Report.
40. Veenhoven, R. (1984): Conditions of Happiness. Dordrecht: Kluwer.
41. Veenhoven, R. (1991): Is happiness relative? Social Indicators Research, vol 24, pp 1-34.
42. Veenhoven, R. (1992): Happiness in nations. Subjective appreciation of life in 56 nations 1946-1992. RISBO, 1992, Rotterdam (see also World Database of Happiness).
43. Veenhoven, R. (1994) Is happiness a trait? Tests of the theory that a better society does not make people any happier. Social Indicators Research, vol 32, pp 101-160.
44. Veenhoven, R. (1995): The cross national pattern of happiness. Tests of predictions implied in three theories of happiness. Social Indicators Research, vol 34, pp 33-68
45. Veenhoven, R. (1996a): Developments in satisfaction research. Social Indicator Research, vol 37, 1-46.
46. Veenhoven, R. (1996b) Happiness and Freedom: The merits of multiple choice society. Paper presented at the 26th International Conference of Psychology, Montreal, Canada.
47. Veenhoven, R. (2000): 'The Four Qualities of Life: Ordering Concepts and Measures of Good Life'. Journal of Happiness Studies, 1: 1-39.
48. Veenhoven, R. (2000): Well-being in the Welfare State: Level not Higher, Distribution not More Equitable. Journal of Comparative Policy Analysis, vol. 2, pp. 91-125.
49. Veenhoven, R. (2003a): Equality-adjusted Happiness in Nations. Paper presented at the conference of the International Society for Quality of life Studies (ISQOLS) Frankfurt, Germany.
50. Veenhoven, R. (2003b): Equality-Adjusted Happiness in 61 Nations in the 1990s. How Well Nations Combine High Level and Small Difference in

- Happiness. World Database of Happiness, Happiness in Nations, Rank Report 2003-4.
51. Veenhoven, R. (2005): Return of Inequality in Modern Society? Trend in Dispersion of Life Satisfaction in EU Nations 1973-1996. *Journal of Happiness Studies*, vol. 5,
 52. Veenhoven, Ruut (1996): Happy life-expectancy. A comprehensive measure of quality-of-life in nations. *Social Indicators Research*, 1996, vol. 39, 1-58.
 53. Veenhoven, Ruut, Kalmijn Wim (2005): 'Inequality-adjusted happiness in nations. Egalitarianism and Utilitarianism Married in a New Index of Societal Performance. *Journal of Happiness Studies*, vol. 5.
 54. WHO (2001): *The World Health Report 2000* Geneva, Switzerland
 55. Vizi E. Szilveszter (2002): Élet vagy halál, vagy élet és halál. Egy életem, egy halálom? *Mindentudás Egyeteme*– 2002. szeptember 16. <http://www.mindentudas.hu/vizi/index.html>, vagy http://www.cellbibl.hu/mindent_vizi.htm.
 56. Vizi E. Szilveszter (2005): Kábítószeresek - a kreativitás mítosza és a rombolás valósága. *Mindentudás Egyeteme VI. szemeszter*, 8. előadás - 2005. március 7. <http://www.mindentudas.hu/vizie/20050308vizi.html>.
 57. WORLD DATABASE OF HAPPINESS (WDH). Director: Prof. Dr. Ruut Veenhoven, Erasmus University Rotterdam, Faculty of Social Sciences. Continuous Register of Scientific Research on Subjective Enjoyment of Life. <http://www2.eur.nl/fsw/research/happiness/index.htm>

Professzor Ruut Veenhoven, a boldogságkutatás atyja

Az 1942-ben született Ruut Veenhoven társadalomlélektan és társadalomszexualitás szakokon kapott diplomát. A doktori diplomáját 1984-ben szerezte a *Conditions of happiness* című értekezésével.

Most a rotterdami Erasmus Egyetem „*Social conditions for human happiness*” tanszék professzora, és az egyetem által működtetett *World Database of Happiness* adatbázis igazgatója és a *Journal of Happiness Studies* folyóirat szerkesztője. 2000-ben a „*Best paper on Social Indicators Research*” díj nyertese. Jelenlegi fő kutatási területe a *subjective quality of life*.

Már több mint 20 éve foglalkozik boldogságkutatással. Főbb művei közé tartozik:

- *Conditions of happiness* (1984),
- *Happiness in nations* (1993)
- *Happy Life-expectancy* (1997) and
- *Quality-of-life in individualistic society* (1999).